

FACULTATEA DE LITERE ȘI FILOZOFIE
— DIN BUCUREȘTI —

CHARLES DROUHET

B. 3926 48

MALHERBE ȘI REGNIER

CURS DE COMENTARII

ȚINUT ÎN ANUL UNIVERSITAR 1932 - 1933

BUCUREȘTI

1933

MALHERBE.

În lecțiunile de Sîmbătă ale acestui an vom face câte-va explicații din poeziile a doi scriitori care aparțin debutului sec. al XVII-le, MALHERBE și adversarul său MATHURIN REGNIER.

MALHERBE care e unul din scriitorii de frunte ai literaturii franceze poate fi privit ca unul din făuritorii clasicismului francez. Perioada de glorie a clasicismului francez, perioada de strălucire a secolului pe care VOLTAIRE l'a numit „le siècle de Louis XIV” ține numai vre-o 30 de ani. În această perioadă tragedia ajunge la perfecțiune cu RACINE, comedia atinge apogeul ei cu MOLIERE, satira și epistola didactică sînt ilustrate prin capodopere de BOILEAU, fabula atinge culmi nebănuite cu capodoperile lui LAFONTAINE, eloquența cu cuvîntările lui BOSSUET și BOURDALOUE, arta epistolară cu scrisorile D-nei de SÉVIGNÉ. Această perioadă începe în 1659 data reprezentării primei capodopere a lui MOLIERE: Les Précieuses ridicules și se sfârșește în 1687 când scriitorul PERRAULT vorbește la Academia franceză contra Antichității și când, din cauza atacurilor ce i se aduc începe să se clatine unul din principiile pe care e întemeiat clasicismul francez: admirația pentru antichitatea greco-latină

și imitarea ei.

Perioda de strălucire a clasicismului francez e precedată de o lungă perioadă de pregătire, care începe la 1605 data stabilirii lui MALHERBE la Paris și a răspândirii ideilor sale de reformă a poeziei, a versificației și a limbei literare franceze. E de observat că puțină vreme după stabilirea lui MALHERBE la Paris au loc câte-va evenimente literare caracteristice pentru începutul literaturii clasice. Astfel în 1607 HONORÉ d'URFÉ publică prima carte din romanul său l'Astrée care inaugurează literatura psihologică triumful clasicismului francez, și tot în acelaș an D-na de RAMBOUILLET deschide salonul său care, după cum am arătat, a avut o influență hotărîtoare pentru dezvoltarea limbei literare.

MALHERBE prin opera și activitatea sa întărește unele din tendințele generale, care se manifestaseră în literatura franceză, încă din sec. al XVI-le.

O primă tendință e aceea care a fost numită în chip fericit de criticul BRUNETIÈRE la nationalisation de la littérature, înțelegând prin această denumire tendința scriitorilor francezi, de a se despăra de unele elemente parazitare pe care literatura le dobândise din cauza unei prea covârșitoare influențe italiene și spa-

niile pe de o parte, din cauza influenței greco-latine pricepută în mod prea pedant - pe de alta .

Din cauze politice și din cauză că literaturile italiană și spaniolă ajunseseră la o mare înflorire înainte ca literatura franceză să fie reprezentată cu strălucire, literatura franceză în sec. al XVI-le se dezvoltă sub influența literaturii italiene și spaniole. Din aceste literaturi unii scriitori francezi au luat afectarea, manierismul, căutarea expresiilor sau a jocurilor de cuvinte care înminunează pe cetitor, așa numitele concetti, caracteristice autorilor italieni din sec. XV și XVI, cum sînt de ex.: poezii numiți " strambo-liști." Alți scriitori au împrumutat emfaza sau romanescul propriu romanelor și poeziei spaniole, romanesc de care CERVANTES are să rîdă în nemuritorul său roman Don Quijote.

La sfârșitul secolului al XVI-le o reacțiune se produce în contra acestor influențe străine; astfel marele erudit HENRI ESTIENNE editorul lui ANACREON și al lui PINDAR, autorul tesaurului limbei grecești, publică în 1578 două dialoguri în care protestează contra invaziunii italianismelor în limba franceză și în 1579 publică o disertație De la precellence du langage francais, (Despre superioritatea limbei franceze) în care

4
reia chestiunea și cată să apere și limba și literatură de imitația italiană.

Tot cam atunci istoricul sau mai de grabă memorabilistul LA NOUE publică un Discours contre les Amadis (al 7-le din Discours politiques et militaires 1587) în care atacă ideile morale și concepția literară din celebrele romane spaniole din sec. al XV Amadișii, care se bucurau în Franța de o vază după dînsul nejustificată.

În sfârșit ardoarea poeților Pleiadei, ca Ronsard și du Bellay, care voiau să transporte în literatura franceză toate bogățiile literaturilor clasice, se potolește; pedantismul care-i făcuse să transpună în poezia franceză aluziile din mitologia clasică, cele mai pierdute pentru moderni se astîmpără. Ultimii poeți ai Pleiadei DESPORTES, BERTAUT etc. copiază pe Italiani, în ce privește modelele clasice, dar se adresează mai ales la modele latine și pentru acestea aleg pe cele mai accesibile. MALHERBE va desăvârși opera lor. Pe de o parte va căuta să înlăture italianismele și pe de alta imitând pe cei vechi, va inveda o imitație mai puțin servilă, mai dibace, de cât a lui RONSARD și a discipolilor săi. Balastul lor de erudiție pedantă de mitologie nepricepută de majoritatea cetitorilor, de calchiare a formelor metrice și a expresiilor verbale particulare e părăsit de MALHERBE. Acest poet e primul, care a știut să adapteze, să naturalizeze sau să naționalizeze elementele împrumutate de la alții.

STE BEUVE comparând opera lui MALHERBE cu aceea a lui RONSARD face următoarea comparație reușită. RONSARD și discipolii săi, zice STE BEUVE, în ardoarea și neexperiența lor, atunci când imită, transportă din antichitate arborele cu rădăcină cu tot, MALHERBE cel dintăiu, a știut să practice arta de a altoi frumuseți poetice străine pe trunchiul pomului din solul național.

O altă tendință a literaturii franceze care începe să se manifeste în ultimii ani ai sec. XVI și pe care MALHERBE o va reprezenta în strălucire e caracterul social al literaturii. In loc să mai fie expresia individualismului unui autor cum sînt les Essais ale lui

MONTAIGNE, scrierile devin niște contribuții la menținerea ordinii și a disciplinei, în stat .

Sguduirea temeliiilor statului, în urma războaielor religioase, arată primejdiile neorînduvelilor, iar pacificarea politică începută de HENRIC IV, arată binefacerile păcii și avantajile liniștei.

Poezia lui MALHERBE intră în curentul literar care vrea să contribuie la menținerea ordinii și disciplinei. Această poezie, e o poezie socială, care urmărește opera de consolidare a statului întreprinsă de Henric al IV, care exprimă emoții generale resimțite nu de un singur individ dar de întreaga societate franceză, a epocii cum e de ex. bucuria generală pentru întronarea păcii.

Un curent puternic neostoic străbate literatura franceză la sfârșitul sec. al XVI. E interesant de constatat că reprezentantul de frunte al acestui curent e Du VAIR prietenul lui MALHERBE și că stoicismul său adăp

tat nevoilor sociale ale epocii aspiră să repare, să restaureze edificiul social și pentru aceasta să înfrâne pornurile egoistice, individuale și să le subordoneze nevoilor publice.

MALHERBE reprezintă aceste două din urmă tendințe nu numai prin faptul că poeziile sale reflectă filozofia stoică, dar și prin aceea că opera sa poetică e puțin personală. - De și lirică, în această operă poetul nu exprimă bunurile sau durerile sale personale, dar preamărește evenimentele mari ale timpului exprimând cu această ocazie emoții generale, emoțiile întregului public, emoțiile Franței întregi.

Totuși la începutul carierei sale poezia lui MALHERBE nu revelează aceste tendințe. În prima fază a activității sale poetice care ține vre-o 15 ani și se termină în 1597 cu oda către Henric IV pentru luarea Marsiliei în această fază - MALHERBE care mai târziu se va prezenta ca un adversar al lui RONSARD și a școlii sale se arată un continuator al Pleiadei și ca un discipol al lui DESPORTES, care în ultimile deceni ale sec. al XVI-le reprezintă cu foarte multă reputație școala lui RONSARD.

E drept că genul poeziei așa cum fusese creat de RONSARD degenerase sub pana lui DESPORTES. Într'adevăr DESPORTES uitase cu totul ambițiile lui RONSARD, care vroia să rivalizeze în ode cu PINDAR și cu ORATIU și în poemul epic cu Omer și Virgiliu. Singurul gen, pe care-l cultivă DESPORTES e cel al poeziei galante. În locul

marilor modele ale clasicismului greco-latin, DESPORTES ia ca model pe PETRACA dar e atras de ce e mai silit, mai efectat în sonetele pe care acesta le consacrase LAUREI. DESPORTES se adresează de asemenea micilor poeți italieni de la sfârșitul sec. al XV și începutul sec. al XVI-le care călcând pe urmele manierismului lui PETRARCA, s'au făcut cunoscuți prin jocurile lor de cuvinte căutate numite concetti, prin metaforele lor forțate și printr'un gust deplorabil.

Totuși poezia lui DESPORTES avea în Franța mulți admiratori și în special la curtea lui HENRI d'ANGOULÊME, grand-prieur de France, guvernor al Provancei, pe care MALHERBE îl servi în calitate de secretar între 1576 și 1586.

HENRI D'ANGOULÊME, fiu nelegitim al fostului rege al Franței HENRIC II, frate cu regii Franței, CAROL IX și HENRIC III, avea ca și frații săi și ca toți prinții din ilustra familie regească VALOIS o mare dragoste pentru literatură și pentru artă. Exemplul ilustru al lui FRANÇOIS I-er care le protejase și le încurajase, stătea în fața ochilor tuturor descendenților acestei familii și mulți din ei nu se mulțumiră să joace rolul de protectori ai literilor și artelor, dar își încercară talentul în versuri. Socotind cum declară regele Carol IX într'o scrisoare în versuri adresată lui RONSARD că arta de a face versuri trebuie așezată mai sus de cât arta de a domni.

L'art de faire des vers, dût-on s'en indigner
Doit estre à plus haut prix que celui de régner
Tous deux également nous portons des couronnes
Mais Roi, je les recus, poète, tu les donnes
și regele protector al poeziei, conchide:

Je puis donner la mort, toi l'immortalité.

MALHERBE deși Normand de origine-se născuse la Caen în 1555, își cătase norocul în Provansa la curtea lui HENRI D'ANGOULEME. După ce făcuse studii de drept la Basel și Heidelberg, îmbrățișase cariera armelor, pe care o socotia mai presus de cât magistratura împăcându-se mai bine cu pretențiile sale nobilitare.

Curtea lui HENRI d'ANGOULEME la care MALHERBE intră în calitate de secretar în 1576, în vârsta de 21 ani și unde stete 10 ani era o curte iubitoare de literatură și poezie și din cauza discuțiilor literare necurmăte ce aveau loc acolo, un conțeporan o numește "une continuelle et universelle Académie." Moartea bruscă al lui HENRI d'ANGOULEME (care fu ucis în duel de un gentilom provansal) curmă speranțele lui MALHERBE de a-și face o situație strălucită grație acestui protector.

După ce timp de zeci ani se retrage în orașul său natal Caen, reveni în 1596 în Provansa unde se căsătorise și se stabilește la Aix, considerat drept capitala provinciei și sediul Parlamentului din Provansa.

MALHERBE începe acum să compună poezii dedicându-le celor puternici și să lege de succesul vechilor sale

speranțele de viitor care fuseseră distruse de moartea lui HENRI d'Angoulême. Atunci chiar înainte de revenirea în Provansa compusese primul său poem mai întins Les larmes de St. Pierre, pe care-l prezintă regelui HENRI III în 1587. Dar și speranțele pe care le pusesese în acest nou protector fură zădărnice de asasinarea lui HENRI III de un călugăr fanatic.

Les larmes de Saint Pierre sînt un poem care n'are meritul originalității. Acest poem e o traducere - o traducere foarte liberă, care în unele privinți e o adaptare a unui poem italian: Le Lagrime di San Pietro a lui LUIGI TANSILLO (1566) poet care voise să răscumpe- re prin o lucrare pioasă, versurile foarte licențioase pe care le publicase până atunci, și dintre care unele fuseseră condamnate de Curtea pontificală.

Subiectul ambelor poeme e descrierea turburărilor și a muștrărilor de conștiință care zbuciumară sufletul SFANTULUI PETRU, după ce apostolul se lepădă de ISUS CHRISTOS.

Mai târziu MALHERBE, ne spune scriitorul MÉNAGE, désavouait ce poème - în care vedea un păcat de tinerețe. Ce e drept acest poem nu putea să-i mai placă lui MALHERBE în perioada de maturitate a geniului său căci e plin de răul gust care se găsește în modelul italian, de și de emfază. Astfel e strofa celebră prin exagerările ce le conține în care MALHERBE înfățișează pe SFT. PETRU pe Mtele Măslinilor, când recunoaște urmele pașilor lui CHRISTOS și e coprins de o desnădejde amară.

 C'est alors que ses cris en tonnerre s'éclatent,

Ses soupirs se font vents que les chênes combattent,
 Et ses pleurs, qui tantôt descendoient mollement,
 Ressemblent un torrent qui des hautes montagnes
 Ravageant et noyant les voisines campagnes,
 Veut que tout l'univers ne soit qu'un élément.

Totuși sînt pasagii în care originalitatea lui MALHERBE se afirmă fie prin adaose fericite pe care le aduce textului italian, fie prin versuri pline de vigoare și de o deosebită energie de factură. Astfel sînt strofele în care Sf. PETRU care s'a lepădat de ISUS CHRISTOS, fiind muștrat de conștiința lui pentru această faptă, regreta că n'a avut soarta pe care au avut-o copiii¹ măcelăriți din porunca lui IROD căci aceștia au venit cu suflétel neîncărcat de nici un păcat.

Que je porte d'envie à la troupe innocente
 De ceux qui massacrés d'une main violente
 Vivent dès le matin leur beau jour accourci;
 Le fer qui les tua leur donna cette grâce

Que si de faire bien ils n'eurent pas l'espace,
 Ils n'eurent pas le temps de faire mal aussi.

În curând talentul lui MALHERBE intră într'o nouă fază. Dacă prima e cea a ignorării aproape desăvîrșite a trăsăturilor distinctive a naturei sale poetice, a doua fază e cea în care MALHERBE, deși de multe ori încă dibuește, totuși găsește alte ori notele proprii, trăsăturile constitutive ale originalității sale. Această fază

a doua a activității poetice a lui MALHERBE coprinde producția sa poetică dintre 1596 - 1605 și e reprezentată de celebrele sale „Stances à M. du Pérrier sur la mort de sa fille„ și prin două ode una dedicată lui HENRI IV sur la prise de Marseille (1596) și alta reginei Marie de Medicis sur sa bienvenue en France.

Cea mai mare parte din această perioadă a vieții sale MALHERBE o petrece la Aix en Provence. Pe atunci Parisul nu absorbise încă activitatea intelectuală a întregii țări. Viața regională se dezvoltă încă cu oarecare autonomie, care are să dispară când RICHELIEU are să o centralizeze toată la Paris. Pe atunci exista o mișcare literară dependentă de cea de la Paris, în diferitele provincii ale Franței. Astfel la Aix era o mișcare literară destul de puternică în jurul lui GUILLAUME du VAIR primul președinte al Parlamentului, autor de tratate morale în care expune morala stoică, orator eloquent și critic literar prin tratatul său: De l'éloquence française et des raisons pour lesquelles elle est restée si basse. În acest cerc MALHERBE e atras și el de morala stoică și traduce în limba franceză Scrisorile către LUCILIUS ale lui SENECA; aceste scrisori sînt o expunere sub formă epistolară a moralei stoice.

În acest mediu de reculegere și de liniște MALHERBE își matură talentul și dă la iveală poezii în care se manifestă originalitatea-originalitate care apare

târziu, după ce poetul trecuse de 40 de ani. În această privință trebuie să facem observațiunea că romanticii ne-au deprins cu ideea că talentul poetic trebuie să fie precoce; așa a fost cazul cu V. HUGO, supranumit de CHATEAU-

BRIAND : l'enfant sublime, cu MUSSET, care declară în primul său volum de poezii: "Mes premiers vers sont d'un enfant, les seconds d'un adolescent, les derniers à peine d'un homme. Din contra primele versuri sau mai bine primele versuri originale ale poezilor clasici sînt cele ale unor oameni maturi, așa de exemplu e LA FONTAINE, așa e epigramatistul PIRON care pare că s'a designat pe sine în versul din La Metromanie, pe care-l pune în gura unui personaj la care tîrziu se trezește vocația poetică: Et j'avais quarante ans quand cela m'arriva.

Așa e MALHERBE. Inspirația acestor poeți mai puțin vie și mai puțin spontană ieșea în perioada maturității lor un caracter de gravitate sau de vigoare care nu se întâlnește la alții, la care talentul se manifestase prea timpuriu.

Cele două ode celebre compuse de MALHERBE în această perioadă : Ode à HENRI IV sur la prise de Marseille, și Ode à la reine sur sa bienvenue en France, sînt inspirate de evenimentele politice însemnate ale epocii. Prima odă e inspirată de căderea Marsiliei sub puterea lui HENRIC IV . Marsilia era de câți-va ani sub conducerea a doi magistrați din partidul Ligei în feodați politice; spaniole și revoltați contra regelui Franței. Cu

toate ajutoarele trimise de Filip al II regele Spaniei Marsilia căzu în mâinile lui HENRIC IV și această cădere avu de consecință supunerea și pacificarea întregii Provanse.

Cealaltă odă e făcută pentru a saluta sosirea în Franța a reginei MARIA DE MEDECIS, prințesa din o casă italiană ilustră pe care HENRIC IV o ia în căsătorie după despărțirea de prima soție. MALHERBE vede în această căsătorie consolidarea dinastiei franceze prin nașterea viitorului LUDOVIC al XIII-le.

Așezarea păcii înțară și odată cu dînsa întronarea epocii de prosperitate și de mulțumire generală concordia între toți fiii țării în locul vrăjmășiei dusă de luptele civile- iată care sînt temele pe care le dezvoltă MALHERBE în aceste ode în care se arată cîntărețul speranțelor și sentimentelor întregii țări, poetul care neglijînd emoțiile sale personale se face interpretul emoțiilor și aspirațiilor unui întreg popor.

Totuși aceste emoții generale le cîntă cu un accent personal; astfel de exemplu distingem bucuria proprie a poetului unindu-se cu bucuria generală în avîntul entuziast cu care povestește că sosirea MARIEI de MEDECIS în Franța însemnă încetarea învrăjbirei dintre cetățeni și întronarea păcii cu toate binefacerile ei.

Ce sera vous qui de nos villes
Ferez la beauté reflleurir,
Vous qui de nos haines civiles
Ferez la racine mourir;

Et par vous la paix assurée
 N'aura pas la courte durée
 Qu'espèrent infidèlement
 Non lassés de notre souffrance,
 Ces Français qui n'ont de la France
 Que la langue et l'habillement.

De asemeni în mândria cu care profetizează viitoarele izbânzi ale moștenitorului Tronului simțim cum vibrează sentimentul personal al poetului.

Oh! combien lors aura de veuves
 La gent qui porte le turban!
 Que de sang rougira les fleuves
 Qui lavent les pieds du Liban!
 Que le Bosphore en ses deux rives
 Aura de Sultanes captives!
 Et que de mères à Memphis,
 En pleurant diront la vaillance
 De son courage et de sa lance,
 Aux funérailles de leurs fils!

O inspirație înaltă dominând subiectul, privindu-l dintr'un punct de vedere în care particularul și individualul se șterg, se învederează în concepția și în executarea acestor ode.

Tot de grupul de poezii din această perioadă ține

Consolation à M. du Périer sur la mort de sa fille; acest
 du Périer e un gentilom din Aix en Provence căruia MAL-
 HERBE îi adresează versuri de mângâere pentru că pier-
 duse pe fiica sa în floarea tinereții ei. Pentru a reda
 imaginea grațioasă a acestei fete care dispare așa de
 repede, MALHERBE recurge la comparația așa de des între-
 buințată de poeți înaintea lui a femeii cu o floare
 dar evită banalitatea prin felul cum întrebunțează com-
 parația; fiica lui du PERIER a fost ea însăși o roză ca-
 re a trăit cât trăesc rozele.

Mais elle était du monde, où les plus belles choses
 Ont le pire destin.

Et rose elle a vécu ce que vivent les roses
 L'espace d'un matin.

Mângâerea pe care i-o adresează lui de PERIER e
 aceea a unui stoic la care învățăturile stoicismului :
 că trebuie să suportăm cu rețezmăre loviturile adversită-
 ții și că trebuie ca sufletul nostru să nu piardă liniș-
 tea ceea-ce e semnul adevăratei înțelepciuni, se asocia-
 ză cu preceptele creștinismului că trebu sa ne lăsăm
 în voia lui DZEU și să ne supunem hotărârilor lui. Ală-
 turi de strofe care conțin reminiscențe clasice inutile,
 cum e de exemplu aluzia la PRIAM, care a suportat cu bār-
 băție moartea fiilor săi, găsim evocarea propriilor sale
 întâmplări așa când spune pentru a îmbărbăta pe priete-
 nul său că și el de două ori a pierdut copii și că a

înving durerea pe care această pierdere i-a pricinuit-o
 În stoicismul său voit, MALHERBE declară că nici nu-
 și mai amintește de această pierdere.

 De moi, déjà deux fois d'une pareille foudre .

Je me suis vu ^{slab} perclus,

Et deux fois la raison m'a si bien fait résoudre,

Qu'il ne m'en souvient plus.

 Această strofă reflectă mai mult de cât seninătate
 stoică, reflectă chiar nepăsare. Nepăsarea exprimată ni
 l'ar face odios pe poet, dacă n'am avea scrisorile adre-
 sate de MALHERBE soției sale câți-va ani mai târziu cu
 ocazia pierderii unei alte fiice Fourdoine și care ne
 arată că inima sa nu era inima uscată a unui stoic
 cum vrea să spună aci, dar era inima înduioșată a unui
 părinte. Stanțele cu care se încheie bucata și în care
 stoicismul se aliează cu creștinismul sînt de o mare
 frumusețe atît ca gîndire cît și ca factură:

.....
 La Mort a des rigueurs à nulle autre pareilles;

On a beau la prier,

La cruelle qu'elle est se bouche les oreilles.

Et nous laisse crier.

.....
 Le pauvre en sa cabane, où le ^{pain} chauffe le couvre,
 Est sujet à ses lois;

Et la garde qui veille aux barrières du Louvre
N'en défend point nos rois.

De murmurer contre elle, et perdre patience,
Il est mal à propos;

Vouloir ce que Dieu veut, est la seule science
Qui nous met en repos.

.....

Aceste câte-va bucăți contribuiri la răspândirea faimei lui MALHERBE chier la Paris. După o anecdotă cardinalul du PERRON care se distinsese prin poeziile sale, fiind întrebat de regele Henric IV dacă mai scrie versuri, îi răspunse că a renunțat să mai scrie versuri de când un gentilom normand, stabilit în Provanse, face poezii care eclipsează pe ale tuturor celorlalți autori. Henric al IV își manifestă dorința de a-l cunoaște, dar de oare-ce era foarte econom nu avansă suma necesară pentru acoperirea cheltuelilor de drum ale lui MALHERBE de la Aix în Provansa, la Paris. Auzind însă de feima ce și-o câștigase în Capitală și de dorința regelui de a-l cunoaște, MALHERBE părăsi Provansa, lăsându-și acolo soția și copiii și veni la Paris în vara anului 1605.

În acest moment al dezvoltării politice și culturale a Franței, regii îndeplineau față de scriitori

acordându-le recompense și diferite funcțiuni la Curte, rolul pe care-l îndeplinește astăzi statul care acordă literaților premii, subvenții sau diferite sinecure. Poetii distinși erau siguri de a fi înscriși printre pensionații Curții. Iată motivul grabei, cu care MALHERBE aflând de sentimentele regelui față de dânsul, părăsi Aixul pentru a veni la Paris. Dar Henric IV se deosebia de membrii dinastiei Valois, așa de generoasă când era vorba de încurajat literile și artele: era un rege econom și foarte restrâns în cheltuelile sale. Aflând că MALHERBE e la Paris, îi pofti la Louvre dar însărcină pe unul din marii demnitari ai Curții, M. de BELLE-GARDE, grand écuyer de la Cour, să-l ia pe gentilomul MALHERBE în suita sa.

Marie de Médicis soția lui Henric IV devenind regentă în urma asasinării soțului ei, se arată mai dăraică de cât dânsul, acordând lui MALHERBE o pensie și titlul de gentilhomme ordinaire de la chambre du roi - regele pe lângă care MALHERBE e recunoscut gentilom, e minorul Louis XIII. Când Ludovic XIII va scăpa de sub tutela mamei sale și va lua el frâncle statului, va lua ca prim ministru pe cardinalul RICHELIEU care va domni în numele lui. RICHELIEU îi arăta lui MALHERBE foarte multă bună voință, încercându-l ca

recompense și favoruri. Erau mari afinități între natura morală a acestor doi bărbați, ^{cardinal} căci ordinea și regula, pe care cardinalul vroia s-o impună statului francez, MALHERBE căta să le introducă în domeniul literar. Nu se poate ca Richelieu, care a fost reformatorul statului francez să nu prețuiască pe MALHERBE, care a fost reformatorul poeziei franceze.

In ce consistă această reformă, iată ce vom examina în lecțiunea viitoare.

REFORMA lui MALHERBE.

Perioade care merge de la instalarea lui MALHERBE la Paris până la moartea poetului, adică de la 1606-1628 constituie perioada de strălucire a activității lui MALHERBE. E puțin fecundă din punct de vedere cantitativ căci se reduce la un mic volum de versuri publicat în 1630, doi ani după moartea poetului și la un volumaș de scrisori adresate prietenilor săi din Aix en Provence și în special eruditului Petresc, în sfârșit la câte-va traduceri în limba latină printre care trebuie menționate Scrisorile către Lucilius ale lui Senecă despre care am spus că sînt tratate de morală stoică sub formă epistolară. Acest bagaj poetic redus ca volum are însă mare valoare din punctele de vedere ale originalității, căci e primul ^{model} specimen al poeziei clasice franceze și intere-

sează și prin faptul că e exemplificarea reformei pe care o impune poeziei franceze.

Stabilindu-se la Paris în vara anului 1605, MALHERBE simți veleități de a reforma poezia franceză și ambiția de a deveni un șef de școală.

Unul din discipolii săi, RACAN, care a scris o serie de anecdote pentru a servi la cunoașterea vieții maestrului său ne spune într'una din aceste anecdote cum în fie-care seară stîngea în odaia sărăcăcioasă ce avea într'un han din Paris, căci M. de Bellegarde le grand Ecu-
yer du Roi, îi da numai masa în palatul său nu însă și locuință, așa în cât MALHERBE strîngea în odaia sărăcăcioasă dintr'un han în fie-care seară șapte sau opt poeți tineri pe care-i socotia ca un fel de ucenici în meseria poetică și cărora le desvăluia secretele meșteșugului poetic.

Doi din acești discipoli și-au câștigat o deosebită reputație și numele lor a rămas în literatura franceză, anume RACAN, care ne-a lăsat ode și stanțe și a cărui dramă „Les Bergeries” e socotită drept capodoperă pastorală dramatică franceză, și al doilea discipol însemnat FRANÇOIS MAINARD, care a compus apreciate ode, cântice ba deice și stanțe și care și-a câștigat mai ales o mare reputație cu epigramele. FRANÇOIS MAINARD a fost subiectul tezei mele de doctorat în litere, premiată de Academia franceză în 1910.

MALHERBE avea unele din calitățile care fac dintr'un scriitor un șef de școală, anume știa să-și impună auto-

ritatea care provenia, în primul rînd dintr'un mare orgo-
liu și apoi dintr'o conștiință limpede a superiorității
sale asupra tuturor celorlalți poeți, atît din antichita-
te cît și din timpurile moderne, străini și francezi. A-
cest orgoliu literar se asociază cu un dispreț, suveran
față de toți ceilalți scriitori. Știm din anecdotele lui
RACAN ca și din satira IX-le a lui RÉGNIER că desprețuia
antichitatea în genere, că spunea despre poezia lui PIN-
DAR că e "un galimatias" și că în afară de câți-va poeți
latini, nu făcea caz de nici un scriitor, tratând pe unii
din poeții clasici drept pedanți, iar pe alții drept fle-
cari.

Dintre poeții francezi, cel care se bucura de cea
mai strălucită reputație în momentul stabilirii lui MAL-
HERBE la Paris era poetul DESPORTES. Poeziile sale de
iubire cum și traducerea în versuri pe care o făcuse din
Psalmi, dar mai ales serviciile personale pe care le adu-
sesse lui HENRIC al III și HENRIC al IV-le ale căror amo-
ruri le cântase-îi atrăseseră recompense numeroase și în-
semnate, diferite pensii asupra averilor mănăstirești
care de ridicau la 30.000 francs pe an sumă enormă într'
o vreme când moneda franceză avea o valoare de opt sau
zece ori mai însemnată, și care dacă ar fi să traducem în
suma corespunzătoare din moneda noastră, ținând samă de
diferența de milioane - ar îndica vre-o două milioane de
lei pe an.

DESPORTES era considerat ca urmașul lui RONSARD; mai

mult însă de cât un succesor era un epigon al acestuia.
 DESPORTES părăsi ambițiile literare ale șefului Pleiadei.
 Nu se încercase ca RONSARD să scrie Ode înalte rivalizând
 cu PINDAR sau măcar cu ORATIU de asemenea nu fusese is-
 pitit ca RONSARD de poeme epice sau epopee și în care
 să rivalizeze cu OMER sau măcar cu APOLONIUS de RHODOS
 se mărginise să compună sonete luându-se după PETRAR-
 CA și după poeții lirici italieni din sec.XV și XVI.

Luându-se după RONSARD puolicase mai multe cărți de
 Amoruri: Les Amours de Diane, Les Amours d'Hippolyte
 etc., după cum maestrul compusese les Amours de Cas-
sandre, les Amours de Marie și les Amours d'Hélène.

În aceste cărți de Amoruri sonetele alternau cu ele-
 gii și cu chansons, din care se desface o simțire de-
 licată care place prin grația expresiunii, alături o
 sensibilitate voluptuoasă adumbrită de o ușoară melan-
 colie, alături un spirit ușor și drăgălaș. Ca exemplu
 de poezie a lui DESPORTES vom cita o vilanelle în care
 grația se asociază cu spiritul.

.....
 Rozette, pour un peu d'absence,
 Votre coeur vous avez changé.
 Et moy, sachant cette inconstance,
 Le mien autre part j'ay rangé;
 Jamais plus beauté si légère
 Sur moy tant de pouvoir n'aura:

Nous verrons, ^{svânturată} volage bergère,
 Qui premier s'en repentira.
 Tandis qu'en pleurs je me consume,
 Maudissant cet esloignement,
 Vous, qui n'aimez que par coustume,
 Caressiez un nouvel amant
 Jamais légère ^{harnatoare} girouette,
 Au vent ^{invart} sitost ne se vira;
 Nous verrons, bergère Rôzette,
 Qui premier s'en repentira.
 Où sont tant de promesses saintes,
 Tant de pleurs versez en partant?
 Est-il vray que ces tristes plaintes
 Sortissent d'un coeur inconstant?
 Dieux, que vous estes mensongère!
 Maudit soit qui plus vous croira!
 Nous verrons, volage bergère,
 Qui premier s'en repentira.

MALHERBE rămâne rece la însușirile de grație și sensibilitate ale lui DESPORTES și fu impresionat numai de greșelile de limbă, de stil și versificație ale acestui poet.

Pe de altă parte MALHERBE avea dorința să și afirme superioritatea și avea ambiția ca superioritatea sa în chestie de poezie să fie recunoscută de toți. O ruptură între dânsul și DESPORTES în jurul

căruia se strîngeau mulți poeți tineri, devenise inevitabilă. Ea se produce fără întârziere, ba câte-va luni numai după sosirea lui MALHERBE la Paris.

MALHERBE era în bune relații cu poetul RÉGNIER al cărui talent de satirist îl aprecia, socotîndu-l egal în genul satirei cu ORATIU și alți poeți latini RÉGNIER, care e nepotul lui DESPORTES conduce pe

MALHERBE la unchiul său care avea în împrejurimile Parisului la Vanves, o locuință unde primea cu multă bunăvoință pe toți scriitorii, ospătându-i și oferind chiar celor în nevoie ajutoare bănești. Când ajunseră la locuința lui DESPORTES, se servise masa, dar DESPORTES îl reținea de vorbă pe MALHERBE arătându-i volumul său de curând apărut cu psalmii traduși în versuri franceze, și vroid să-i citească din această operă, MALHERBE tăia repede amfitrionului pofta de a-și pune în valoare talentul literar și-i spuse brusc că ar fi mai bine să treacă la masă căci supa se răcește și la DESPORTES supa e mai bună de cât versurile; *votre potage vaut mieux que vos psaumes*.

Racan, care ne raportează această anecdotă ne spune că cei doi poeți cinară fără să-și mai vorbească și că se despărțiră ca doi dușmani.

Dușmănia se manifestă prin criticile pe care și le aduseră unul altuia. MALHERBE în special adnotă un exemplar al poeziilor lui DESPORTES, cu gândul să publice acest comentariu critic și să arate publicului toate greșelile poetului admirat fără teme și astfel mai curînd să se împue admirației sale în locul lui DESPORTES

care o deținea fără drept.

Moartea lui DESPORTES în 1606 îl lăsă fără rival și-l făcu să nu mai aducă planul său la îndeplinire.

MALHERBE completează observațiile sale critice prin altele asupra lui RONSARD cu gândul să fie de folos discipolilor săi, punându-le sub odă greșelile pe care trebuia să le ierte.

Exemplarul poeziilor lui DESPORTES comentat și adnotat de MALHERBE s'a păstrat la Biblioteca Națională din PARIS. Din comentariul și adnotările sale se desface un ansamblu de principii, de reguli, care constituie doctrina lui MALHERBE. Această doctrină a fost studiată într-o lucrare magistrală de profesorul FERNAND BRUNOT în teza sa de doctorat: La doctrine de MALHERBE d'après son commentaire sur DESPORTES.

Căci spre deosebire de DESPORTES, MALHERBE are o doctrină. Ce e drept, și în jurul lui DESPORTES se strânseseră tineri care-l admirau și-i cereau sfaturi, care vroiau că acest veteran al poeziei să le servească de călăuză. Dar caracterul și mentalitatea lui DESPORTES erau refractare rolului de conducător. DESPORTES era lipsit de energie și de autoritate și n'avea idei precise asupra condițiilor de fond și de formă ale poeziei. Era condus de inspirație și de întâmplări. De aceea de îndată ce muri, se risipi grupul tinerilor, care-l înconjurau, căci nici un principiu nu-i ținea strînși.

Cel mai strălucit din discipolii lui DESPORTES fu MATHURIN RÉGNIER nepotul lui. RÉGNIER, care în-

tr'o satiră atacă pe MALHERBE și pe discipolii lui, dar vocea lui RÉGNIER nu avu răsunet și MALHERBE rămas fără rival serios triumfă, în ciuda criticilor ce i se aduseră, așa în cât triumfară și principiile pe care le apăra.

Aceste principii se înlănțuesc strîns și formează o doctrină foarte clară și ușor de prins. Această doctrină privește atât fondul cât și forma poeziei. Trebuie să adaog că observațiunile relative la formă sînt deducțiuni ale concepției sale particulare despre esența și menirea poeziei.

MALHERBE se deosebește de RONSARD în ce privește ideea ce și-o face despre originea poeziei socotind că e voința și reflecțiunea, pe când RONSARD socotia că izvorul poeziei stă în inspirație. Negreșit și MALHERBE crede că poetul trebuie să fie înzestrat cu oare-care daruri speciale, dar crede că facultățile naturale nu pot da nici un rezultat bun fără o muncă necurmată și fără o meditare necontenită a autorului asupra producției sale literare și fără o neîncetată prefacere și șlefuire a acesteia.

Pe de altă parte părerea lui RONSARD și a discipolilor săi despre esența poeziei se deosebește radical de cea a lui MALHERBE. Pentru RONSARD esența poeziei e divină, poezia e rezultatul unei inspirații, pe care zeii ne-au transmis-o. Pentru MALHERBE între poezie și proză nu e o deosebire de principiu sau de origine și nici o deosebire de menire, dar e simplă deosebire de formă:

poezia e supusă legilor versificației și e obligată să recurgă la imagini de care proza se poate dispensa.

Din criticele, pe care MALHERBE le face lui DESPORTES se vede că pentru el poezia trebuie ca și proza să exprime o operație rațională a minții. În învinuirile ce i le aduce lui DESPORTES învederează ideea raționalistă ce și-o face despre poezie. Acest raționalism îl conduce uneori la învinuiri ridicole. - Astfel într'unul din sonetele sale, DESPORTES vorbește de desnădejdea ce-l cuprinsese fiind silit să părăsească pe iubita lui și această desnădejde e cu atât mai chinuitoare, mărturisește poetul cu cât nu putu să plângă în voce, din cauza mulțimei luntrașilor, care se aflau în jurul ei.

la tombe importune

Des bateliers criants, m'empêchent le loisir ^{în gândurile}
d'honorer de mes pleurs ce mortel déplaisir.

Această stăpânire a manifestațiilor or durerei și regretul de a nu putea vărsa lacrimi în pace, e un sentiment foarte omenesc. Cine-va care are oare-care delicatețe sufletească nu poate să plângă din cauza unei supărări de dragoste în fața unor oameni de rînd. MALHERBE nu-și ^{da} seama de lucrul acesta și cirtică acest pasagiu sub cuvînt că plînsul poetului n, ar fi împiedicat pe luntrași să vorbească. Evident această căutare a legăturii între efect și cauză pe care MALHERBE pretinde să o găsească și aci e ridicolă. Din criticele pe care le face lui DESPORTES reese că urmărește în versuri aceleași defecte, pe care le-ar fi urmărit și în proză, defecte de raționare, contraziceri, incoerență în metafore greșeli în scoaterea deducțiunilor din faptele precedent e-

nunțate .MALHERBE vorbește mereu de rațiune, nici odată nu se referă la imaginație sau la sensibilitate.

MALHERBE vrea ca o poezie să fie o compunere bine construită, în care ideile se înlățuiesc și a căror așezare înre'o gradație ascendentă duce la o concluzie logic scoasă din ideile anterior exprimate. Cu alte cuvinte MALHERBE cere poeziei calitățile unui discurs bine argumentat. De fapt MALHERBE face ceea-ce fac toți scriitorii, când formează reguli și principii estetice, el transformă în reguli caracteristicele poeziei sale, și vrea să impună tuturor poezilor, după cum vrea să le impună și metoda sa de lucru. Intr'adevăr de oare-ce puterea lui de creațiune e slabă și deoare-ce imaginația lui e lipsită de avânt, el caută să înlocuiască aceste lipsuri prin răbdare și trudă, vröind ca prin mijlocirea lor să fecundeze elementele sărace, pe care i le punes la dispoziție o inovație poetică uscățivă. Dar MALHERBE transformă încetineala de lucru care la dînsul e o consecință a defectelor spiritului său poetic într'un principiu al poeticeii pe care o recomandă tuturor.

Negreșit doctrina lui MALHERBE ar fi dus la negarea poeziei, dacă nu ar fi căutat să exprime emoțiuni de ordin general-bucurie pentru pacificarea Franței, recunoștință față de regele, care a procurat țării sale binefacerile prosperității, indignare și revoltă contra îndrăzneților, care se încearcă să învie era războaelor civile etc.. Poetul încälzindu-se de emoțiile generale, pe care le exprimă cu convingere și energie scapă producția sa poetică de răceala în care era amenința-

tă să cadă.

Ceea-ce mai scapă poezia lui MALHERBE de prozaism e perfecțiunea ei formală sau tehnică. MALHERBE a păstrat din moștenirea Pleiadei cultul perfecțiunii formale. RONSARD a avut dorința perfecțiunii poeziei din punct de vedere a expresiunii verbale și metrice, dar RONSARD a avut această dorință numai cu intermitență și n'a urmărit perfecțiunea formală cu perseverența de care dă dovadă MALHERBE.

Teoriile lui MALHERBE cu privire la stil și la limba poeziei sînt consecinți ale ideilor lui despre natura și obiectul poeziei.

O consecință a raționalismului lui MALHERBE aplicat la stil e cerința lui de claritate și de exactitate în exprimare.

Astfel MALHERBE condamnă cu severitate la DESPORTES ^{de limbă} prolixitatea și pleonasmul. Când se întîmplă ca într'un vers două vorbe să exprime acelaș lucru sau aceeași idee, MALHERBE notează cu dispreț în marginea exemplarului său "bourre," (câlți, adică umplutură la fel cu călții cu care se umple o saltea) sau "cheville" (adică cuiu de lemn cu care se astupă o gaură). Când un vers sau un șir de versuri conține mai multe vorbe de umplutură, MALHERBE notează păté de chevilles". MALHERBE urăște vorbele de prisos pe care poetul le pune numai pentru a obține câte-va silabe mai mult și pentru a împlini astfel măsura versului:

Astfel versul lui DESPORTES:

Amour trie et choisit les plus beaux de mes vers, -

e condamnat de care-ce choisis spune acelaș lucru ca

și tria Avem aci " bourre " sau " cheville " .

Aceasi înclinare spre raționalizare o manifestă MALHERBE, în ce privește limba. Din cauza luptei de toate zilele pe care-o ducea la curte contra celor care se exprimau încorect, lumea îi dase porecla: " le tyran des mots et des syllables. Mulți îl priveau ca un pedant strîmt, care în loc să-ia în considerare avîntul dintr'o poezie se trudește să cerceteze cu migăleală toate greșelile de gramatică dintr'însa. In satira IX, REGNIER l'a atacat pe acest teren. REGNIER însă împărtașia asupra libertății poetului, în ce privește limba și gramatica, ideile lui RONSARD. Părerea acestuia împărtașită de toți poeții grupării sale, adică de toți poeții Pleiadei, era că poetul are dreptul să nu se supună regulilor gramaticii, ba din contra să le schimbe după placul lui, dacă necesitățile versificației cer o modificare a regulilor gramaticale.

RONsARD vroind să creeze o limbă poetică luase drept călăuză gustul sau sentimentul poetului. Luându-se după acest sentiment, poetul are dreptul după RONsARD să-și formeze o limbă a lui culegând din diferite dialecte termenii ce i se par mai proprii pentru redarea ideii sale, ba chiar să se adreseze limbei vechi și vocabularului special al meseriașilor.

MALHERBE condamnă această conducere a poetului numai după capriciul său. MALHERBE cere poetului să iea drept normă în materie de limbă usagiul. Dar sînt

atâtea uzagii câte clase sociale. Clasa socială la care se adresează MALHERBE pentru a-i afla uzagiul și a-l recomanda poeților e clasa poporului. Într'una din anecdotele sale asupra lui MALHERBE, RACAN ne spune că MALHERBE fiind întrebat care e dascălul său în chestie de limbă, răspunse că dascălii săi în această privință sînt hamalii din portul Parisului: les crocheteurs du Port au Foin. Această butadă însemnă că MALHERBE recunoștea ca suveran în materie de limbă numai poporul din Paris.

Aceasta nu însemnă că MALHERBE socotea că toți termenii întrebuințați de popor puteau fi întrebuințați și de poet. Pentru vorbirea poetică numai unele din aceste cuvinte puteau după MALHERBE să fie întrebuințate. MALHERBE proscribe cuvintele josnice: " les mots sales et bas " sau " les expressions plébées ".

MALHERBE se arată de o susceptibilitate excesivă în alegerea cuvintelor din uzagiul poporului care merită să intre în limba literară. Astfel nu vroia să se întrebuințeze cuvîntul cadavre din a cărui întrebuințare mai târziu BOSSUET are să scoată efecte puternice și nici cuvîntul charogne care a servit drept temă unei poezii celebre a lui BODELAIRE.

Dar mai e o categorie de cuvinte pe care MALHERBE le izgonește din limba poetică anume cuvintele tehnice chiar cele ale limbajului filozofic. După MALHERBE

acești termeni au ceva pedant care e contrar poeziei al cărui limbajiu trebuie să fie inteligibil tuturor. Așa de exemplu șterge dintr'un vers al lui DESPORTES cuvântul ideal care, ce e drept avea atunci un sens mai abstract și era un termen mai tehnic filozofic de cât azi când e așa de răspândit chiar în poezie ; astfel o cunoscută poezie a lui THEOPHILE GAUTIER debutează prin versul: " ô idéal, petite fleur bleue". Introducerea termenilor tehnici și chiar filozofici a dat naștere la fericite efecte în poeziile unor poeți.

Astfel în poezia lui BAUDELAIRE Une charogne ; poetul pleacă de la următoarea temă, plimbându-se pe câmp cu iubita lui dase de cadavrul în descompunere a unui cal: poetul se gândește că și iubita lui va ajunge odată la fel, dar că descompunerea corpului nu va putea aduce nici o alterare în amintirea divină pe care în suflet o va păstra despre iubita lui și-i spune să fie sigură

Que je garde la forme et l'essence divine

De mes amours décomposés.

Foarte importante sînt reformele lui MALHERBE în ce privește versificația, căci aceste reforme stau la baza versificației clasice franceze.

Astfel MALHERBE vrea ca cesura adică pauza interioră a versului să taie versul în două emistihuri egale. El mai vrea ca fie-care vers să ofere pe cât

posibil o unitate de înțeles și interzice ca sensul unui vers să continue în cel următor terminându-se după un număr de silabe din acesta, ceea ce constituie un enjambement. Astfel critică versul următor din DESPORTES:

O grand démon volant arrête la meurtrière
Qui fuit devant mes pas.

Găsind că sensul în acest vers e "suspendu."

MALHERBE mai proscribe hiatusul, adică întâlnirea în vers a două vocale din care una sfârșește un cuvânt și alta e la începutul cuvântului următor. De ex. tu si-mes ,tu as etc. Hiatusul care se întâlnește foarte des în poezia franceză medievală devine din ce în ce mai rar în poezia franceză de la sfârșitul secolului al XVII-le. Există în limba franceză o tendință generală spre armonie, care face ca în vorbirea curentă chiar triftongii sau diftongii să se contracteze în vocale simple; în limba curentă în loc de tu es se zice t'as ,tu es, t'es etc. Intâlnirea a două sau trei vocale e supărătoare pentru urechea Francezului. Iată de ce MALHERBE critică hiatusurile lui DESPORTES. E drept că la începutul carierei sale nu se arătase așa de ^{exact} scrupulos, căci în "Les larmes de Saint Pierre se întâlnesc versuri cu hiaturi.

Această proscripție a hiatusului a rămas o regulă pe care au păzit-o cu strictețe toți poeții francezi și clasici și romantici până la ivirea poeziei simboliste, adică până pe la 1885-1890. Simbolisții s'au liberat de

păzirea acestei regule, pe care o respectaseră și romanticii, care admiseseră totuși l'enjambement și așa zisele licențe poetice, adică neobservarea regulilor gramaticale pentru a obține măsura și rima. Aceste licențe condamnate de MALHERBE fuseseră evitate de poezia clasică.

Simboliștii au socotit că proscrierea hiatusului e ^{de fapt} arbitrară într'adevăr vocalele care constituie un hiatus, când termină un cuvânt și încep alt cuvânt se pot întâlni în interiorul aceluiaș cuvânt și în acest caz întâlnirea lor e admisă. De ce de exemplu tu erres (tu rătăcești) să fie interzis în vers dar mortuaires să fie admis? De aceea simboliștii s'au liberat de respectarea acestei regule.

Astfel la GEORGES RODENBACH găsim:

Le jour triste décline et voici que tu erres

O mon rêve devant les maisons mortuaires.

MALHERBE mai stabilește cu privire la rimă o serie de prescripțiuni, care se reduc la cerința ca rima să fie exactă și bogată din punctul de vedere al sunetelor, care alcătuiesc silabele care rimează. Dar în afară de condițiile materiale ale rimei MALHERBE mai pune și condiții intelectuale. El vrea ca rima să nu fie banală, dar din contra rară și neprăvăzută din punct de vedere a cuvintelor asociate la rimă. De exemplu : Turban cu Liban sau fils cu Memphis. MALHERBE nu vrea ca termenul simplu să rimeze cu compusul lui, temps cu printemps, vue cu entrevue etc.

MALHERBE mai interzice rimarea cuvintelor care au aceeași rădăcină: admettre, promettre, commettre etc..

In sfârșit interzice rimarea cuvintelor care au figurat ca asociate la rimă așa de des în cât prezența lor la sfârșitul versului a ajuns banală, de exemplu merveille și nulle autre pareille. (gândiți-vă la romanțele în care amour rimează totdeauna cu toujours). Din cauza banalității lor astfel de rime nu mai deșteaptă atenția cum se întâmplă când dăm de o asociație nouă și neobișnuită de cuvinte. Prin această grijă de a perfecționa din punct de vedere tehnic versul francez, însemnătatea lui MALHERBE e foarte mare.

Versul francez, chiar și cel al lui RONSARD și al discipolilor săi n'avea destulă consistență, factura lui nu era destul de strânsă, limba nu era destul de pură. MALHERBE prin inovațiile lui metrice, prin purismul său chiar exagerat creează forma demnă și durabilă, în care se vor putea turna cugetări și sentimente neperitoare. Înainte de dînsul existaseră poeți, din care unii, cum sînt RONSARD și du BELLAY, mai bine înzestrați cu darurile poetice ca dînsul. MALHERBE însă prin grija ce o are de a perfecționa materialul poeziei, adică limba și versul face o operă tot atât de însemnată ca a celor mai talentați din poezii Pleiadei, căci grație lui limba poetică se cristalizează și versul devine un instrument, care va avea rezonanțe sublime când va fi mînuit de poeți mai mari ca MALHERBE, de exemplu de RACINE sau La FONTAINE.

Importanța reformei lui MALHERBE depășește domeniul poeziei și se extinde asupra întregului domeniu literar. Calitățile de claritate, de sobrietate, de exac-

titate și precizie pe care după MALHERBE trebuie să le întrunească stilul, de puritate și de armonie pe care trebuie să le poseadă limba, vor fi aplicate și prozei. De altfel după concepția lui MALHERBE nu erau deosebirii esențiale între poezie și proză căci și poezia și proza urmăresc exprimarea adevărului și se supun operațiunilor rațiunii. De aceea scriitori, cum e prozatorul Balzac, care deveni celebru prin scrisorile sale așa în cit contemporanii îl supranumiră le grand épistolier de France se declară discipolii lui MALHERBE și aplică în genurile prozei, reforma lui MALHERBE.

De aceea MALHERBE poate fi socotit nu numai pentru poezie, dar și pentru proză ca un fondator al clasicismului. De lucrul acesta și-a dat seamă BOILEAU teoreticianul clasicismului care în Art poétique după ce arată cum încercările lui RONSARD de a crea o poezie înaltă și o limbă literară departe de a fi încununată de succes au avut drept consecință sporirea dezordinii pe terenul limbei și a poeziei, acleamă cu o bucurie manifestă ivirea lui MALHERBE la orizontul literar al Franței.

Enfin MALHERBE vint, et, le premier en France,
 Fit sentir dans les vers une juste cadence;
 D'un mot mis en sa place enseigna le pouvoir;
 Et réduisit la Muse aux règles du devoir.
 Par ce sage écrivain la langue réparée
 N'offrit plus rien de rude à l'oreille épurée;

Les stances avec grâce apprirent à tomber;
 Et le vers sur le vers n'osa plus enjamber;
 Tout reconnu les lois; et ce guide fidèle
 Aux auteurs de ce temps sert encor de modèle..

BOILEAU după enumerarea principalelor sale reforme conchide : „Tout reconnu ses lois”. Această constatare nu e pe deplin adevărată. Un număr de scriitori se răsuculară contra principiilor și legiferării lui MALHERBE; dintre aceștia cel mai însemnat e MATHURIN RÉGNIER care în satira IX atacă programul și teoriile reformatorului. Dar opoziția contra lui MALHERBE fu neînsemnată față de adeziunea la principiile și la teoriile lui a majorității scriitorilor, care în admirația lor îl ridicară așa de sus în cât toți scriitori clasicismului ar fi putut subscrie la părerea lui LA FONTAINE care pomenindu-l întruna din fabulele sale împreună cu discipolul sau RACAN spune despre dîșii:

Ces deux rivaux d'HORACE héritiers de sa lyre
 Disciples d'APOLLON, nos maîtres, pour mieux dire.
 MALHERBE a fost maestrul tuturor poezilor clasicismului francez...

Caracterele poeziei lui MALHERBE

Poeziile lui MALHERBE, care au fost publicate în timpul vieții sale în „Recueil des plus beaux vers de ce temps” antologiei periodice, care constituiau un fel de reviste poetice ale epocii, iar după moartea sa au fost adunate într-un volum apărut la Paris în 1628. Acest volum cuprinde patru cărți de Odes, Stances, Chansons, Sonnets. Care sînt caracterele acestor poezii? Care sînt trăsăturile lor distinctive? Iată ce vrem să examinăm în lecțiunea de astăzi.

Luându-ne după genurile poetice, pe care le-a tratat, s'ar părea că poeziile pe care MALHERBE ni le-a lăsat sînt în primul rînd lirice. Lirismul acestor poezii e însă un lirism special, care nu exprimă emoțiuni intime, dar emoții generale, împărtășite de poet cu toți contemporanii săi și inspirate de evenimentele mari ale timpului sau de dezvoltarea unor locuri comune morale. Astfel de exemplu în Paraphrase du psaume 145, MALHERBE dezvoltă după psalmist locul comun moral cu privire la rădărnicia și inulitatea străduințelor noastre, de a căuta să placem celor mari căci aceștia sînt omenii ca noi și ca și noi jucării în mâinile lui D-zeu.

Câte-va observațiuni vor forma un scurt comentariu al acestei poezii.

MALHERBE a intitulat această poezie paraphrase, adică dezvoltare căci dezvoltă ideile pe care i le-a sugerat psalmul 145 sau mai exact două versete din acest psalm. "Păziți-vă" spune psalmistul să vă puneți încrederea în regi sau în oameni, căci nu într'înși veți găsi mântuirea. Când sufletul lor pleacă din corpul lor, ei se întorc în țarina pământului din care au eșit și în ziua aceea toate gândurile lor vor pieri.

Invențiunea poetică se reduce aici la faptul că MALHERBE dezvoltă aceste idei sub forma unui apostrof adresată de conștiința sa inimii sale, și după ce dezvoltă în două strofe sub această formă locul comun al fragilității tuturor lucrurilor de pe pământ, face în ultimele 3 strofe un tablou de un realism plin de pitoresc al nimicniciei oamenilor celor mai puternici de pe pământ după ce și-au dat sufletul.

Imaginea măririlor de pe pământ a cărora strălucire seamănă cu a sticlei, e ca toate imaginile lui MALHERBE justă fără a surprinde pe cititor prin noutatea sau originalitatea ei. S'ar putea spune că spre deosebire de marii poeți lirici, care cugetă în imagini, MALHERBE e preocupat în primul rând de justetea ideilor, pe care vrea să le exprime și numai după ce știe bine despre ce vrea să vorbească se străduiește să găsească imaginea sub care va putea înfățișa gândirea sa așa în cât să facă o impresie mai vie

Imaginea măririlor de pe pământ a căror strălucire seamănă cu a sticlă care strălucește, dar se sparge lesne, a fost luată de la MALHERBE de CORNEILLE în stanțele spuse de POLYEUCTE în închisoare. POLYEUCTE știind că va fi condamnat la moarte apostrofează onorurile și plăcerile care l'au ispitit în viață și le spune:

Allez honneurs, plaisirs qui me livrez la guerre

Toute votre félicité

Sujette à l'instabilité

En moins de rien tombe par terre

Elle en a la fragilité.

E de observat că și un alt poet din sec. al XVII GODEAU care a scris o prefață pentru ediția din 1630 a poeziilor lui MALHERBE, într'o odă adresată cardinalului de RICHELIEU vorbind de gloria pe care și-o capătă unii curteni spune:

Mais leur gloire tombe par terre

Et comme elle a l'éclat du verre

Elle en a la fragilité.

GODEAU așa dar ca și CORNEILLE au reluat imaginea lui MALHERBE care li s'a părut foarte justă, de și nu era nouă nici originală, căci fusese întrebuintată de poetul latin PUBLIUS SYRUS într'una din sentințele sale în versuri:

Fortuna vitrea est, tum quum splendet frangitur.

Aşa dar nici imaginile, nici ideile din această poezie nu impresionează prin noutate sau originalitate. Ceea-ce este nou este vigoarea cu care gândirea este exprimată:

C'est Dieu qui nous fait vivre

C'est Dieu qu'il faut aimer.

Această vigoare rezultă nu numai din accentul hotărât cu care gândirea e exprimată, dar și din concentrarea gândirii într'un vers sau două, prin îndepărtarea ori-cărei vorbe, care ar fi de prisos:

Ce qu'ils peuvent n'est rien.

Ils sont comme nous sommes

Véritablement hommes

Et meurent comme nous.

În această condensare a gândirii prin depărtare a ori-cărei vorbe de prisos, proprietatea cu care fiecare din aceste vorbe e aleasă, produce un efect cu atât mai puternic. În vederea păzirii proprietății MALHERBE nu se dă îndărăt chiar la termeni a căror crudităte pot face o impresie neplăcută asupra persoanelor cu o sensibilitate delicată. Astfel pentru a ne face să pricepem mai bine deșertățiunra măririlor pământești ne spune cum în mausoleele mândre în care au fost închise corpurile regilor, aceste corpuri sînt mîncate de viermi

Et dans ces grands tombeaux où leurs âmes hautaines

Pont encore les veines

Ils sont mangés des vers.

Deși a preconizat depărtarea din poezie a cuvintelor " sales et bas "- Un cuvint bas a fost întrebuințat de el când a crezut că termenul propriu les vers va produce tocmai din cauza realismului lui un efect puternic.

E de observat apoi că acești termeni proprii sînt așezați din cauza inversiunilor, la care poate recurge poetul prin faptul unei libertăți mai mari în sintaxă, la un loc care atrage atenția asupra lor.

Astfel în strofa finală ideea pierderii odată cu moartea a tuturor bunurilor pămîntești și a căderii odată cu protectorul măgulit de dinșii a tutura, creaturilor lui e redată cu putere prin inversiunea care face verbele perdent și tombent să fie așezate în capul propoziției:

Là se perdent ces noms de maîtres de la terre
D'arbitres de la paix, de foudres de la guerre
Et tombent avec eux d'une chute commune
Tous ceux que la fortune etc.

Astfel de poezii, în care versurile prezintă gândirea condensată contrastează cu versurile deșirate ale lui DESPORTES și prin factura strînsă, concentrarea de gândire și concizia versului, au putut să servească de model poezilor care vor veni. Referindu-se la Parafraza psalmului 145 SAINTE BEUVE a zis cu dreptate într'un articol asupra lui MALHERBE: "Quelques strophes de ce ton suffisent pour réparer une langue et

monter une lyre."

MALHERBE a știut să înstruneze lira cum zice STE BEUVE, dar pe această liră bine înstrunată ^a cântat nu - mai locuri comune sau a exprimat emoțiunile și sentimentele compatrioților săi cu prilejul marilor evenimente ale timpului; așa în afară de oda către HENRI IV pentru luarea MARSILIEI și oda de bun soțit în Franța către MARIA de MEDICIS, stânțele: Prière pour le roi allant en Limousin, sau ode à LOUIS XIII allant châtier la rébellion des Rochellois.

Nimeni ca MALHERBE n'a cântat cu accente mai calde și n'a prezentat în tablouri mai frumoase fericirea Franței, în care războaiele civile au încetat prin triumful lui HENRIC al IV-le, nimeni n'a înfățișat cu o bucurie mai plină de avînt binefacerile păcii, veselia care a cuprins inimile și prosperitatea ce s'a revărsat asupra poporului. Vorbind de felul cum, după ce HENRIC va zdrobi un nou cuib de răzvrătiți, prosperitatea va domni în Franța. MALHERBE face acest tablou:

La terreur de son nom ~~rendra~~ nos villes fortes
On n'en gardera plus ni les murs ni les portes,
Les vieilles cesseront au sommet de nos tours;
Le fer, mieux employé, cultivera la terre,
Et le peuple qui tremble aux frayeurs de la guerre,
Si ce n'est pour danser, n'orra plus de tambours.

Chiar în poeziile în care ne-am aștepta la efuziuni ale unor sentimente personale și la mărturisirea u-

nor gândiri și simțiri intime găsim dezvoltarea unor locuri comune morale. Astfel în La Consolation à du FÉRIER sur la mort de sa fille ,ne am fi așteptat, de oare-ce într-o stanță MALHERBE pomenește de pierderea pecare și el a încercat-o prin moartea a două fiice ale sale, că poetul ne va vorbi de propria sa durere și va căuta să mângâie părintele nenorocit, vorbindu-i de propriile sale dureri.

Aceasta e calea pe care o urmează VICTOR HUGO într-o poezie din les Contemplations, intitulat CLAIRE, în care asociază durerea sa cu durerea mamei a cărei fiică a dispărut și apoi o îndemnă să-și iea suflutește zborul spre lumea spirituală, în care plutesc și ne așteaptă sufletele celor ce au plecat dintre noi și ne sînt scumpi. Cu un admirabil avînt liric VICTOR HUGO se ridică spre aceste regiuni spirituale și unește speranțele sale cu cele ale mamei rămasă singură, după cum unise puțin înainte durerea sa cu durerea ei.

Quand nous en irions -nous où vous êtes ,colombes,
Où sont les enfants morts et les printemps enfuis,
Et tous les chers amours dont nous sommes les tombes,
Et toutes les clartés dont nous sommes les nuits?

Vers ce grand ciel clément où sont tous les dictames,
Les aimés, les absents, les êtres purs et doux,
Les baisers des esprits et les regards des âmes,
Quand nous en irons-nous? quand nous en irons-nous?

Quand nous en irons-nous, où sont l'aube et la foudre?
 Quand verrons-nous, déjà libres, hommes encor,
 Notre chair ténébreuse en rayons se dissoudre,
 Et nos pieds faits de nuit éclore en elles d'or!

Quand viendrez-vous chercher notre humble coeur qui

sombre?

Quand nous reprendrez-vous à ce monde charnel,
 Pour nous bercer ensemble aux profondeurs de l'ombre,
 Sous l'éblouissement du regard éternel?

.....

În loc de o astfel de revărsare în versuri a sensibilității poetului în poezia, pe care MALHERBE o adresează la împrejurări analoge lui du PÉRIER, găsim dezvoltarea unui loc comun stoic pe care l'a găsit în Consolațiunea către MARCIA a lui SENECA. Omul trebuie să se supună hotărîrilor destinului sau a soartei, amestecând însă povețele retorului latin cu preceptele religiei creștine, MALHERBE va spune că adevărata înțelepciune e să te supui voinței lui Dumnezeu? În dezvoltarea locului comun luat din SENECA introduce alte locuri comune astfel ideea luată din HORATIU, că moartea lovește deopotrivă în palatele regiști ca și în colibe sărăcicioase.

În oda către SESTIU HORATIU zice:

Pallida Mors aequae pulsat pede pauperum tabernas
 Regumque turres.- Adică: Moartea palidă bate cu un picior indiferent și la colibe sărăcilor și la pala-

tele regilor:

Le pauvre en sa cabane, où le chaume le couvre,
Est sujet à ses lois

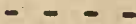
Et la garde qui veille aux barrières du Louvre
N'en défend point nos rois.

In loc cum face VICTOR HUGO să vorbească părintelui zdrobit de durere de pierderea asemănătoare ,pe care a încercat-o, MALHERBE citează după SENECA exemple de oameni iluștri care pierzându-și copiii, au avut tăria totuși să suporte această lovitură fără să fie doborâți de durere. Așa a făcut PRIAM ,FRANCOIS I-er și chiar MALHERBE luându-se după exemplul lor și-a uscat lacrimile și a suportat cu curaj nenorocirea.

De moi, déjà deux fois d'une pareille foudre
Je me suis vu perclus
Et deux fois la raison m'a si bien fait résoudre,
Qu'il ne m'en souvient plus.

Lirismul lui MALHERBE, care constată din desvolta-rea unor locuri comune e pornit mai mult din rațiunea sa. Rațiunea îndeamnă inima sa să fie cruțată de anume considerații morale sau de gândurile ce le trezesc a- nume evenimente ale timpului.

Acest lirism așa de deosebit de al altor poeți e motivat pe de o parte de lipsa de sensibilitate a lui MALHERBE și pe de alta de concepția particulară ce și

o face despre poezie.

Lipsa de sensibilitate a lui MALHERBE reese din felul cum a înțeles să trateze unele subiecte care de obicei au fost izvorul unui abundent lirism la poeții înzestrați cu o sensibilitate vie.

Astfel e amorul. Intr'o scrisoare adresată lui RACAN mărturisește că de tânăr a avut o mare aplecare pentru femei, căci iubirea e tout ce qu'il y a de doux en la vie, dar felul cum înțelege iubirea e exprimat printr'o reflecție pe care a produs-o în Memoriile sale, a cărei primă parte e poetică, de oare-ce MALHERBE zicea că în lume : "il n'y a que deux belles choses: les femmes et les roses", dar efectul poetic al acestei reflecții e stricat prin corolarul ei că în lume il n'y a que deux bonnes choses: les femmes et les melons. Partea finală a reflecției ne arată că pricepe iubirea ca o sensualitate, dar această iubire sensuală nu ajunge să fie la dînsul poetică cum e de exemplu iubirea sensuală dar plină de ardoare, care o face poetică, a poetului CATUL, cînd cînta sărutările nenumărate, pe care vrea să i le dea Lesbia.

Vivamus mea Lesbia atque amemus... Să trăim Lesbia mea și să ne iubim fără să dăm atenție murmurului bătrînilor. Dă-mi o mie de sărutări și apoi o sută și apoi încă o mieși după aceasta altă sută și apoi iar o mie să le încurcăm așa de bine socoteala în cît nici noi să n-o mai știm, iar răutăcioșii văzînd că

sînt atâtea sărutări să nu poată să mai bârfească, nepu-
tând ști câte sărutări ne-am dat.

Iubirea lui MALHERBE se asociază cu calculul, cu do-
rința de a nu se risca să iubească fără să fie răsplă-
tit, cu teama să nu-și piardă timpul în zadar. Intr'un
fragment de poezie intercalat în corespondență, spune că,
deși la bătrânețe, dacă i s'ar înfățișa frumoasa ELRINA
cu toate farmecele ei: N'en étant point aimé, je ne l'ai-
merais point. Iar într'o scrisoare către RACAN îi dă sfa-
tul să adopte norma care i-a servit întotdeauna în via-
ță: dacă-i plăcea o femeie și dacă observa că nu răspun-
de avansurilor sale își îndrepta fără întârziere omagii-
le către alta.

Je ne saurois nier que, lorsque j'étois jeune, je
n'aie eu les chaleurs du foie qu'ont les jeunes gens;
mais ce n'a jamais été jusques à pouvoir aimer une fem-
me qui ne me rendît la pareille. Quand quelqu'une m'a-
voit donné dans la vie, je m'en allois à elle. Si elle
m'attendoit, à la bonne heure. Si elle se reculoit, je
la suivois cinq ou six pas, et quelquefois dix ou douze
selon l'opinion que j'avois de son mérite. Si elle con-
tinuoit de fuir, quelque mérite qu'elle eût, je la lais-
sois aller.

Acest spirit pozitiv și acest bun simț prozaic
împiedică iubirea sensuală a lui MALHERBE să devină
poetică. De aceea și poeziile sale de iubire sînt reci,
iar cele în care pune talentul său să joace un rol pu-
țin onorabil: cel de mijlocitor al sentimentelor reges-
cului său protector, nu pot place din cauza liștei de

demnitate a poetului.

E drept că a dezvoltat cu o duioşie care mişcă regretul că murind trebuie să părăsim şi iubirile noastre. Moartea ne sileşte să plecăm fără nimic din ce a făcut desfătarea noastră în viaţă.

Il faut aller tout nus où le destin commande
Et de toutes douleurs, la douleur la plus grande
C'est qu'il faut laisser nos amours.

Ca şi amorul nici natura nu are darul să-l emoţioneze profund pe MALHERBE. Într'o scrisoare vorbind de obligaţia în care s'a găsit să urmeze curtea la Fontainebleau spune cât de mult îl plictiseşte verdeaţa pădurii:

Et plus j'y deviens sec, plus j'y vois de verdure.

Concepţia particulară pe care şi-o face MALHERBE despre poezie se adaugă la sărăcia sensibilităţii sale pentru a ne explica uscăciunea lirismului său. Din exemplarul adnotat al poeziilor lui DESPORTES, se vede ideea pe care MALHERBE şi-o face despre poezie. După MALHERBE poezia nu e atât limbajul imaginaţiei şi al inimei cât al raţiunii, aşa în cât după dînsul poezia nu se deosebeşte de proză de cât prin faptul că recurge la imagini şi la supunerea limbajului poetic la legile versificaţiei. Din cauză că înainte de toate, poezia lui MALHERBE porneşte din raţiune şi caută să se adreseze raţiunii, şi din cauză că are ca te-

mă dezvoltarea unor locuri comune morale sau emoțiunile pe care le pot deștepta marile evenimente politice ale timpului la majoritatea concetățenilor săi, poezia lui MALHERBE e mai mult oratorică de cât lirică și e înaintea de toate o eloquentă versificată. E de observat că însușirile pe care dorește ca poezia să le aibă și pe care le întrunește poezia lui sînt cele ale eloquentei: logică, claritate, precizie, o rînduială justă a ideilor așa în cât să se deducă unele din altele, un stil precis, toate aceste calități sînt mai mult ale unui orator de cât ale unui poet.

Ca și compatriotul său CORNEILLE, născut la Rouen, pe când el, MALHERBE, e născut în cellalt mare oraș al Normandiei, la Caen, MALHERBE e un poet orator, MALHERBE nu e interpretul inimei omenesti, cum sînt liricii, care redau ce e particular și individual în inima noastră: sentimentele. MALHERBE se degajează de ce e particular pentru a privi lucrurile în generalitatea lor.

Un admirator din sec. al XVII-le al lui MALHERBE, CHAPPELAIN, unul din fauritorii clasicismului, îi face o glorie lui MALHERBE din faptul că el a căutat în poezia lui să facă ceea-ce numește el " la réduction à l'universel. "

Emoțiunile pe care MALHERBE le exprimă sînt emoțiuni intelectuale. Poet de un lirism slab când e vor-

ba să cânte temele pe care în genere liricii le-au cântat, MALHERBE se înalță foarte sus, când e vorba să redea sentimentele comune ale generației sale; admirație și recunoștință pentru monarhul care a revărsat binefacerile păcii asupra țării, ură contra războaielor civile care au slăbit patria, mândrie pentru faptele eroice ale regelui, teama ca nu cum va neorînduelele să reînceapă. Si inspirația aceasta generală sau obiectivă e admirabil de bine cărmuită și disciplinată.

MALHERBE cunoscând resursele artei sale și limitele talentului său, ferindu-se de avânturi de unde ar fi putut să cadă, exprimă cu sobrietate, cu concizie, cu vigoare, cu simplitate și totodată cu noblețe și cu mijloace care par mai șterse ca ale lui RONSARD, ajunge în câte-va poezii să se înalțe tot așa de sus ca marele poet al Pleiadei, înzestrat cu o sensibilitate așa de complexă și de profundă, cu o imaginație așa de bogată. Printre aceste poezii un loc de frunte îl ocupă Ode à LOUIS XIII sur la prise de la Rochelle, pe care o vom comenta în lecțiunile viitoare.

- - - - -

ODE POUR LE ROI ALLANT CHATIER LA REBELLION
DES ROCHELLOIS. I. INPREJURARILE CARE AU DETER-
MINAT COMPUNEREA ODEI.

Oda adresată de MALHERBE regelui mergând să pedep-
sească răzvrătirea locuitorilor oraşului la
Rochelle e considerată de critici drept capodo-
pera lui MALHERBE. Această poemă încunună activita-
tea poetică a lui, căci e cea din urmă din poeziile
importante pe care le-a scris. MALHERBE avea 72 ani
când o prezintă regelui; şase luni după ce îndeplini
acest omagiu, în Aprilie 1628, MALHERBE moare.

Compunerea acestui poem se leagă de unul din
evenimentele cele mai însemnate din domnia lui
Ludovic al XIII, anume ultima revoltă a protestanţi-
lor din Franţa; protestanţii luptau nu atât pentru
libertatea conştiinţei lor religioase cât din motive
politice, dorind să facă un stat în stat. Substratul
politic al rebeliunii lor se vede că fusese îndemna-
ţi să se revolte de către Englezi pe atunci în răz-
boi cu Ludovic al XIII. La Rochelle pe coastele Atlan-
ticei era portul unde protestanţii, şi așa destul
de puternici în apusul şi sudul Franţei, puteau primi
ajutoare de la Englezi. Portul la Rochelle era un
oraş întărit cu fortificaţii şi constituia un fel

de bulevard al protestantismului francez. Acest oraș jucase un rol de căpetenie în războaiele care se desfășuraseră cu vre'o zece ani înainte și se terminaseră în 1622 prin pacea de la Montpellier.

Flota engleză reuși să debarce în Iulie 1627 în insula Ré situată în fața orașului la Rochelle, după planurilor Englezilor, aceasta ocupație era o operație preliminară ocupării Roșelei, de unde armata lor ar fi putut să înainteze în Franța. Dibăciă politică și militară a lui RICHELIEU ^{zadarnic} dejuca intențiile lor.

Englezii fură alungați din insula Ré în Noembrie 1627. E drept că prezența regelui, care veni să încurajeze pe soldați fu un factor decisiv în această isbândă. BUCKINGHAM, care comanda flota engleză fu silit să se îndrepte spre Anglia, iar Roșela fu blocată dinspre uscat de armata franceză. În același timp RICHELIEU puse să se construiească un dig imens, care împedica intrarea în port a orî cărui vas englez. În orașul care era blocat dinspre uscat și care dinspre mare nu putea primi nici un ajutor și nici un transport de alimente din cauza digului, se declară foametea așa în cât Roșela fu obligată să capituleze la sfârșitul lui Octombrie 1628. Prin capitularea acestui ultim bastion al protestantismului, liniștea internă fu asigurată până la sfârșitul domniei lui Ludovic al XIII.

MALHERBE care încă din 1600, în oda prin care
ura bun sosit în Franța MARIEI de MEDICIS cele-
brase pacea, simțind că liniștea țării e amenințată
de răscoala protestanților, se îndreaptă cu îndigna-
re contra acestor turburători ai liniștei și păcii;
MALHERBE urăște pe protestanți nu atât ca adversari
ai credinței sale religioase, ai catolicismului, cât
ca dușmanii liniștei statului. Glasul lui devine
ecoul opiniei publice, a conștiinței generale a
Franței și urările pe care le exprimă regelui și
primului ministru RICHELIEU, sunt cele pe care majori-
tatea cetățenilor buni ar fi putut să le adreseze
acestor personaje. MALHERBE se arată, cu această
ocazie poetul patriot care vibrează de tot ce mișcă
pe compatrioții săi, cântărețul bine inspirat al
evenimentelor mari ale timpului.

Trebuie însă să adăugăm că poetul întemeiază pe
această odă speranțe mari. Socotia că-și va atrage
bună voința regelui și a lui RICHELIEU pentru a fi
ajutat în căpătarea dreptății într'o afacere perso-
nală. Unul din cei doi fii ai săi, fiul său cel mai
mare, Marc-Antoine, fusese ucis la Aix en Provence,
într'o încăerare, de un gentilom ofițer, Fortia Piles,
asistat de cumnatul acestuia. Omorîtorii pretinseră
că tânărul Marc Antoine Malherbe fusese ucis în

duel; erau însă dovezi zdrobitoare că Marc Antoine nu fusese ucis pe teren în urma unui duel ținut după regulile afacerilor de onoare, tranșate pe calea armelor, căci în acest caz n'ar fi avut nici o vină într'o vreme când duelurile erau așa de frecvente încât văzând numărul mare de gentilomi care pierceau în duel RICHELIEU trebui să le interzică prin edicte speciale pronunțând pedepse severe contra infractorilor. Bătrânul MALHERBE strânse dovezi că fiul său fusese atras într'o cursă de mai mulți ofițeri și că Fortia de Piles și cumnatul său tăbărară pe Marc Antoine. Omorători fugiră din Aix; unul era fiul, altul era ginerele unor consilieri ai Curții de Apel și grație protecției și banilor se puseră la adăpost în altă localitate. MALHERBE totuși îi urmări ca pe niște asasini și lăsă pe soția sa, care rămăsese la Aix să-l reprezinte în justiție. Senechalul din această localitate condamnă la cererea soției lui MALHERBE pe omorători pentru asasinat la pedeapsa capitală. Dar, deoarece fugiseră, condamnarea rămăsese numai de formă. MALHERBE puse mari speranțe în fiul său care făcuse studii strălucite de filozofie și drept și era avocat la Parlamentul din Aix; nu numai compuse un sonet spre a deplânge moartea acestui fiu; "ce fils qui fut si brave et que j'aimais si fort"

dar durerea îi dăde destul curaj și energie pentru ca de și de șaptezecisădoi de ani să urmărească pe gentilomii pe care-i socotea asasinii fiului său, adresându-se regelui în persoană. El întocmi un memoriu în care expunea cauza lui și-l prezintă regelui împreună cu oda sa în Aprilie 1628 într'un moment când Englezii de mult fuseseră alungați din insula Ré. Așa încât poemul intitulat "Ode pour le roi allant châtier la rebellion des Rochellois et chasser les Anglais qui en leur faveur étaient descendus en l'île de Ré" nu mai avea interesul actualității. Dar e de observat nu numai că poemul nu fu prezentat la momentul oportun, dar chiar că fu compus după ce nu mai era de actualitate. Intr'adevăr Englezii fuseseră alungați din insula Ré în Noembrie 1627 și după cum rezultă dintr'o scrisoare din Decembrie 1627, MALHERBE se puse să lucreze la acest poem în Dec. 1627, după cum reiese dintr'o scrisoare a lui din această lună. Oda fiind prezentată regelui numai în Aprilie 1628, rezultă că MALHERBE a lucrat aproape șase luni la formarea ei. Timpul îndelungat cât ținu facerea acestei ode e o dovadă patentă de încetineala cu care lucra MALHERBE poeziile sale.

Inspirația sa nu era vicale, spontană și fecun-

dă. MALHERBE avea nevoie de meditație pe îndelete pentru a așterne cu toate dezvoltările sale o idee poetică. Numai cu timpul putea să desvolte într'o poezie motivul pe care la început îl formula cu ariditate. In această privință contemporanii săi puseră în circulație anecdota că MALHERBE compuse cu atâta tărăgăneală stanțele pentru a consola pe președintele de Verdun de moartea soției sale în cât văduvul se consolă fără ajutorul poetului și când MALHERBE îi prezintă poezia sa el era însurat pentru a doua oară. Pentru a râde de această încetineală de lucru a lui MALHERBE, adversarii săi, parodiând unele chanson, a sa făcură o alta în care râdeau de muza leneșă a reformatorului poeziei franceze.

La chanson era:

Qu'autres que vous soient désirés
Qu'autres que vous soient adorées
Cela se peut facilement.

Parodia acestei chanson este:

Etre six ans à faire une ode
Et donner des lois à sa mode
Cela se peut facilement.

Această parodie se poate adresa odei către LUDOVIC al XIII, care a avut nevoie ca să fie gata nu de șase ani dar de șase luni.

La criticele ce i se aduceau cu privire la înceti-neala compunerii sale poetice, MALHERBE avea obiceiul să răspundă, nespune RACAN în anecdotele sale, "que c'est assez tôt si assez bien".

Din punctul acesta de vedere, oda lui MALHERBE către Ludovic al XIII, are meritul nu numai să fie assez bien dar să fie très bien, căci e una din capodoperile lirismului clasic francez.

La câte-va luni după prezentarea ei regelui, MALHERBE, ale cărui speranțe în omagiul său poetic nu fuseseră răsplătite, căci asasinii fiului său continuau să fie liberi și nepedepsiți, se duse în Sept. 1628 la lagărul dela Roșela să ceară din nou lui Ludovic al XIII dreptate. Din cauza climei nesănătoase din această regiune de bălți, MALHERBE se îmbolnăvi de friguri. Istovit de boală bătrânul poet părăsi lagărul dela Roșela fără să fi obținut altceva decât vagi făgădueli și cuvinte de mângâiere fără de rezultate concrete. La 16 Oct. 1628 își dete sfârșitul cu douăsprezece zile înainte de capitularea cetății și a predării răzvrătiților a căror ruină o cântase în oda sa.

Vom face o analiză repede a odei înainte de a trece la comentariul ei.

Oda conține patruzeci de strofe de câte patru ver-

suri. Aceste strofe sânt mai mult stante adică strofe de elegie decât de odă. Gruparea de versuri aleasă de MALHERBE -trei alexandrine urmate de un vers de șase silabe care termină strofa, e cel al unor elegii cunscute; de ex. această e dispoziția din Le Lac a lui LAMARTINE:

Ainsi toujours poussés vers de nouveaux rivages
Dans la nuit éternelle emportés sans retour,
Ne pouvons nous jamais dans l'Océan des âges
Jeter l'ancre un seul jour.

Aceeași dispoziție a versurilor a fost întrebuințată de MUSSET în cunoscuta sa elegie "Souvenir". Această dispoziție de versuri în strofă e foarte proprie pentru poeziile care sunt destinate să fie cântate cum sânt elegiile, de exemplu Le Lac a lui LAMARTINE, dar prin caracterul fluid al strofei e o greșală ritmică ca astfel de strofe să fie adoptate într'o odă marțială cum e această.

Trebuie să fim îndulgenți pentru această imperfecție ritmică față de admirabila structură a odei.

Debutul care cuprinde primele trei strofe e un îndemn către Ludovic al XIII să dea ultima lovitură dușmanilor dinnăutru. Expediția armată a regelui va fi un act de răzbunare, dar va fi un act de dreptate care va confirma din nou că Ludovic merită supra numele de

le juste, care i s'a dat.

Str. 1-3 (anexa).

Partea a doua a odei care ocupă str. 4-8, e un tablou al nenorocirilor care s'au abătut asupra Franței din cauza războaielor religioase, deslănțuite cu o sută de ani mai înainte de protestanți sub domnia lui Francisc I.

Tabloul se termină cu repetarea îndemnului către rege să stârpească pe cei care sînt cauza răului, nimicind ori-ce suflet de protestant.

Str. 4-8 (anexa).

Partea a trei a odei, str. 9-14, conține după o asigurare că opintirile protestanților vor fi neputincioase, motivarea acestei siguranțe. Cauza lui Ludovic al XIII e apărată de RICHELIEU: portret elegios al lui RICHELIEU.

Str. 10-14 (anexa).

Încredințată lui RICHELIEU, soarta armatelor regelui e neîndoioasă; ele merg la victorie. Aducându-și aminte că după concepția celor vechi, poetul e un profet, MALHERBE cheamă înaintea lui imaginea Victoriei. Victoria evocată ca o ființă vie i se arată și rostește cuvinte care anunță regelui triumfurile apropiate. Am putea numi această parte a odei Prosopopeea Victoriei.

Str. 15-18 (anexa).

Răsvrătirea protestanților trezește în mintea lui MALHERBE plină de suvenire clasice, amintirea răscoalei Titanilor răsculați contra lui Jupiter; e un episod din mitologia clasică pe care poetul CLAUDIAN l'a cântat în poemul său ^{epic} "Gigantomachia". Urmează un șir de tablouri inspirate de CLAUDIAN din lupta Giganților contra zeilor, care culminează în tabloul prăbușirii Giganților în sânul muntelui Flegra unde dispar în flacările ce ies din interiorul lui.

Str. 19-23 (anexa).

Partea a șasea a odei conține o compartie dezvoltată în șase strofe asupra soartei care așteaptă pe protestanți și care va fi ²³⁻³⁰ aceea a Titanilor răzvrățiți.

Partea penultima a odei, adică partea a șaptea, conține o întoarcere a poetului dela sentimentele pe care întâmplările mari despre care a vorbit trebuie să le trezească în sufletul ori-cui, la cele pe care le deșteaptă în propriul său suflet. Poetul își exprimă mai întâiu regretul că fiind bătrân și cu puterile istovite, numai dispune de energia tinereții care ar fi putut să fie întrebuințată spre folosul cauzei cele bune, în serviciul regelui și a țării.

Str. 30-34 (anexa).

Totuși dacã a pierdut puterea fizică i-a rămas
toată vigoarea intelectuală. Dacã numai poate servi
în războiu MALHERBE poate aduce alte servicii regelui.
Talentul său e mai puternic de cât era în tinerețe.
Lira lui bine instrunată va scoate, fiind atinsă de
mâna sa dibace, acorduri care vor spune popoarelor ce-
le mai depărtate, faptele glorioase ca și virtuțile
regelui. Versurile sale vor preamări pentru vecie
numele lui Ludovic al XIII.

Str. 35-40. (anexa).

Oda, care se termină cu glorificarea lui Ludovic,
se termină de fapt cu propria apoteozare a geniului
poetic al lui MALHERBE. Sfârșitul odei e asemănător
cu cel din oda adresată MARIEI de MEDICIS, "sur les
heureux succès de sa régence" se lăuda de asemeni că
dacă va cânta pe regentă, potretul ce-l va lăsa despre
regină în versurile sale, nu va putea fi egalat de
maestrul cel mai mare care au căutat să comemozeze
cu penelul binefacerile regentei.

Et quand j'aurai peint ton image
Quiconque verra mon ouvrage
Avouera que Fontainbleu

Le Louvre ni les Tuileries
Et leurs superbes galeries
N'ont point un si riche tableau.

Si poetul își încheia oda cu afirmarea orgolioasă
a excelenței talentului său poetic.

Apollon à portes ouvertes
Laisse indifféremment cueillir
Les belles feuilles toujours vertes
Qui gardent les noms de vieillir;
Mais l'art d'en faire les couronnes
N'est pas su de toutes personnes;
Et trois ou quatre seulement
Au nombre desquels on me range,
Peuvent donner une louange
qui demeure éternellement.

Ceea-ce e de admirat în oda către Ludovic al XIII
mergând să zdrobească pe Roșelezi e construcția sau

NOTA. Printr'o eroare litografică paginile a IV și a
VI a foaiei anexe au fost așezate una în locul celei-
lalte. Strofele 20-26 cari urmau după ultima strofă
litografiată la sfârșitul paginei III, au fost așeza-
te cu doua pagini după această pagină. Așa încât după
pagina numerotată III, urmează pagina a IV care e așe-
zată cu două pagini mai departe. Apoi recto al acestei
pagini V și numai după aceasta pagina VI, care începe
cu strofa "Ceux à qui la chaleur", adică strofa 34 a
odei.

structura odei. Ca într'un edificiu arhitectonic în care toate părțile sunt bine legate, tot astfel în această odă găsim între temele sau ideile pe care le-a dezvoltat poetul o înlănțuire strânsă. Aceste teme se succed în așa fel încât una comandă în mod logic pe cealaltă. Astfel era logic ca după îndemnul către Ludovic al XIII să meargă să zdrobească pe protestanții răsvrațiți, să urmeze tabloul nenorocirilor pe care spiritul lor de desordine le-a adus Franței, de o sută de ani, și era logic ca acestui tablou să-i urmeze Elogiul lui RICHELIEU, bărbatul de stat a cărui energie și pricepere va putea pune capăt acestor neorânduiri. De asemenea prosopopea Victoriei și tabloul luptei Titanilor răsvrațiți contra zeilor sunt tablouri care sunt comandate de logica dezvoltării ideilor din odă.

Cu cât examinăm această odă din punct de vedere al compoziției sale cu atât suntem mai impresionați de frumusețea logică a structurii sale. Soliditatea construcției odei lasă asupra noastră o impresie de vigcare, de energie, pe care o accentuează factura versului strânsă, concentrarea gândirii în versuri care au un relief de medalie:

quitte le nom de juste ou fais voir ta justice

En leur punition.

Prends ta foudre Louis et va comme un lion
Donner le dernier coup à la dernière tête
De la rébellion.

Frumusețea logică a construcției odei și frumusețea
facturei ne fac să pricepem dacă le comparăm cu deslă-
narea celor mai frumoase poeme ale lui RONSARD și cu
diluarea și prolixitatea versurilor contemporanilor
săi, însemnătatea reformei săvârșite de MALHERBE.

Cu privire la această reformă trebuie să citez o
butadă spirituală a romancierului STENDHAL.

„La poésie française, spune STENDHAL, était comme une
demoiselle de vingt-huit à trente ans sans fortune,
ruinée par les événements, laquelle avait déjà man-
qué trois ou quatre mariages, lorsque, pour ne pas res-
ter fille, elle se décida à faire un mariage de raison
avec M. de MALHERBE un veuf qui avait déjà la cinquan-
taine.”

Reproducând această butadă, SAINTE BEUVE spune că are
nevoie de „un correctif sérieux.”

„Ce mariage de raison fut aussi un mariage d'hon-
neur; il fut donné à MALHERBE d'ennoblir celle qu'il
épousa.”

Dacă ne-ar fi îngăduit să prelungim butada lui
STENDHAL și metafora glumeață a lui SAINTE BEUVE am

putea spune că din această căsătorie de onoare, contractată de MALHERBE cu poezia franceză, au eșit creațiuni frumoase din care una din cele mai frumoase este poate oda către Louis XIII, allant châtier les Rochellois.

FONDUL DE IDEI SI SENTIMENTE SI EPIZODURILE
MITOLOGICE DIN ODE A LOUIS XIII.

După analiza sumară a conținutului odei lui MALHERBE către Ludovic XIII mergând să pedepsească revolta orașului La Rochelle, ne vom ocupa de ideile și sentimentele dezvoltate de MALHERBE în această odă, făcând câte-va observații critice asupra lor și vom cerceta epizoadele mitologice pe care le-a introdus în poezia sa. Vom face cu alte cuvinte cercetarea critică a materialului poetic al odei, ocupându-ne cu această ocazie de concepția pe care MALHERBE și-o face despre odă și despre natura particulară a imitației la dânsul.

Oda exprimă în primele două diviziuni ale ei sentimentele lui MALHERBE față de protestanți. E de remarcat asprimea plină de ură cu care vorbește de

"ces coeurs de vipères" și violența represiunii la care îndeamnă pe rege: "eteins-en la semence". Nu asculta îi spune lui Ludovic XIII când e vorba să-i zdrobești nici de milă, nici de clemență. Invectivele lui MALHERBE către protestanți ni se par astăzi brutale, iar îndemnurile lui către rege de a-i nimici fără ca să rămână din ei vre-o urmă ni se par odioase.

SAINTE BEUVE într'un articol asupra lui MALHERBE înserat în colecția de critice Nouveaux Lundis, a încercat să atenueze efectul pe care aceste versuri le fac asupra noastră. În momentul când, după o eră de liniște, răscoala protestanților deschide perspectiva unor noi răboaie civile, era natural zice SAINTE BEUVE ca un poet patriot ca MALHERBE să fie indignat de purtarea lor și era natural ca dând curs în versuri indignării sale să fie lipsit față de adversari de toleranță și de clemență. Să ne mai gândim că după lungul șir de cruzimi și violențe care constituie răboaiele religioase, exprimarea chiar brutală a unor sentimente dușmănoase nu jignează publicul de atunci deprins cu violențele, cum jignește

pe cetitorii de astăzi pentru care s'a risipit de mult atmosfera grea și încărcată în care trăiau oamenii supuși unor uri religioase.

In ce privește sentimentele de admirație și de devotament pe care MALHERBE le exprimă față de rege și față de RICHELIEU li s'au adus imputarea că sunt exagerate și nesincere. Hiperbolele de care MALHERBE se servește pentru a prea mari pe Ludovic XIII și pe primul său ministru impresionează în mod neplăcut cetitorii de astăzi, când s'a schimbat concepția despre demnitatea poetului, iar identificarea lui MALHERBE cu un curtezan care lingusește pe suveran ni se pare o scădere a prestigiului și a demnității poetului. Laudele lui MALHERBE ni se par măguliri umilitoare. Trebuie însă să observăm că în decernarea acestor laude intră întru câtva amintirea laudelor cu care poeții latini HORATIU și VIRGIL l'au încărcat pe August și în care HORATIU a copleșit și pe Mecena, sfetnicul lui August.

Trebuie apoi să constatăm că dacă expresia admirației și devotamentului său față de Ludovic XIII și Richelieu ni se pare exagerat, aceste sentimente au fost într'adevăr resimțite de MALHERBE, după

cum ne-o arată scrisorile adresate către prieteni de ai săi și nedestinate publicității.

Astfel încă din 1624, primul an al venirii la putere a lui Richelieu, MALHERBE vorbește de Richelieu ca de mântuitorul Franței care nu avea cum să cadă sub ochii cardinalului prim ministru.

Nos maladies, que chacun estimoit incurables, ont trouvé leur Esculape en notre incomparable cardinal; il nous a mis hors du lit; il s'en va nous rendre notre santé parfaite, et après la santé un teint plus frais et une vigueur plus forte qu'en siècle qui nous ait jamais précédés. L'esprit, le jugement et le courage ne furent jamais en homme au degré qu'ils sont en lui. Pour ce qui est de l'intérêt, il n'en connoit point d'autre que celui du public. Il s'y attache avec une passion, si je l'ose dire, tellement déréglée, que le préjudice visible qu'il fait à sa constitution, extrêmement délicate, n'est pas capable de l'en séparer. Voit-il quelque chose utile au service du roi, il y va sans regarder ni d'un côté ni d'autre.

E de observat că ideea că Richelieu confundă interesul său cu interesul public și că asemenea semizeului Esculap va putea vindeca toate boalele de care suferă statul francez pe care o găsim în această scrisoare particulară e reluată în str. 12 - 13 din oda sa.

Str. 12-13 (anexa)

Tot astfel într'o altă scrisoare, care nici ea n'a fost destinată publicității, adresată discipolului său RACAN găsim ideea exprimată în str.15: "Richelieu este un excelent pilot al vasului statului".

MALHERBE îi spune lui RACAN:

Vous savez que mon humeur n'est ni de flatter ni de mentir, mais je vous jure qu'il y a en cet homme quelque chose qui excède l'humanité et que si notre vaisseau doit jamais vaincre la tempête, ce sera tandis que cette glorieuse main tiendra le gouvernail. Les autres pilotes peuvent me diminuer la peur, celui-ci me la fait ignorer.

In str 15 MALHERBE comparând pe Richelieu cu Tiphys pilotul corăbiei Argonauților îi spune lui Ludovic XIII:

Str. XV. (anexa)

Lăsând la o parte expresiunile mitologice, ideea e aceeași. Admirația lui MALHERBE pentru Richelieu nu e așa dar sentimentul interesat al unui curtezan care măgulește în speranța de a avea o răsplată, dar e rezultatul patriotismului său. MALHERBE laudă pe Richelieu în credința că

primul ministru s'a identificat cu interesele statului. Cât despre Rege el este chiar Patria în ochii lui MALHERBE. MALHERBE împărtășește ideile timpului că cine iubește pe Rege își iubește țara și că cetățeanul bun trebuie să aibă aceleași dorinți și aceleași sentimente ca și Regele.

În scrisoarea care însoțește trimiterea ca un omagiu a acestei ode, MALHERBE declară regelui:

Sire, les bons sujets sont à l'endroit de leur prince comme les bons serviteurs à l'endroit de leurs maîtresse. Ils aiment ce qu'il aime, veulent ce qu'il veut, sentent ses douleurs et ses joies et généralement accommodent tous les mouvements de leur esprit à ceux de sa profession.

Am făcut observația că în expresiunea admirației lui MALHERBE pentru Rege intră amintiri a admirației lui HORATIU și a lui VIRGILIU pentru AUGUST. Ca o confirmare a acestei observațiuni e asemănarea între un pasagiu din Virgil și strofele în care MALHERBE regretând că vârsta sa înaintată nu-i mai permite să lupte printre

ostaşii Regelui, exprimă dorinţa să fie reîntinerit pentru a putea cel puţin cânta cum se cuvine isprăvile Regelui.

În egloga IV-a Virgil profetizând venirea unor timpuri mai bune şi arătând fericirea pe care o va gusta lumea când sceptrul împărăţiei va fi ţinut de o odraslă a lui Jupiter exclamă:

O mihi tam longae moveat pars ultima vitae tua
Spiritus et, quantum sat erit dicere facta.

O dacă mi-ar rămâne din o viaţă prelungită de zei câteva zile încă şi destulă inspiraţie pentru a cânta faptele tale strălucite.

În partea finală a odei lui MALHERBE se pot face apropieri nu numai între MALHERBE şi VIRGILIU dar şi între MALHERBE şi HORATIU. Ca şi HORATIU care în oda 30 din cartea III-a a exprimat încrederea în trăinicia compunerilor geniului său afirmând cu hotărâre că nu va muri în întregime deoarece partea cea mai nobilă a fiinţei sale, sufletul său poetic, inspiraţia sa va supravieţui în opera sa care e un monument mai trainic decât arama "aere perennis" şi mai înalt ca piramidele, MALHERBE exprimă mândria sa de a păseda un talent cu care talentul nici unuia.

nu poate fi comparat și vorbește cu accente tru-
fașe de meritele sale poetice care subzistă încă
și acum când bătrânețea i-a doborât corpul

Str. 35 - 36 (anexa).

Lauda lui MALHERBE că de tânăr s'a bucurat de
favoarea Muzelor nu e exactă. Primele încercări
ale lui MALHERBE sunt slabe și numai după patru-
zeci de ani a compus poemele care au fost admirate
de contemporani ca și de posteritate.

Increderea nemărginită pe care MALHERBE o arată
în puterea talentului său care s'ar părea la altă
persoană decât un poet manifestarea supărătoare a
unei vanități excesive, nu e o trăsătură care dis-
place la MALHERBE, căci ne gândim că fără această
încredere nețărmurită în talentul său, poetul n'ar
avea curajul să se afirme pe deplin, ar șovăi față
de preferințele publicului pentru alte formule poe-
tice decât cele ale geniului său, și îndoindu-se de
excelența manierei sale, ar dibui și nu și-ar ma-
nifesta pe deplin originalitatea. MALHERBE în mai
multe poezii a asigurat pe cei puternici că-i va
face nemuritori dacă-i va cânta. Așa am citat

strofa finală a odei către regenta Marie de Medicis, în care declară că el e din puținii poeți care știu să împletească din foi de dafin, cununi care nu se vestejesc niciodată

Apollon à portes ouvertes
Laisse indifféremment cueillir
Les belles feuilles toujours vertes
Qui gardent les noms de vieillir;
Mais l'art d'en faire les couronnes
N'est pas su de toutes personnes;
Et trois ou quatre seulement,
Au nombre desquels on me range,
Peuvent donner une louange
Qui demeure éternellement.

Tot așa într'un sonet către Ludovic, care se încheie cu un vers ades citat când e vorba de MAL-
HERBE:

Tous vous savent louer, mais non également;
Les ouvrages communs vivent quelques années;
Ce que Malherbe écrit dure éternellement.

Această încredere nemărginită în sine și în
talentul său amintește credința în superioritatea
sa față de toți ceilalți poeți pe care o avea și

un alt mare poet, TORQUATO TASSO. Intr'o intrevvedere cu papa Paul al III-lea, la întrebarea care e după părerea lui TASSO cel mai mare poet al Italiei TASSO răspunde fără șovăire: Eu.

II. O parte însemnată din oda lui MALHERBE e constituită din suvenire mitologice. Aceste suvenire alcătuiesc chiar un epizod destul de important căci ocupă cinci strofe din cele patruzeci ale odei: tabloul luptei Giganților contra Zeilor. Acest epizod e imitat după poemul latinului CLAUDIAN (sfârșitul secolului al IV-lea) Gigantomachia din care nu ne-au rămas de altfel decât fragmente. E vorba de răscoala Titanilor contra Zeilor și a lui Jupiter. Astfel Minas de care vorbește și MALHERBE, ca să răsbune pe fratele său omorât de Marte, smulge din mare insula Lemnos, dar pe când vrea s'o arunce în zeul Marte, acesta îl rănește de moarte. Tifon al cărui nume e pomenit și de MALHERBE fusese îndemnat de Terra, mama Titanilor, să răpească fulgerele lui Jupiter.

Unul, zice Claudian, aruncă în aer muntele Aeta din Tesalia, altul creștetele Pangeului, unul se înarmează cu ghețurile depe vârful Atosului, altul smulge muntele Rodope.

MALHERBE concentrează trăsăturile împrăștiate la CLAUDIAN, modelul său, într'un tablou despre care ANDRÉ CHÉNIER, care a lăsat observațiuni asupra poeziilor lui MALHERBE, spune:

Magnifique tableau, plein de chaleur et de mouvement.

Trăsătura finală a acestui tablou, Encelade aruncând cu stâncile în cer, MALHERBE o ia însă dela HORATIU. Într'adevăr în Gigantomachia lui CLAUDIAN, Encelade e de-abia pomenit.

În oda a 4-a din cartea 3-a către Calliope, muza înțelepciunii, ORATIU amintind de lupta Titanilor doborâți de zei, îl arată pe semețul Encelade desrădăcinând trunchiuri enorme pentru a le arunca în contra cerului:

..... evulsisque truncis
Enceladus jaculator audax.

MALHERBE a evocat de multe ori în versurile

sale lupta Titanilor contra Olimpienilor pentru a avea termeni de comparație cu răsvrătirea unor cetățeni contra autorității regale. Astfel și în oda pentru cucerirea Marsiliei și în sonetul XXIV e vorba de răsvrătirea Titanilor.

Tot astfel în multe poezii MALHERBE evoacă legenda Argonauților. Comparația din această odă a conducătorilor statului cu Tiphys pilotul corăbiei Argo, care știe cum să ducă nava fără s'o isbească de stânci și s'o ferească de vârtejuri, care știe să se strecoare între Sirte și Cianee, e o comparație care revine des la MALHERBE.

Această frecventă repetare a aceluiași comparații și a aceluiași imagini ne arată că imaginația lui MALHERBE e lipsită de fecunditate. Printr'un efect al tradiției literare create de poezii Pleiadei, MALHERBE împrumută comparațiile și imaginile sale din mitologia clasică. Dar e de observat că se servește de imaginile și aluziile mitologice cu mult mai multă discreție ca RONSARD și pe de altă parte că spiritul care însuflețește întrebuințarea acestor imagini și comparații e altul.

Poezii Pleiadei în ^{ca}fervoarea lor pentru antichi-

tate își transformaseră sufletul, deveniseră păgâni dacă nu cu tot sufletul, dar măcar cu imaginația, se transportau în alte timpuri, credeau în legendele mitologice și atât de mult trăiau în lumea de ficțiuni a anticilor încât inventau detalii noi și particularități neștiute de antici la fabulele pe care aceștia le creaseră.

MALHERBE întrebuintează suvenirele mitologice în versurile sale pentru că e în tradiția poeziei înalte să recurgă la aluzii și imagini mitologice și pentru că mitologia oferă poetului a cărui imaginație uscată nu e în stare să desvolte o idee, posibilitatea ca prin imaginile și faptele ei să o poată amplifica. În sfârșit mitologia ajută pe poet să redea un colorit poetic versurilor sale.

De acest colorit poetic au nevoie versurile lui MALHERBE care dacă ar fi supuse la un examen critic s'ar învedera ca o proză supusă regulilor ritmului și a rimei. Astfel dacă cercetăm ideile și sentimentele din oda către Ludovic al XIII-lea constatăm că ideile și sentimentele din această odă ar fi putut să fie exprimate și în proză.

Fondul acestei ode e același cu al unui discurs politic ce s'ar fi putut rosti regelui cu ocazia plecării sale la Roșela. Compoziția acestei ode adică distribuirea ideilor și a sentimentelor în diferite părți ale poeziei e admirabil făcută - dar e făcută după regulile logicei, nu avem a face cu o așezare a ideilor și a imaginilor grupate după ritmul sentimentului dominant și a sentimentelor accesorii dar cu o grupare după cerințe raționale, fără digresiuni inutile, fără abaterile la care împinge fantezia. Oda către Ludovic al XIII-lea al cărui fond de idei e rânduit ca al unui discurs e tipul poeziei oratorice. Totuși sunt câteva elemente lirice și în această odă și care o împiedică să fie o simplă bucată de eloquență versificată. Astfel partea finală a odei vibrează de exprimarea directă a sensibilității poetului, încrederea în superioritatea talentului său, mândria de a face versuri care vor putea trăi în vecinicie. Plin de însuflețire și vibrând și dânsul de sensibilitatea poetului e debutul acestei ode. E un început cu un ton brusc și, superb, cu o energie viguroasă care revelează și

dânsul încrederea poetului în puterile sale, bărbăția și curajul său.

SAINTE BEUVE cu măstrie deosebită notează astfel felul cum MALHERBE debutează în multe din poeziile sale: MALHERBE attaque son chant par une note qui entre et pénètre. Il a le geste haut et souverain... ce que j'appelle le coup d'archet.

În nici o poezie însă arcușul său n'a avut un gest inițial mai plin de energie și de maestate ca la începutul acestei ode.

Str. 1 - 2 (anexa).

Au fost însă critici care i-au imputat lui MALHERBE că o greșeală incoerența metaforelor din prima strofă. Ludovic care e comparat mai întâiu cu Jupiter care ține în mâini trăsnetele cerului (Prends ta foudre Loius) devine în versul următor un leu (et va comme un lion) al cărui strigăt de mânie îngrozește pe toți și în sfârșit în versurile finale ale strofei e comparat cu Hercule a cărui măcuică zdrobește capetele nenumărate ale hydrei dela Lerna. Monstrul cu multe capete e răsvrătirea,

Criticii i-au aplicat lui MALHERBE aceeași metodă de critică raționalistă pe care o îndrepta contra lui DESPORTES. O astfel de critică aplicată poeziei ajunge la șicane meschine care neținând seamă de natura specială a poeziei, ajung să distrugă frumusețea unei opere poetice.

În poezie se exprimă imaginația și poezii înzestrați cu o imaginație vie trec repede dela o imagine la alta. Astfel în oda lui VICTOR HUGO, Napoléon II. din Les chants du crépuscule, găsim în două strofe o succesiune de metafore care nu se leagă strâns, care sunt incoherente ca și cele ale lui MALHERBE dela începutul acestei ode.

Oui, l'aigle, un soir, planait aux voûtes éternelles
Lorsqu'un grand coup de vent lui cassa les deux
ailes;
Sa chute fit dans l'air un foudroyant sillon;
Tous alors sur son nid fondirent pleins de joie;
Chacun selon ses dents se partagea la proie;
L'Angleterre prit l'aigle, et l'Autriche l'aiglon.

Vous savez ce qu'on fit du géant historique.
Pendant six ans on vit, loin derrière l'Afrique,
Sous le verrou des rois prudents,

- Oh! n'exilons personne! oh! l'exil est impie! *melodique*
Cette grande figure en sa cage accroupie,
Ployée, et les genoux aux dents.

Encor si ce banni n'eût rien aimé sur terre!
Mais les coeurs de lion sont les vrais coeurs de
père.

Il aimait son fils, ce vainqueur!

Rând pe rând Napoleon e un vultur, un gigant istoric și un leu care se frământă într'o cușcă. Singurul neajuns al metaforelor lui MALHERBE e că se succed două trei versuri, pe când ale lui HUGO în două strofe.

Pentru a ne da seamă de superioritatea acestei strofe să o comparăm cu prima redactare sau versiune a ei intercalată în scrisoarea către Ludovic al XIII-lea

Sur la prise prochaine de la Rochelle .

Enfin mon roi les a mis bas
Ces murs qui de tant de combats
Furent les tragiques matières;
La Rochelle est en poudre et ses champs désertés
N'ont face que de cimetières,
Où gisent les Titans qui les on habités

MALHERBE avea o imaginație săracă, în schimb
avea o mare îndemânare să aleagă în modelele sale
ficțiunile cele mai nimerite spre a fi dezvoltate
în propriile sale poezii. Astfel proscopoea Victoriei care-i prevestește regelui apropiatul său

triumf e o imitație foarte reușită a unui pasagiu din Argonauticele lui VALERIUS FLACCUS (secolul I după Cristos). Jason își dă seama de primejdiile expediției la care-l îndeamnă Regele Oetes, dar vede pe țărmul râului Phasis, Gloria sub înfățișarea unei fecioare războinice care îl cheamă pe el și pe tovarășii săi.

. Tu sola animos mentesque peruris
Gloria; te viridem videt immunemque senectae
Phasidis in ripa stantem, juvenesque vocantem .

Gloria care înflăcărează sufletele și mințile și pe care bătrânii Argonauți o văd pe țărmul Phaselui e transportată pe țărmul râului Charente la vărsarea căruia în mare e orașul Roșela. Malherbe a prefăcut-o în nimfa Victoriei care îl poartă pe Ludovic al XIII-lea să pășească spre triumf .

O reluare a unei imagini clasice e și pasagiul din strofa a IX-a unde ne arată pe protestanți săpînd în jurul Roșelei tranșee așa de adânci încât lumina soarelui străbate până în lăcașurile întunecoase ale celor morți .

Str. IX. (anexa)

MANHERBE imită aici un pasagiu din VIRGILIU care în Eneida (c.VIII v.242 și următoarele) ne arătase pe Hercule împingând stânca peșterii unde monstrul Cacus se ascunsese de frică . Când stânca e împinsă lumina ei pătrunde în peșteră și păcla de întuneric e depărtată de razele de lumină .

Tot astfel zice VIRGIL dacă pământul printr'o lovitură violentă s'ar crăpa până în adâncul său, lăcașurile infernale ar apărea privirilor noastre; am vedea atunci searbedele ținuturi urgisite de zei, ochii noștri s'ar afunda în prăpastia imensă iar sufletele din lumea cealaltă s'ar cutremura la vederea luminei .

La amintirile lui VIRGIL pe care le-a utilizat în strofa citată, a venit să se adauge o reminiscență din Metamorfozele lui OVID, care ne arată pe gigantul Tipheu cum zace trăsnet de Jupiter sub muntele Etna . Titanul se svârcolește și la fiecare svârcolire, es din creștetul muntelui torente de flăcări și vârteje de nisip . Pământul, zice OVID, se cutremură sub opintirile gigantului și stăpânul ținuturilor întunecoase se teme ca pământul să nu se despice

și ca lumina străbătând printr'o crăpătură să nu ajungă până în lăcașurile morții și să înghețe de groază fantomele ce locuiesc acolo .

Imprumuturile acestea din VIRGIL și din OVID de-abia se recunosc în versurile în care vorbind de tranșeele săpate de protestanți în jurul Roșelei, MALHERBE spune qu'il ont

Beau d'un soïn assidu travailler à leurs forts
Et creuser leurs fossés jusqu'à faire paraitre
Le jour entre les morts .

MALHERBE a modificat așa de mult imaginile împrumutate, așa de tare a prefăcut ideile poetice luate dela alții încât au devenit avutul său personal și s'au topit în ansamblul poemului încât nu mai e posibil să distingem ce e străin de ce e personal al lui .

Prin acest fel de a imita MALHERBE se deosebește foarte mult de RONSARD și discipolii săi care ascultând de sfatul dat de JOACHIM du BELLAY, în manifestul Fleiadei se năpustiseră asupra anti-chității și o despuiaseră de comorile sale literare, introducând în propriile lor producțiuni imaginile și ideile poetice pe care le luaseră dela autorii

Greci și Latini, de multe ori fără să le modifice, așa încât distonează în poemele unor moderni . MALHERBE imită pe cei vechi, dar modificând așa de profund imaginile și ideile lor poetice și modernizându-le cu o așa de mare îndemânare încât chiar din imitație face o operă în care se revelează personalitatea sa . In prefața pe care poetul GODEAU a scris-o la prima ediție, din 1630, a poeziilor maestrului său caracterizează felul de imitație a lui MALHERBE spunând că a știut să ia podoabele operelor literare antice și să și le însușească, dar schimbându-le și prefăcându-le așa de bine, încât nu mai putem să deosebim ce e împrumutat de ce îi aparține lui personal .

Procedând în felul acesta MALHERBE a naturalizat sau a naționalizat literatura și a dat exemplul și modelul unei imitațiuni fertile a antichității sau mai curând a dat exemplul unei emulațiuni a geniului francez cu antichitatea ale cărei producții literare vor fi punctul de

plecare ale creațiunilor cele mai autentice ale spiritului clasic francez .

CARACTERELE POEZIEI LUI MALHERBE IN GENERE SI
ALE ODEI CATRE LOUIS XIII . COMENTAR FILOLOGIC.

Oda lui MALHERBE către Ludovic al XIII-lea contra Roșelezilor răsvrățiți oferă trăsăturile distinctive ale poeziilor lui MALHERBE .

1. In primul rând noblețea și majestatea demnă și liniștită care provine din încrederea poetului în dreptatea spuselor sale, în talentul său și în excelența operei pe care o execută . Această majestate și această demnitate învederată de MALHERBE în această odă ca și în celelalte capodopere ale sale e unul din caracterele cele mai impresionante ale tuturor manifestărilor atât literare, cât și artistice ale epocii clasice franceze, care atinge apogeul său sub domnia lui Ludovic al XIV-lea .

Impresiunea de majestate și de demnitate pe care marele rege voia s'o lase asupra tuturor prin ținuta sa, prin pompa de care se înconjura, prin

fastul curței sale o găsim și în discursurile lui BOSSUET și în tragediile lui RACINE, și în fața-
da impunătoare a palatului dela Versailles sau
în colonada palatului Louvre . Cu aceeași majes-
tate își face în această odă apariția zeița Vic-
toriei și cu un ton plin de încredere demnă și
liniștită pronunță MALHERBE la sfârșitul odei
elogiul propriului său talent .

Această odă prezintă și o altă trăsătură ca-
racteristică a geniului poetic al lui MALHERBE,
anume energia stăpânită de poet și condusă în di-
recția voită de dânsul . După debutul brusc care
exprimă foarte fericit explozia de bucurie a poe-
tului încântat că regele e pe cale să săvârșească
o nouă faptă glorioasă și de mare însemnătate
pentru stat, după această strofă impregnată cum
zice SAINTE BEUVE, de une brusquerie majestueuse,
MALHERBE dă curs urei sale viguroase contra răs-
vrățițiilor, dar exprimând aceste sentimente impe-
tuoase, talentul său robust le stăpânește și im-
piedică ura să degereze în violență dezordonată.
Energia de sentimente din această odă e pusă
în relief de două figuri de stil care de altfel

ne întâmpină dese ori și în celelalte poezii ale lui MALHERBE . Aceste figuri sunt repetiția și antiteza . Chiar în prima strofă găsim o repetiție plină de vigoare .

Prends ta foudre Louis et va comme un lion
Donner le dernier coup à la dernière tête
De la rébellion .

De asemeni o repetiție plină de energie o găsim în strofa în care vorbind de zădărnicia opintirilor protestanților contra puterii regale, MALHERBE îi spune lui Ludovic al XIII-lea :

Laisse-les espérer, laisse les entreprendre
Il suffit que ta cause est la cause de Dieu .

Tot atât de frecvente sunt antitezele . Inamicul are conștiință :

Que d'une injuste offense, il aura quoi qu'il tarde
Le juste chatiement .

Cea mai reușită din antiteze e cea prin care poetul pune în contrast slăbiciunea sa fizică datorită bătrâneții cu vigoarea talentului său .

Je suis vaincu du temps, je cède à ses outrages
Mon esprit seulement exempt de sa rigueur

A de quoi témoigner en ses derniers ouvrages
La première vigueur.

O a treia trăsătură caracteristică lui MALHERBE și pe care o revelează și această odă, e sobrietatea expresiunii, precizia termenilor și conciziunea cu care se exprimă poetul. Ideile sunt redate în fraze cu foarte puține cuvinte și din care lipsesc aproape adjectivele, totdeauna ușor de adăos. Din cauza acestei conciziuni și concentrări a gândirei, versul are în special în această odă o plenitudine și o densitate pe care nu o are la alți poeți. Nicăeri nu se vede mai bine ca în această odă cum MALHERBE operează o reacțiune în contra diluării gândirei, a prolixității stilului și inconsistenței versului pe care o găsim la poezii Pleiadei.

Ca și celelalte poezii ale lui MALHERBE, această odă n'a răsărit în mod spontan, dar e fructul reflecțiunii și a meditațiunii. Dintr'o idee poetică pe care a avut-o într'un ceas de fericită inspirație s'a trudit să scoată tot ce putea da. In Correspondența sa marele romancier naturalist FLAUBERT

își exprimă admirația față de marii clasici prin cuvinte care s'ar putea aplica foarte bine lui MAL-
HERBE :

Nous nous étonnons des bonshommes du siècle de Louis XIV. mais ils n'étaient pas des hommes d'énorme génie ! Non, mais quelle conscience ! Comme ils se sont efforcés de trouver pour leurs pensées les expressions justes ! Quel travail ! Comme ils lisaient lentement Aussi, toute leur idée y est, la forme est pleine, bourrée et garnie de choses jusqu'à la faire craquer .

Comentar filologic al odei .

Strofa a II-a .

Fais choir . Choir e un verb defectiv care se întrebuintează astăzi numai la infinitiv și la participiul trecut . In sec. al XVII-lea acest verb care reprezintă pe lat. cadere trecut la conjugarea a II-a în loc de a III-a cadere, a cădea, se conjuga la mai multe timpuri ; așa în Poveștile lui Perrault, în cunoscuta Poveste " Le petit chaperon rouge",

găsim verbul conjugat la viitor : tirez la chevillette et la bobinette cherra . = clanța se va deschide . Bossuet a întrebuintat acest verb la passé défini : Cet insolent ^{obrasnic} chut du ciel en terre .

démon . Cuvântul n'are aci semnificarea de astăzi de diavol, dar acea care o avea în latinește, duh bun sau rău care conduce soarta unui om sau a unui popor .

Ce démon de la France e opus expresiunii din versul următor : Ces âmes d'enfer, așa încât démon e aci echivalentul lui du génie bienfaisant de la France .

Strofa a III-a .

Quitte le nom de juste . Incă din timpul vieții sale i s'a dat lui Ludovic al XIII-lea supranumele de Louis le Juste MALHERBE se servește de acest supranume pentru a face un joc de cuvinte care e în acelaș timp o antiteză .

Strofa a IV-a .

le centième décembre et le centième avril . Intre-

buintărea numeralului centième e în contradicere aci cu o critică pe care MALHERBE o adresa lui DESPORTES, în poeziile căruia criticase expresia souffir cent tourments. Intr'una din anecdotele asupra lui MALHERBE, discipolul său RACAN spune că de câte ori MALHERBE găsea o expresie în care numărătoarea era făcută cu ajutorul lui cent sau mille, se supăra zicând : dar toate erau numai 99 sau numai 999 . In versurile acestea MALHERBE nu contrazice prin numeralul centième critica pe care o adresa altor poeți .

Intr'adevăr la data când scrie poezia, adică în iarna anului 1627 trecuseră o sută de ani decând izbucniseră primele turburări din cauza protestanților în Franța, căci în 1526, pe când Francisc I. era prizonier în Spania, mama sa devenită regentă, Louise de Savoie, ia un șir de măsuri contra reformatilor care începuseră să se agite .

Așa dar, departe de a fi o indicație vagă centième dă aci o indicație precisă, după cum se întâmplă deseori la MALHERBE când e vorba de luni, de anotimpuri și de ani.

Așa în poezia Aux ombres de Damon, vorbind de timpul când o văduvă plânge pe bărbatul ei care a murit spune:

Depuis que tu n'es plus la campagne déserte
A dessous deux hivers perdu sa robe verte
Et deux fois le printemps l'a repeinte de fleurs.

Așezarea cuvintelor în această strofă "Le centième decembre a les plaines ternies, e făcută după ordinea particulară a sintaxei sec. al XVII-lea. Ordinea cuvintelor din această frază e aceeași cu ordinea din str. 21 : A peine cette Vierge eut l'affaire embrassée și din str. 23 versul 2 Devoit sous ta merci tes rebelles ployer. În toate aceste fraze complementul drept s'a așezat între auxiliar și participiul trecut a timpului compus: Le centième decembre a les plaines ternies în loc de a terni les plaines cum se zice

astăzi și tot așa A peine cette Vierge eut l'affaire embrassée, în loc de A peine cette Vierge eut embrassée l'affaire.

Strofa a IV-a versul 3.

Leurs brutales manies. Aici manie nu înseamnă ne-bunie caracterizată prin faptul că mintea urmărește o idee fixă, ceea ce e accepțiunea de astăzi a cuvântului și nu înseamnă nici "une passion bizarre" care e altă accepțiune de astăzi a cuvântului, dar înseamnă rătăcire: "égarement d'esprit".

Strofa a V-a versul 2.

fiorent-il jamais rien. E de observat că rien are aci un înțeles pozitiv = fiorent-ils jamais une chose. Acest sens e conform cu înțelesul etimologic al lui rien = lat. rem, acuzativul lui res = lucru. Deși are înțelesul pozitiv totuși din cauză că a fost întrebuințat mai totdeauna în unire cu negațiunea ne l'a făcut pe rien să ia un înțeles negativ și să păstreze acest înțeles chiar când e întrebuințat singur, de exemplu : A-t-il dit quelque chose ? Răspuns: rien.

Versul 6.

Ne renouvelle an tien, în loc de "dans le tien"
4 vers. 2
Les Immortels eux-mêmes en sont persécutés .

După sintaxa de astăzi même, de oare-ce califică un pronume și se poate traduce cu înși-și ar fi considerat ca un adjectiv și s'ar pune la plural: Les Immortels eux-mêmes en sont persécutés. Dacă MALHERBE ar fi făcut acordul scriind pe mêmes la plural atunci, de oare-ce s'ar fi pronunțat mêmezen sont persécutés... ar fi avut 13 silabe în loc de 12 cum avem făcându-se eliziunea lui e final din même înaintea vorbei următoare care începe cu o vocală. MALHERBE scriind eux même cu même invariabil nu face o licență poetică în scop de a avea o silabă mai puțin dar se conformează sintaxei contemporane care nu face deosebire între même adverb invariabil și même adjectiv care e variabil. După sintaxa de astăzi même dacă arată identitatea e va-

riabil, și în acest caz se traduce în românește prin însuși, însăși, iar dacă arată intensitatea e invariabil și se traduce prin chiar. De exemplu e adverb și invariabil când determină un adjectiv, un verb sau un substantiv fiind așezat fie înaintea fie în urma substantivului: Les mères aiment même les défauts de leurs enfants. Les guerres même justes sont cruelles, Les femmes, les enfants même furent égorgés. Dar, ils sont venus eux-mêmes ; Les Romains vainquirent les Grecs, par les Grecs mêmes. (prin Greci înșiși). Strofa a VII-a versul 4.

Font plus d'impiétés. Adversul plus care e aci la superlativul relativ e întrebuințat fără articolul le cum cere sintaxa de astăzi "font le plus d'impiétés". Această construcție fără articol subzistă până la sfârșitul secolului. Astfel predicatorul MASSILLON spune: Dans le temps

que la pensée de la mort était plus éloignée de son esprit, în loc de le plus éloignée.

Adjectivele la superlativul relativ se întrebuintează uneori cu articol alte ori fără articol. MALHERBE a criticat la DESPORTES fraza: le coeur plus dévot qui fut jamais.

Strofa a IX-a versul 1-3.

Observăm că rimează accroître cu paraitre. Cel dintâiu din aceste verbe sună astăzi accrouatre, iar al doilea parêtre. În sec. al XVII-lea diftongul oi din ambele aceste verbe avea aceeași pronunțare care nu era nici oua nici e dar o pronunțare intermediară ouè, așa încât aceste verbe puteau rima: accrouè-tre și parouètre .

Această pronunțare ouè începuse să se ivească încă din sec. al XVI-lea căci un gramatic PALSgrave, care a publicat

în 1530, o scriere: Eclaircissement de la langue francaise, spune că poporul din Paris are tendința de a pronunța diftongul oi ca e. Totuși din cauza tradiției s'a păstrat notarea terminației imperfectului la pers. I și III-a sing. și pl. cu - ois, și oit - oient ; până la sfârșitul secolului al XVIII-lea, de și se pronunța je regardais se scria je regardois.

Dovadă că se pronunța nu numai cuè dar chiar ai în accroître e că RONSARD rimează acest cuvânt cu peut-etre. Alături însă de pronunțarea accrouêtre a coexistat și pronunțarea accrouatre care a triumfat, fără să se poată explica de ce a triumfat, pe când din contră fără motivare a triumfat pronunțarea parouêtre. Strofa a X-a versul 2.

Il suffit que ta cause est la cause de Dieu.

După sintaxa de astăzi ar trebui: soit

la cause de Dieu, căci verbele care exprimă aprobarea sau desaprobară au după ele astăzi totdeauna subjonctivul.

În secolul al XVII-lea se puneă după verbul il suffit și indicativul atunci când il suffit nu exprimă o idee de aprobare sau de desaprobară și când propoziția secundară enunță numai o acțiune.

Astfel și în MOLIERE : Il suffit que nous savons ce que nous savons (Le médecin malgré lui), și în RACINE: ne vous suffit-il pas - Qu'Hermione est le prix d'un tyran opprimé (Andromaque).

Strofa XI versul 3.

Alături de forma avec se întâlnește în poezie și formele avecque și avecques. Poetul întrebuintează una din aceste forme după cum are nevoie pentru măsura versului de două silabe, avec, de trei silabe, avecque (dacă vorba următoare începe cu o consoană nu se face eliziunea) sau avecques (dacă vorba următoare începe

cu o vocală - s final din avecques împiedică să se facă eliziunea).

Forma originară a acestui adverb este avec din apud hoc; forma avecques e o creațiune analogică. De oare-ce unele adverbe erau terminate printr'un s care se explică prin faptul că reproduce consoana s cu care forma originară latină se termina, de exemplu mais din magis, certes din certas, volontiers din voluntarios, acest s a fost socotit ca o caracteristică a adverbelor și s'a adăogat prin analogie și la adverbele unde n'avea ce căuta, căci prezența unui s nu era justificată de etimologie. Așa în jadis care vine din jam diu tandis din tam diu etc.

Adăogându-se un s analogic lui avec a rezultat forma avec-s pronunțată avec-s care a fost găsită prea aspră, de aceea s'a intercalat un e între c

ortografiat que și s; astfel s'a ajuns la forma avecques care s'a redus pentru nevoile versificației la avecque.

Strofa XII versul 13.

Lyncée e numele unuia din Argonauți, a cărui vedere era așa de bună încât pătrundea prin corpurile solide cum ar fi arborii, zidurile și pământul.

Strofa XII versul 3.

Et de quelques bons yeux qu'on ait vanté Lyncée.

E de observat că MALHERBE contra sintaxei de astăzi a făcut pe quelques să se acorde cu bons yeux. Quelque în expresia compusă quelque ... que poate fi întrebuințat ca adverb și ca adjectiv nedefinit. E adjectiv nedefinit și însemnează un oarecare număr când determină un nume de exemplu quelques perfections qu'il ait: oricât de multe ar fi însușirile pe care le posedă. Quelque e însă adverb și e echivalentul lui à quelque point que, când modifică un

adjectiv: Quelque puissants que soient
ses protecteurs, un participiu trecut:
quelque effrayés que vous soyez, sau
un adverb: quelque vaillamment que vous
vous soyez conduit.

Regula actuală a fost stabilită de
gramaticul VAUGELAS în Remarques sur
la langue française care sunt ulterioa-
re datei când scrie MALHERBE.

Strofa XV-a. versul 2.

Mon Apollon. Apolon era zeul poeziei și al ora-
colelor. Aci prin Apollon poetul în-
țelege geniul poetic care-l inspiră
și care-l face să profetizeze viitorul,
căci după concepția celor vechi pe care
MALHERBE și-o însușește, poetul e un
vates, un profet.

Versul 3 - 4.

Aceste versuri conțin o serie de
aluzii mitologice. Richelieu care con-
duce statul e comparat cu Tiphys căr-

maciul corăbiei Argonauților. Syrtes et Cyanées indică primejdiile printre care trebuie să se strecoare corabia statului condusă de Richelieu. Syrtele erau două golfuri pe coastele Tripolitaniei; aceste golfuri aveau o tristă reputație la Greci pentru că prin ele treceau curenți foarte repezi care prinzând corăbiile le scufundau în mare.

yanées. Grecii dăseră acest nume la niște insule stâncoase care se aflau în Bosfor una lângă țărmul european, cealaltă lângă țărmul asiatic. Aceste insule se mișcau și zdrobiau corăbiile care aveau imprudența să treacă pe lângă ele. Totuși când Argonauții trecură în Pontul Euxin, corabia lor fu ferită de primejdie de care-ce Zeii favorabili expediției fixară stâncile.

avres. Cuvântul acesta de origină germanică înseamnă port sau liman. Cuvântul a eșit din uz și nu se mai zice decât de porturile care când e refluxul nu mai sunt de loc udate de apa mării. Cuvântul le

havre cu înțelesul vechi de port de mare s'a păstrat în toponimia franceză în numele portului dela estuarul Senei: Le Havre care până la sfârșitul secolului al XVIII-lea s'a numit Le Havre de Grâce, adică Portul Mântuirii. Strofa XVI-a versul 2.1

.....ou déjà la Victoire
Qui son plus grand honneur de tes palmes attend
Avem de observat în acest vers așezarea complementului direct sont plus grand honneur, înaintea verbului în loc să fie așezat după verb: qui attend son plus grand honneur etc. Astăzi numai complementul drept reprezentat de pronume personale poate sta înaintea verbului; (je le voie). In secolul al XVII-lea regimul direct reprezentat chiar de nume era așezat între subiect și predicat. Astfel și CORNEILLE scrise întâi în Horace:

Les deux camps mutinés un tel choix désavouent.

dar dându-și seama de schimbarea limbei,

schimbă el însuși în ediția definitivă a operilor sale din 1660 această construcție:

Ce choix me désespère et tous le désavouent.

Din cauza posibilității ca regimul drept să preceadă verbul observăm că la timpurile compuse regimul drept se așează între auxiliar și participiul trecut. De exemplu tot în această odă în strofa a IV-a

Le centième décembre a les plainesc ternies.

Iar în strofa 21 :

A peine cette Vierge eut l'affaire embrassée.

Strofa XVI vers 3.

Est aux bords de Charente. Victoria zice MAL-
HERBE e pe malurile Charentei. Charente-a e un mic fluviu care se varsă mai jos de orașul La Rochelle în Atlantică. Armatele lui Ludovic al XIII își instalaseră lagărul pe țărmurile Charentei spre a bloca La Rochelle . De aceea MALHERBE vede Victoria plânând de-asupra armatelor regale.

Din punct de vedere sintactic observăm omisiunea articolului: aux bords de Charente, în loc de aux bords de la Charente. Această omisiune e un rest din vechiul usaj al limbei care nu pune articolul înainte de numele proprii. Astăzi articolul se pune înaintea numelor proprii, în afară de numele de orașe, totuși dacă aceste nume proprii de orașe sunt nume comune luate ca nume proprii, ele păstrează articolul, exemplu le Havre, La Rochelle, dar Paris, Lyon, Strasbourg .

Totuși încă din secolul al XVI-lea numele proprii geografice încep să fie precedate de articol. In secolul al XVII-lea articolul precede totdeauna numele de țări, dar nu totdeauna numele de munți, e rar înaintea numelor de fluvii. Uzagiul variază nu numai dela un autor la altul, dar chiar la acelaș autor. De ex. în această odă găsim chiar în această strofă

numele de fluviu Charente fără articol cum face și BOILEAU care scrie în l'art poétique: les noirs torrents de Styx et d'Achéron, dar în strofa finală găsim numele de fluviu Nil și Seine cu articol: Et les peuples du Nil qui les auront ouïs, Donneront de l'encens comme ceux de la Seine, Aux autels de Louis.

De asemenea în strofa 36 găsim fără articol numele de munte Parnasse:

Les puissantes faveurs dont Parnasse m'honore.

Chiar astăzi găsim contradicții în întrebuintărea articolului înaintea numelui de țări. De asemeni se zice fără articol: Il est allé à Madagascar, dar cu articol: il est allé au Congo, au Mexique, dans l'Inde.

Strofa XVII

Versul 2 și 4 rimează cher cu marcher. Astăzi r final la verbele de conjugarea I e mut, dar felul cum rimează MALHERBE aci indică pronunțarea cu un r sonor. Această pronunțare a lui r

din infinitivele verbelor de conjugarea I. a fost uzitată în secolul al XVI-lea. De exemplu CLEMENT MAROT rimează *estimer* cu *cher* ceea-ce arată că se pronunța *estimère*. La începutul secolului al XVII-lea această pronunțare dispăruse din franceza curentă după cum arată gramaticii, dar se păstrează încă în unele provincii de exemplu în Normandia, de aceea se numeau *rimes normandes*. Era firesc ca MALHERBE care se născuse la Caën în Normandia să se servească de astfel de rime; rime normande găsim la dânsul foarte des; așa și în *Consolation à M. du Périer*, unde *cher* rimează cu *chercher* și în *Ode à Marie de Medicis* unde rimează *vanter* cu *Jupiter*.

Reacțiunea contra rimelor normande începe în secolul al XVII-lea. Gramaticii spun că nu trebuie să se pronunțe *r* al infinitivelor verbelor de conjugarea I. și după câte spune

scriitorul MENAGE, care a dat o ediție a lui MALHERBE însoțită de note savante, MALHERBE ar fi avut intenția să înlocuiască toate rimele normande din poeziile sale.

COMENTAR FILOLOGIC.

(Sfârșit).

Strofa a XVIII-a, versul 2.

Qu'elle a fait richement son armure étoffer. E de făcut aceeași observare asupra așezării cuvintelor ca și în versul 2 din strofa XVI: Qui son plus grand honneur de tes palmes attend. Si în acest vers regimul direct a fost așezat înaintea verbului pe care-l determină și care aci e infinitivul căci verbul faire împreună cu infinitivul constituie o expresiune unitară ca sens: Qu'elle a fait richement

étoffer son armure.

Versul 3. Et qu'il ce connait bien. Găsim aci o locuțiune în care contrar uzagiului general al limbrei franceze avem a face cu un verb reflexiv cu valoarea unui pasiv impersonal. Limba franceză preferă întrebuințarea pasivului și mai ales a activului. Ar trebui după uzul general al limbrei să se zică: et qu'on connait bien, sau qu'il est bien connu. Această întrebuințare a reflexivului cu valoare pasivă își are corespondentul în românește "și cum se cunoaște" sau în italienește unde s'ar fi putut pune si conosce.

Strofa XIX, versul 1.

Telle en ce grand assaut où des fils de la terre.

E de observat aci atât așezarea cuvintelor cât și întrebuințarea adverbului où cu o valoare de pronume, în loc de dans lequel.

Azi s'ar zice: Telle en ce grand assaut dans lequel la rage ambitieuse des fils de la Terre parut à leur honte. Les fils de la Terre sunt Giganții fii lui Terra, Pământul.

Où din lat ubi, adverb la origină a fost întrebuințat în secolul al XVII-lea cum vedem în acest exemplu și ca pronume. În limba de astăzi nu se întrebuințează decât ca adverb și cu semnificarea sa etimologică. où (unde) așa l'endroit ou je vais, par ou je passe.

În secolul al XVII-lea où se întrebuințează foarte des pentru dans lequel și pentru chez lequels. De ex. BOSSUET scrie: Les Egyptiens sont les premiers où l'on ait su les règles du gouvernement. Gramaticul VAUGELAS recomandă pe où în locul lui dans lequel sau chez lequels de oarece această construcție e mai scurtă și mai armonioasă.

Strofa XIX versul 3.

Elle sauva le ciel et rua le tonnerre.
Verbul ruer care se întrebuințează azi numai ca intransitiv, e întrebuințat aci ca tranzitiv căci i s'a dat ca regim direct le tonnerre. Acest verb zice de un animal care svârle sau aruncă picioare-

le dela spate în aer; le cheval, le mulet ruent. Verbul se poate întrebuința și ca verb reflexiv cu înțelesul de a se arunca cu violență la ceva. Ils se ruent = ei se reped. Le loup prêt à se ruer sur les moutons = gata să se arunce asupra oilor.

Briare După mitologia greacă acest gigant fiu al Cerșului și al Pământului (pământul e de genul feminin în limba greacă și în latină) avea o sută de brațe. Împreună cu doi frați ai săi se revoltă contra lui Jupiter care îi aruncă în abis. E de observat că numele latin Briareus se găsește sub forma francizată Briare și nu sub o formă care să reproducă pe cea latină cum se găsește astăzi, Briarée.

La începutul secolului XVII-lea Francezii încep să naționalizeze numele latine și grecești spre deosebire de Ronsard și de poezii Pleiadei care le conservaseră forma pe care o aveau în limba originară. În secolul al XVII-lea se zice Décie în loc de Decius, Lélie în loc de Lelius, Horace în loc de Horatius

La unele din aceste nume limba a admis până azi francizarea, de exemplu la Horace, la altele s'a revenit la forma pe care o aveau în limba latină sau greacă . De exemplu Lélius, Décius, Briarée . RABELAIS scrie ARISTOTELES pe când în secolul al XVII-lea se va zice ARISTOTE, ATHENAEUS în loc de ATHENEE etc.

Strofa a XX-a - XXII .

Aceste trei strofe conțin un tablou al luptei Titanilor contra Zeilor după Gigantomachia lui CLAUDIAN, la care MALHERBE adaugă câte-va trăsături luate și dela alți poeți, ORATIU, OVIDIU, după cum am arătat când am studiat invențiunea acestei ode . Numele Minas, Typhon, Euryte, Encelade, sunt ale gigantilor care s'au revoltat contra Zeilor .

Minerva care combate printre zei îi ajută să doboare pe uriașii care vroiau să ia cu asalt Olimpul și să-i arunce în prăpastiile muntelui Flegra, de unde eșiseră.

Acest munte la poalele căruia se întind

câmpurile Flegreiane se află în regiunea Neapolului. Flegra e un crater de vulcan stins . Pe coastele muntelui și pe câmpiile Flegreane pământul prezintă crăpături din care se exală vapori sulfuroși . De aci versul 3 din strofa XX.

Phlégre qui les recut put encore la foudre .

Verbul put e indicativul prezent dela verbul eșit astăzi din uz pur, echivalentul rom. puțin din latinul putire, dar care se întrebuintează încă de MOLIERE :

Ce mot put étrangement son ancienneté .

In loc de pur astăzi se întrebuintează puer. așa încât în loc de il put s'ar zice il pue .

Strofa XX. vers. 1.

s'avancaient les approches . Les approches sunt tranșeele, grație cărora armata care asediază se poate apropia, cu mai puțină primejdie de orașul asediat .

Strofa XXI. vers. 1.

A peine cette Vierge eut l'affaire embrassée.

Găsim aci o aplicare nouă a posibilității

așezării regimului direct înaintea verbului. Regimul direct se intercalează între auxiliar și participiul trecut.

Din vechea sintaxă a rămas astăzi în uz singura construcție :avoir toute honte bue
Strofa XXII. vers. 4.

Dont ils furent touchés . Cuvântul touchés pentru a arăta efectul trăsnetului asupra răsvrătiților e prea slab . Dar MALHERBE face aici un latinism în ce privește accepțiunea ce dă cuvântului, căci poeții latini spuneau touchés de la foudre în loc de foudroyés; astfel VIRGIL în prima Bucolică spune:

De caelo tactus memini praedicere quercus

Imi amintesc că un stejar a fost de trăsnet în loc de fulgerat, dar la VIRGIL și la alți poeți găsim expresia tactus pentru a indica obiecte care au fost numai atinse de fulger și totuși subsistă și nu ca la MALHERBE de ființe pe care trăsnetul le-a prefăcut în cenușă cum e cazul cu Titanii trăsniți de Jupiter

Strofa XXIII Vers. 3 2

Avem și aici regimul direct inercalat între verbul *devoir* și infinitivul *ployer*, ca și în strofa XVII. *Qu'elle a fait richement son armure étoffer.*

Cuvântul *merci* are aci acelaș înțeles ca în expresia *être à la merci de quelqu'un*, a fi la discreția cuiva, sau la bunul plac al cuiva. Acest înțeles ca și cel de astăzi de mulțumire, grațitudine e derivat din înțelesul primitiv de plată, recompensă.

Strofa XXIII. vers. 4.

N'eût pas meme *loyer*. Aci loyer avea înțelesul de pedeapsă. În vechea franceză loyer avea înțelesul de răsplată și prin analogie, de oare-ce răsplată pentru o greșeală e pedeapsa, *loyer* a căpătat și sensul de pedeapsă. Azi aceste înțelesuri de răsplată și de pedeapsă s'au pierdut și loyer are numai înțelesul de chirie sau arendă la *cherté des loyers*, *donner une ferme à loyer*, sau de salariu cu care e plătit un servitor sau un

lucrător cu ziua : Le loyer du travail ou du service .

Strofa XXIV.vers.2.

quérir. Verbul a eșit din uz și se întrebuința de obicei după verbul aller cu înțelesul de a căuta, a cere ajutorul, intervenția unei persoane . Quérir vine dela latinul quaerere = a cere, dar verbul latin care ar fi trebuit să dea querre a trecut în limba franceză la conjugarea a II-a . Acest vecin pe care răsvrătiții s'au dus să'l caute pentru a avea ajutorul lui sunt Englezii .

Strofa XXIII.vers.4.

A fuir ou mourir . Ar trebui după sintaxa de astăzi care de altfel era în această privință și cea a secolului al XVII-lea să se zică : A fuir ou à mourir , căci prepoziția à, de, și en, se repetă înaintea fiecărui compliment. Il aime à lire et à écrire , sau Il est plein d'ardeur, de zèle et d'intelligence . Numai celelalte prepoziții se pot exprima o singură dată înaintea primului compliment . Il vit dans la mollesse et l'oisiveté . Dar dacă

MALHERBE ar fi repetat prepoziția ar fi făcut un hiatus ou à mourir . Deaceia pentru a evita hiatusul pe care-l condamna cu energie MALHERBE a omis exprimarea lui à înaintea celui de al II-lea infinitiv . Dar această omisiune a prepoziției à l'a silit pe MALHERBE, pentru a păstra măsura versului mic din strofă care trebuie să aibă 6 silabe. să caute un mijloc pentru a avea o silabă în plus . De aceia a recurs la despărțirea elementelor din care se compune diftongul ui din fuir pe care l'a făcut de două silabe în loc să-l lase monosilab cumăcest cuvânt e de obicei . Această despărțire a elementelor din care se compune un diftong se numește diérèse . Diereza lui ui e permisă în infinitivul fuir dar interzisă în prezentul il fuit, ceea ce arată cât de capricioasă sunt regulile prosodiei franceze . Deasemenea ui e monosilab în Juif, dar e de două silabe în suicide sau în ruine . Deasemenea grupul ia care formează un monosilab

în cuvântul diable e dissilab în diaprer
(a împestrița)

Strofa XXV-a versul 1

Sa fâute le remord,- adică remord sa conscience.

Verbul remordre e luat aci în înțeles figurat ca și în substantivul remords care e participiul trecut al acestui verb luat ca substantiv (bine înțeles avem a face cu forma veche a participiului trecut care era romors pe când forma nouă e o formă analogică mordu-remordu.

Acest verb nu se mai întrebuintează cu înțelesul figurat pe care-l are aci de a avea muștrări de conștiință, dar nici cu înțelesul propriu de a mușca din nou.

Strofa XXV-a versul I

Mégère le regarde. Mégère e una din Furii, divinități care în mitologia greacă pedepseau cu chinuri cumplite nu numai pe cei care treceau în Infern, dar și pe cei vii. Mitologia le reprezinta cu părul desple-

tit în care însă erau șerpi încolăciți
care șuerau înspăimântător. Puriile
aveau aripi și țineau bice cu care lo-
veau pe cei vinovați

Strofa XXVI-a

Bien semble être la mer une barre assez forte
E de observat că subiectul e așezat
după verb, ca și în versul 1 din stro-
fa XXIII-a La rendent tes guerriers
tout sortes de preuves..... Postpune-
rea aceasta a subiectului era de regulă
în vechea limbă franceză când fraza
începea cu un adverb. Astfel cronicar-
ul JOINVILLE scrie Et là fut je.
Această construcție se găsește în se-
colul al XVII-lea chiar și la LA FON-
TAINÉ.

Vous y jouez comme aussi faisons - nous
Această postpunere e uzitată și în
limba de astăzi dacă fraza începe cu
unul din adverbele: toujours aussi,
peut-etre; toujours est-il, aussi ne
le voit-on plus venir ici; peu-être

voudrez-vous nous accompagner. Deaseme-
nea după adverbul ainsi; ainsi mourut ce
grand homme.

Strofa XXVI-a versul 4.

Ton heur - are aci înțelesul de noroc, chance
heureuse. Această vorbă are cu totul altă
semnificație și origine decât heure (oră
din lat.hora). Heur care vine din lat.
augurium a dispărut din uz și-l găsim
numai în compusele bon-heur și mal-heur,
sau în proverbele care cum se știe păș-
trează arhaismele, de exemplu: Il n'y a
qu'heur et malheur en ce monde, adică
norocul învață toate sau norocul unora
și paguba altora.

Strofa XXIX-a

la bonne opinion des courages francais. Courage
are aci înțelesul pe care de multe ori îl
are la scriitori din secolul al XVII-lea,
de dispoziții generale ale sufletului iar
nu de tărie în fața primejdiei: montrer
du courage, combattre avec courage. Așa

de exemplu în Phédre de RACINE: Le nom
d'amant offense peut-être son courage.
Strofa XXIX-a versul 2 și 4.

français rimează cu sois. Rima această e posibilă
de oare-ce ca în strofa a IX-a unde ac-
croitre rimează cu paroître și unde am
arătat că se pronunța accroitre (accrou-
être) și paroître (parouêtre). Tot așa
aci oi se pronunță ouè: francouè și
souè.

S'a pus pe socoteala influenței ita-
liene unde numele de popoare sunt
Francese, Inglese, faptul că - ois din
Francois, Anglois, a ajuns să se pronun-
țe Français, Anglais, etc.

Nu e nevoie să recurgem la influența
italiană pentru a explica trecerea de la
pronunțarea oua în numele de popoare la
ais. Căci încă din Evul Mediu diftongul
oi în toate cuvintele a avut tendința
în pronunțarea parisiană să treacă la
ouè. În chipul acestă se explică cum

la poetul VILLON din secolul al XV-lea
cuvântul reine rimează cu moine.

În secolul al XVI-lea diftongul oi are
o pronunțare care merge în două direcții
ouè spre oua, pronunțare care triumfă
în unele cuvinte ca :roi, moi, soi
etc. oué spre ai, care triumfă în si-
laba finală a numelor de popoare și în
terminațiile de la conditional și imper-
fect. Se poate că în ce privește numele
de popoare influența italiană să se fi
adăogat și ea la acțiunea pe care o exer-
cita în sensul simplificării diftongului
ouè în è geniul însuși al limbei. La ver-
bele al căror radical era o vocală se în-
tâlniau la terminațiile dela imperfect
trei vocale pe care geniul limbei cerea
să se reducă în două din care ultima ur-
ma să fie e: il prioit pronunțat priouè,
s'a redus la il priè; tot așa il voyait-
vouayouè s'a redus la vouayè .

Unele cuvinte au ezitat între ambele pro-

nunțări ; de ex. étroit și etrait , de asemenea roide și raide , dar până la urmă una din forme a triumfat ; în primul caz étroit , în al doilea raide.

Strofa XXX versul 2.

la fortune d'Eson Eson a cărui soartă o dorește
poetul a fost tatăl lui Jason care fu
șeful expediției Argonauților . Grație
farmecelor Medeei , iubita lui Jason ,
Eson putu să fie întinerit .

Strofa XXX-a versul 3 .

Qui vieil comme je suis Astăzi s'ar zice vieux
de oare-ce vorba următoare începe cu
o consoană . Forma vieil se întrebuin-
țează numai când vorba următoare în-
cepe cu o vocală : un vieil arbre , le
vieil homme . Forma vieil e cea origi-
nară din lat vetulus , forma vieux e o
formă analogică rezultată din influența
pluralului . Pluralul lui vieil este
vieils dar de oare-ce în limba fran-
ceză l înainte de s trece la u , vieil
a devenit vieus scris cu x în loc de s

= vieux ceea-ce a adus prin analogie la singular forma vieux. Tot așa mol din mollis are două forme: mol înainte de o vorbă începând cu o vocală: un mol oreiller și mou dacă începe cu o consoană. Tot așa avem două forme: fol și fou: un fol enfant, un fou dangereux. De asemenea beau și bel: un beau visage, un bel arbre. Formele mol, fol, bel, sunt etimologice din mollem, follem, bellum, formele mou, fou, beau analogice sub influența pluralului unde l trece înainte de s la u: mols, fols, bels, beals = mous, fous, beaux.

Strofa XXX-a versul 4.

En sa jeune saison. Aci saison are înțelesul de âge de la vie. Ca și în fraza pe care pețitoarea Frasine îi zice bătrânului avar Harpagon: Vous entrez maintenant dans la belle saison de l'homme.

Strofa XXXI. versul 1.

De quel péril extrême est la guerre suivie = Quel est le péril extrême dont la guerre est

suivie .

Vers. 3.

où je me fasse voir ; adverbul où are o valoare pronominală ca și în versul I. din strofa XIX-a : Telle en ce grand assaut où des fils de la Terre, unde où ca și aci e pentru dans lequel .

Quel, calificând un substantiv e de o întrebuințare frecventă în secolul al XVII-lea și al XVIII-lea, în propozițiile în care avem de aface cu o întrebare indirectă, de ex. je suis au désespoir de sa goutte que j'appellerai de quel nom il lui plaira. (Balzac) Strofa XXXII. vers. 2.

la barque - barca de care e vorba e cea a lui Charon vâslașul care transportă pe țărmul cellalt al Stixului sufletele celor morți. Strofa XXXIII. Vers 3.

quand le nombre d'années - în loc de le nombre des années, adică în acest vers găsim prepoziția de întrebuințată fără articol, cum se întâmplă dese ori în secolul al XVII -lea. De ex. și în fraza următoare din Les Pensées de PASCAL : A mesure qu'on a de lumière, on

découvre plus de grandeur et de bassesse
dans l'homme .

Strofa XXXVI.

dont Farnasse m'honore - în loc de dont le Farnasse
m'honore : Numele de munți fuseseră între-
buintate fără articol în secolul al XVI-lea,
conform cu vechiul uzaj al limbei . În secolul
al XVII-lea articolul începe să le însoțească.
Totuși de multe ori articolul e omis ca aci
sau ca în fraza următoare dintr'o scriere în
proză a lui MALHERBE : Vous avez près de
vous Etna .

Strofa XXXVII. Vers. 3.

Mon adresse - înseamnă aci talentul meu .

Strofa XXXIX. Vers. 2.

Soit que de tes bontés Cuvântul abstract are la
plural un înțeles special, înseamnă sau ca
aci acțiuni prin care se invederează bună-
tatea = marquer de bonté, sau încă favoruri
acordate de o femeie . Il lui était reconnais-
sant des bontés qu'elle avait autrefois
eues pour lui .

Strofa XL. Vers. 3.

Quelque bruit qu'il ait eu, bruit are aci înțele-

sul de reputație .

Strofa XL .vers.2.

qui les auront ouis ; ouis e participul trecut
dela verbul ouir, verb arhaic și defectiv
în loc de entendre .Astăzi ouir se mai în-
trebuințează la infinitiv și la participiu
trecut în expresia des oui dire . In secolul
al XVI-lea se mai întrebuința încă indica-
tivul prezent : J'ois, il oit, imperfect :
il oyeit ; imperativul oyez . Si chiar
MALHERBE întrebuințează viitorul orrai, pe-
când alți autori întrebuințează forma oirai.

REGNIER.

SATIRA IN FRANTA PANA LA REGNIER.

În cântul I. din Arta poetică, BOILEAU teoricianul poeziei clasice, după ce face istoricul poeziei franceze și după ce arată excesele în care căzuse poezia discipolilor lui RONSARD, exclamă cu o vădită satisfacție: Enfin MALHERBE vint și după ce arată reformele pe care acest poet le-a impus limbei și versificației, declară ca și cum nici o piedică n'ar mai fi stat în calea întemeietorului poeziei clasice: "Tout reconnut ses lois".

De fapt reforma lui MALHERBE, ale cărui linii generale le-am indicat în lecțiunile precedente a întâmpinat numeroase rezistențe. Cel mai de seamă reprezentant al protestatorilor contra teoriilor sale poetice și contra regulelor la care vroia ca atât limba cât și versificația să fie supune, e satiricul MATHURIN RÉGNIER. A noua

din satirele sale conține atât expunerea ideilor sale literare cât și luarea în râs a ideilor lui MALHERBE. De oare-ce această satiră înfățișează reacțiunea produsă de reforma lui MALHERBE, o vom studia ca o completare a explicațiilor date despre MALHERBE și teoriilor sale literare.

Totuși cu toate protestările reforma lui MALHERBE s'a impus, căci cu toate atacurile sale înverșunate RÉGNIER poate fi socotit ca mai aproape de MALHERBE prin ideile sale literare decât socotea acest satiric. Cu toată dragostea pe care RÉGNIER o arată scriitorilor Pleadei, de și se înfățișează ca un discipol al acestei școale literare, totuși e legat de MALHERBE prin trăsături sufletești asemănătoare foarte importante.

De altfel chiar MALHERBE înainte ca să se certe în mod violent cu RÉGNIER din cauza atacurilor îndreptate contra poetului DESPORTES, unchiul satiricului, MALHERBE, ne spune RACAN în anecdotele sale despre viața maestrului său, avea o foarte mare considerație pentru RÉGNIER.

pe care-l socotea ca un poet de foarte mare talent și ca un egal al marilor poeți latini ORATIU, FERSEU și JUVENAL în ce privește genul satirei.

MATHURIN RÉGNIER e, după cum recunoaște critica franceză, un excelent satiric și poate cel mai bun satiric francez. RÉGNIER era conștient de meritele sale în acest domeniu, ba chiar revendica pentru dânsul gloria de a fi creat în Franța genul satiric. În satira a XIV-a se laudă că pășind pe urmele lui ORATIU a croit în poezia franceză un drum ce nu fusese străbătut de nimeni până la dânsul.

Or, c'est un grand chemin jadis assez frayed
Qui des rimeurs français ne fut oncq essayé.

Drumul satirei spune dânsul, pe care altă dată pășiseră mulți (aluzie la marele număr de poeți satirici latini), n'a fost niciodată străbătut de poeții francezi.

Pretențiile lui RÉGNIER nu sunt justificate. Acest poet e un excelent satiric dar nu e cel dintâiu care a cultivat acest gen în Franța și cauza succesului lui RÉGNIER provine tocmai:

din utilizarea experienței lăsată de predecesorii
lui și din imitarea exemplului lor. Aceste exem-
ple și străduințele puse de dânsii pentru a acli-
mata acest gen în Franța i-au servit lui REGNIER
care ajutat și de talentul său natural a putut
duce acest gen la o mare perfecție și să devină
poetul francez care, cum zice BOILEAU în Reflexions
sur Longin a înfățișat cel mai bine înainte de
MOLIERE moravurile și caracterul oamenilor. E de
observat că admirația clasicului BOILEAU pentru
REGNIER e împărtășită și de MUSSET care începe o
poezie a sa Sur la paresse, cu câteva versuri din
REGNIER și după ce laudă factura lor strânsă, spune
despre acesta că e: de l'immortel Molière, immortal
devancier. - Qui playe notre langue et dans sa cire
molle - Sut pétrir et dreser la romaine hyperbole.

În scop de a ne da mai bine seama de activitatea
lui REGNIER și a aprecia la justa lor valoare meri-
tele sale literare, vom face o scurtă expunere a
desvoltării satirei în Franța până la REGNIER.

Nu e nevoie pentru aceasta să cercetăm desvolta-
rea geniului satiric în literatura franceză din

Evul Mediu. Intr'adevăr satira ca gen literar distinct, independent, ca poezie în care defectele și viciile oamenilor sunt luate în răs în scop de a scoate din această biciuire a slăbiciunilor sau păcatelor noastre o lecție morală, satira așa cum a fost cultivată la Latini de JUVENAL sau de PERSIU e o creație a Pleadei franceze.

In poezia Evului Mediu găsim trăsături satirice sau elemente de satiră, dar nu găsim satiră propriu zisă. Spiritul satiric e una din latmurile sub care se manifestă spiritul galic, l'esprit gaulois, care e iubitor de a lua în răs ceea-ce depășește nivelul comun, media obișnuită a sentimentelor omenești; l'esprit gaulois ia în răs adesea, fiind-că nu le înțelege, sentimentele înalte și cavaleriești, acțiunile generoase, și are înclinarea de a lua în batjocură toate interesele superioare ale vieții, preocupat fiind numai de interesele materiale și imediate. Acest spirit satiric însu-

flețește toate producțiile literare medievale care reflectă dispozițiile sufletești ale burgheziei, care sunt făcute cu intenția evidentă de a măguli, de a fi pe plac. Astfel făcute, numeroase trăsături satirice găsim în poemul medieval didactic și alegoric "Le roman de la rose" unde pasagii întregi iau în răs iubirea cavaleriească, iar altele biciuesc abuzurile clasei feudale; tot așa numeroase trăsături satirice le găsim împrăștiate în fabliaux, mici poezii narative destinate să înveselească pe auditorii unui bâlci sau târg prin povestirea de către un jongleur a unor anecdote care înfățișau fie șiretenia femeilor, fie credulitatea soților, fie imoralitatea călugărilor. Un poem satiric însemnat e Le Roman de Renart, care e o vastă epopee ale cărei personaje sunt animalele: lupul, leul, vulpea ale căror fapte sunt povestite cu intenția evidentă de a parodia povestirea isprăvilor eroilor din cânturile de gest.

Dar în toate aceste poeme sau poezii, intențiile

satirice nu se manifestă decât asociate cu alte elemente, fie ca în fabliaux cu dorința numai de a distra o societate prin povestirea unor anecdote hazlii, fie ca în Le Roman de la Rose cu intenția de a-l instrui prin expunerea a tot felul de cunoștinți sociale, istorice sau științifice. Satira intră ca un element al unei poezii narrative sau didactice, pe când la alți poeți cum e VILLON, intră ca un element al unei poezii esențial lirice, ca un mijloc de a pune în relief tânguirile sale asupra mizeriei în care trăește, sau regretele sale pentru tinerețea sa scursă fără folos, sau meditațiile sale asupra morții care pune un capăt tuturor suferințelor și face ca bogații și săracii să fie egali în gropile din cimitir.

Satira ca gen cu o individualitate proprie e o creație a Pleadei. În dorința de a reînvi literatura franceză și de a o înălța până la culmile atinse de literaturile clasice greco-latine, Pleada prin manifestul ei, "Défense et illustration

de la langue francaise" ceruse poeților să cultivate genurile poetice ca oda, elegia, epopea, tragedia, comedia și satira care făcuseră reputația marilor poeți ai antichității. Aceste genuri socotite nobile trebuiau să înlocuească vechile genuri lirice naționale cultivate încă la începutul secolului al XVI-lea de CLEMENT MAROT și alți poeți care respectau tradiția literară; așa erau le rondeau, la ballade.

Pe aceste producții naționale JOACHIM du BELLAY, semnatarul manifestului Pleadei, le numește cu dispreț "des episseries" (poezia a căror hârtie e bună de înfășurat marfa luată de la băcănie) și socotește că ele "corrompent le goût de nostre langue et ne servent sinon à porter témoignage de notre ignorance

Cât privește satira, JOACHIM du BELLAY o recomandă poeților generației noi în locul aceluia gen de poezie națională pe care-l găsește ^{stupid} inepte și care se numește coq à l'ane.

Astfel de coq à l'ane compusesese și CLEMENT MAROT; ele erau niște lucrări satirice în care autorul sărea de la un subiect la altul, du coq

à l'âne, răsând de toate cu o vervă bufonă. În locul acestor satire grosolane designate spune du BELLAY cu această "inepte appellation de coq a l'âne," el vrea ca poetul, luând de model pe ORATIU să scrie satire în care să critice cu moderatie viciile timpului său cruțând persoanele, adică fără să atace în mod personal pe cineva.

Cel dintâiu poet francez care a cultivat satira literară a fost tocmai autorul manifestului, JOACHIM du BELLAY. Sfatul pe care-l dase altora de a scrie satire îl puse în aplicare el însuși dar în alcătuirea satirelor sale du BELLAY luă de model nu numai pe satiricii latini dar și pe cei italieni. Ca în foarte multe genuri pe care le aclimataseră în poezia lor după Greci și Latini, tot astfel procedaseră Italienii și în satiră. Poeți ca ARIOSTO și alții, în cadrul unor epistole familiare în felul lui ORATIU, daseră satire literare care din punct de vedere al formei sunt în ^{în treburile} terțete. În special modelele genului în Italia sunt cele șapte satire ale lui ARIOSTO care de fapt sunt scrisori în versuri adresate rudelor sau prietenilor săi. Poetul dând

detalii intime asupra vieții și sentimentelor sale, vorbind de decepțiile ce i le-au pricinuit protectorii săi, alunecă la considerații morale - de o morală practică și epicuriană ^{de plăcere} asupra felului cum trebuie să trăiești pe lume.

Pe satiricii latini, pe ORATIU de cele mai multe ori, dar uneori și pe JUVENAL, dar în acelaș timp și pe ARIOSTO, i-a luat ca model JOACHIM du BELLAY în sonetele sale satirice care alcătuiesc culegerea Les Regrets, culegere compusă în cea mai mare parte în ultimii ani ai șederii sale la Roma, între 1555 - 1558. Dorind ca și prietenul său RONSARD, să-și facă o situație în diplomație, JOACHIM du BELLAY însoțise la Roma pe o rudă a sa, influentul și bogatul cardinal du BELLAY, numit de Henric al II-lea ambasador la curtea papală.

De și cardinalul era el însuși un excelent humanist și un bun versificator de poezii latine el nesocoti talentul tânărului du BELLAY căruia nu-i încredință decât un serviciu neînsemnat. Sedererea la Roma fu astfel numai un lung șir de

decepții pentru JOACHIM du BELLAY amărât de rolul de subaltern ce i se dăde

Dorul de provincie a sa natală, Anjou, fu mai tare decât entuziasmul trezit la un moment de spectacolul puterii romane. Du BELLAY exprimă într'o culegere de sonete "Antiquités de Rome, admirația sa pentru palatele în ruine, pentru coloanele sfărâmate, pentru templele năruite care vorbesc toate de puterea și de mărirea de altă dată a poporului roman. Dar în contrast cu aceste rămășițe ale unor timpuri glorioase stătea spectacolul deprimant al corupției și al fățărniciei de la Curtea papală. Du BELLAY înnăcrît de oare-ce speranțele sale de a-și face o carieră în diplomatie la Roma fuseseră amăgite, și care se simțea la Roma un exilat ducând dorul regiunii sale natale, cuprins de desgust și de indignare pentru moravurile demnitarilor și a slujitorilor Curții papale, dăde curs vervei sale de satiric într'o culegere de sonete intitulată Les Regrets.

Un mic număr de sonete din Les Regrets nu sunt ce e drept satirice, dar elegiace. Dar de și puține la număr ele reprezintă din cauză meritelor

lor literare, unul din aspectele cele mai interesante ale culegerii.

Du BELLAY exală în aceste sonete regretele sale că a părăsit Curtea din Paris unde versurile sale erau așa de apreciate, de a fi lăsat departe în urma lui persoanele care-l iubeau și de a fi dat independența de odinioară în schimbul servituții de acum în serviciul cardinalului ambasador, de a fi la o distanță de mii de poște de vatra părintească, de colțul din ținutul unde se născuse, l'Anjou, al cărui aer i se pare mai dulce decât aerul Romei străbătut de adierile impregnate de sare care vin de la marea vecină și regretă căsuțele din ținutul natal care i se par mai plăcute decât palatele de marmoră ale potentatilor clerului. Sonetul în care răsufală nostalgia lui e unul din cele mai frumoase din Les Regrets :

Heureux, qui comme Ulysse a fait un beau voyage,
Ou comme cestuy là qui conquiert la toison,
Et puis est retourné, plein d'usage et raison,
Vivre entre ses parents le reste de son aage'
Quand revoyray-je, hélas, de mon petit village
Fumer la cheminée: et en quelle saison
Revoyray-je le clos de ma pauvre maison,
Qui m'est une province, et beaucoup d'avantage ?

Plus me plaist le sejour qu'ont basty mes ayeux,
Que des palais Romains le front audacieux:
Plus que le marbre dur me plaist l'ardoise fine,
Plus mon Loyre Gaulois, que le Tybre Latin,
Plus mon petit Lyré, que le mont Palatin,
Et plus que l'air marin la douceur Angevine.

Suferințele exilului avură ca efect o ură imensă în contra locului unde se simțea exilat. Roma fu făcută vinovată de toate neajunsurile poetului și de oare-ce sufletul lui du BELLAY era aplecat nu numai spre duiosie dar și spre răsburare și ironie, satira se asociază la dânsul cu elegia.

O jumătate din culegerea Regretelor e consacrată înfățișării satirice a moravurilor Romei pontificale. În această satirizare a viciilor și ridicolelor înalților prelați roind în jurul papei, în speranța de a căpăta o recompensă pentru josnițele lor lingușiri, du BELLAY avusese de predecesor pe ARIOSTO. Câteva din epistolele familiare ale poetului italian oferă în sprintene terțete tablouri satirice ale ambiției, ale ipocriziei și a desfrâului prelaților din Roma. Dar ARIOSTO i-a dat numai ideea generală a subiectului satirelor sale fără să se poată stabili vre'odată o imitație

precisă, așa încât în sonetele sale du BELLAY se arată un satirist foarte personal și original.

Astfel e admirabilul sonet în care du BELLAY ne înfățișează pe prelați în jurul papei bolnav. Înalții demnitari ai Curții papale stau palizi în jurul protectorului lor, a cărui stare de sănătate îi pune pe grijă. Ei tremură la fiecare acces de tuse și examinează cu frică fie-care expectorație a lui, temându-se odată cu dispariția protectorului să dispară și toată situația lor strălucită.

Sonetul CX.

Mais les voyant pallir lors que sa Saicteté
Crache dans un bassin, et d'un visage blanc
Cautement espier s'il y a point de sang,
Puis d'un petit soubreiz feindre une seureté;
O combien (dy-je alors) la grandeur que je voy,
Est miserable au pris de la grandeur d'un Roy !
Malheureux qui si cher achete tel honneur
Vrayement le fer meurtrier, et le rocher aussi
Pendent bien sur le chef de ces Seigneurs icy,
Puis que d'un vieil filet depend tout leur bon
heur.

Importanța Regretelor lui du BELLAY vine din faptul că sunt primele satire de moravuri. E drept că aceste satire au un neajuns: cadrul lor

e prea strâmt căci e cadrul Sonetului care nu are decât 14 versuri. În acest cadru restrâns, du BELLAY introduce portrete batjocoritoare a marilor prelați ai Curții pontificale sau tablouri în care meravurile acestei Curți sunt înfățișate în culori întunecate. Totuși în acest cadru restrâns satira nu putea să se desvolte; nu se putea în 14 versuri să se desemneze toate trăsăturile unui personaj și nici să se arate tot comicul, toate ridicolele și toate defectele unei epoci și a unei societăți.

Du BELLAY își dă seama el însuși de acest neajuns al întrebuintării sonetului pentru satiră și în locul sonetului recurge la epistola în versuri în genul lui ORATIU și a lui ARIOSTO pentru satirile ce le compuse după întoarcerea sa în Franța.

În aceste satire prezintate sub formă de epistole în versuri se simte influența vădită al unui gen de satiră foarte cultivat de Italieni în secolul al XV-lea și al XVI-lea - satira glumeață, ba chiar bufonă în care poetul BERNI excelă așa

încât se dete acestui gen de satiră numele acestui poet, denumindu-se satiră bernescă. Tonul în acest fel de satire e voioşia care înlocueşte indignarea şi vehemenţa de ton obişnuite în satiră; satirele bernesti se mai caracterizează prin faptul că poetul lasă fantezia sa să sburde în voce ceea-ce are drept rezultat imagini şi comparaţii neprevăzute; acest joc de comparaţii şi imagini neaşteptate e întrebuinţat pentru a face elogiul paradoxal al lucrurilor cele mai vulgare; de exemplu BERNI face în terţete panegiricul scobitorilor sau al saladei - sau elogiul defectelor omeneşti cum sunt avariţia şi neruşinarea sau panegiricul unui lucru socotit ca o nenorocire de exemplu elogiul ciumei, după cum AMADIS JAMYN, un discipol al lui RONSARD va face apologia Infamiei şi Lenei.

Du BELLAY îşi exercită verva în acest gen adresând lui RONSARD care surzise de vreme un Hymne à la Surdité care e o apologie a acestei infirmităţi. După cum BERNI slăvise ciurma şi un discipol al său LASCA făcuse elogiul nebuniei, tot astfel du BELLAY

slăvește norocul celor care fiind surzi sunt scu-
tiți de plictiseala de a asculta o predică prea
lungă sau povețele neroade ale celor încrezuți, cri-
ticele adversarilor, flecăritul limbuților, neghio-
biile oamenilor de la Curte și cicăleala nevestii
lor. Du BELLAY fericește pe RONSARD care grație
surzeniei a putut să se adâncească în studiu și să
devină un mare poet și sfârșește satira sa ușoară
cu versul următor care e un vers de himn :

Je te salue o sainte et alme Surdité.

Cea mai bună satiră bernescă a lui Du BELLAY e
Le poète courtisan. În această satiră du BELLAY se
preface că laudă pe poetul de Curte, dar elogiul
lui e în realitate o luare în râs a poetului de
Curte prezentat ca un parazit care caută să scoată
din dibăcia cu care poate ticlui în versuri compli-
mente și lingușiri adresate celor mari și puternici,
ranguri, onoruri și bani.

Du BELLAY ia dela BERNI procedeele sale, arta de
a se preface că laudă un lucru pentru a ne face să
pricepem contrariul lui și dibăcia de a strecura
venin în elogiile sale, aceste procedee le asociază
du BELLAY cu procedeele satirei literare și ne dă

astfel în le poète courtisan cea mai desăvârșită satiră franceză până la apariția satirelor lui REGNIER.

Prefăcându-se că laudă ceea-ce în realitate condamnă, du BELLAY face portrerul poetului de Curte, arătînd mijloacele prin care un versificator poate să ajungă la o soartă fericită.

O poeți, zice du BELLAY, nu vă pierdeți sănătatea, studiind și zi și noapte secretele artei poezilor Latini și Greci. Ocupațiile acestea sunt dăunătoare nu numai sănătății dar și creării unei situații bune; de pe urma vegherilor îndelungate poetul devine visător, iubitor de singurătate, ursuz. Fii din contră vesel și bine dispus, măgulește pe marii seniori și pe prinți. Cată de ajunge omul de casă al unui senior puternic de la Curte; și în loc de lungi poeme, greoaie și plicticoase, în care te trudești să creezi o limbă nouă și un stil original, compune cântece care să fie fredonate de doamne și de paji, ticluiește versuri în onoarea nunților și botezurilor princiare, celebrează victoriile regelui, trimite doamnelor madrigale și

fereste-te să produci prea mult ca să nu trezești
gelozia protectorilor tăi. În chipul acesta vei fi
prețuit de cei puternici și vei scăpa de sărăcie,
de care au parte numai poezii lipsiți de iscusință.

Je te veux enseigner un autre point notable:
Pour ce que de la court l'eschole c'est la table,
Si tu veux promptement en honneur parvenir,
C'est au plus sagement il te fault maintenir.
Il faut des lieux communs, qu'à tous propos on tire,
Passer ce qu'on ne sçait et se monstrier sçavant
En ce que lon a leu deux ou trois soirs devant.
Mais qui des grand seigneurs veult acquerir la grace
Il ne fault que les vers seulement il embrasse,
Il fault d'autres propos son stile de guiser,
Et ne leur fault tousjours des lettres deviser.
Bref, pour estre en cest art des premiers de ton aage
Si tu veux finement jouer ton personnage,
Entre les Courtisans du sçavant tu feras,
Et entre les sçavans courtisan tu seras.

Ce faisant tu tiendras le lieu d'Aristarque,
Et entre les sçavans seras comme un Monarque:
Tu seras bien venu entre les grands seigneurs,
Desquelz tu recevras les biens et les honneurs,
Et non la pauvreté, des Muses l'heritage,
Laquelle est à ceux-la reservee en partage,
Qui dedaignent la court, facheux et malplaisans,
Pour allonger leur gloire, accourcissent leurs ans.

Le poète courtisan care a apărut în 1559, poate fi
considerată ca prima capodoperă a satirei în Franța.
Meritele de fond ale acestei satire: vigoarea gândirii

care sub laude ironice arată defectele atâtor versificatori dibaci în arta de a-și crea situații, fără să fie înzestrați cu adevărate daruri poetice și fără dorința de a pătrunde secretele meșteșugului poetic, versurile bine turnate, vioiciunea cu care gluma e mânuită, fac din Le poète courtisan prima capodoperă a satirei literare în Franța.

Ii rămânea însă satirei progrese de realizat. Du BELLAY pusese în satire ironie și finețe de observație dar n'o însuflețise ca JUVENAL cu căldura unei indignări generoase, n'o făcuse să vibreze de accentele urei care cere răsbunare, de strigătele mâniei sau ale disprețului, nici nu evocase un idel moral în numele căruia satiricul biciuește viciile și defectele contimporanilor.

Serviciile acestea le va aduce poeziei franceze RONSARD. Acest mare poet care e un foarte mare liric și epic e și un satiric de talent. RONSARD a compus mai întâiu satire sub titlul de Discours, Poèmes și Elégies. În aceste poezii, călcând pe urmele lui ORATIU și ale lui JUVENAL, tratează locurile comune ale moralei celor vechi: schimbările pe care soarta

le aduce în viața oamenilor, sclăvia în care trăesc încătușați oamenii de la curtea regilor, neajunsurile pe care le aduce neînfrânarea poftelor noastre.

Meritele lui RONSARD ca poet satiric se manifestă însă în poemele sale politice și polemice, în cele două "Discours sur les misères de ce temps" și Remontrance (Dojană) au peuple de France, publicate cu ocazia primelor războaie civile, în 1562 - 1563, cum și pamfletul virulent adresat predicatorilor protestanți bârfitori ai lui RONSARD, privit de ei ca poet al catolicismului: "Réponse de Pierre de Ronsard aux injures et calomnies de je ne sais quels prédicants et ministres de Genève (1563).

Aceste poeme apar în momentul când luptele între partide în Franța, înfrânate sub domnia energicilor regi Francisc I și Enric al II-lea, se deslănțue sub slabul Carol al IX-lea și molatecul Enric al III-lea, luând de pretext deosebiri de confesiune religioasă. Măcelurile săvârșite de catolici și de protestanți, jafurile și nelegiuirile, pustiirea ogoavelor, foametea și mizeria poporului - consecințele grozave ale acestor războaie civile sunt denunțate de RONSARD cu multă pornire în contra protestanților

în care vede pe autorii principali ai relelor de care suferă patria.

Aceste poeme sunt înainte de toate poeme politice, în care eleganța lui RONSARD îmboldită de spectacolul mizeriilor materiale și morale ce s'au abătut asupra țării lui, și în care sentimentul său patriotic excitat de vederea atrocităților războaielor civile se revarsă în valuri de caldă elocvență.

Elocvența lui RONSARD adesea devine lirică. Indignarea lui față de protestanți se exprimă în apostrofe mișcătoare, rugăciunile lui adresate lui Dumnezeu ca să pună capăt suferințelor de care suferă Franța au o sinceritate caldă care se comunică cetitorului. Așa de exemplu în Remontrance apostrofa către Dumnezeu care rămâne nepăsător pe tronul său din Ceruri fără să se îndure de nenorocirile Franței.

O Seigneur tout puissant, qui as tousjours esté
Vers toutes nations plein de toute bonté,
De quoy te sert là haut la foudre et le tonnerre
Si d'un esclat de feu tu n'en brusles la terre?
Es-tu dedans un throsne assis sans faire rien?
Il ne faut point douter que tu ne scaches bien
Cela que contre toy brassent tes créatures,
Eu toutesfois, Seigneur, tu le vois et l'endures !
Toutefois les docteurs de ces sectes nouvelles,
Comme si l'Esprit Sainct avoit usé ses ailes
A s'appuyer sur eux, comme s'ils en avoient eu
Du ciel dru et menu mille langues de feu.

Dar remarcabile sunt nu numai cuvântările lirice ale lui RONSARD în satiră dar și verva cu care înfățișează pe adversari, de exemplu când face portretul în șarjă a predicatorului protestant al cărui aspect aspru și a cărui ținută neglijată vor să convingă pe toți de puritatea doctrinei propovăduite de dânsul.

Il ne faut pas avoir beaucoup d'experience
Pour estre exactement docte en vostre science;
Les barbiers, les maçons en un jour y sont clercs,
Tant vos mysteres saints sont cachez et couvers,
Il faut tout seulement aveques hardisse
Detester le papat, parler contre la messe,
Estre sobre en propos, barbe longue, et le front
De rides labouré, l'oeil farouche et profond,
Les cheveux mal peignez, le sourcy qui s'avale,
Le mentien refrongné, le visage tout pasle.
Se monstrent rarement, composer maint escrit,
Parler de l'Eternel, du Seigneur et de Christ...

Verva satirică a lui RONSARD contra protestanților se manifestă însă de multe ori în mod grosolan; iritat de atacurile protestanților, RONSARD nu se sfiește să recurgă la injurii CALVIN e un bețiv, un tâlhar, un cămătar și un desfrânat.

Dar vorba lui JUVENAL, indignatio versus fecit se adeverește și pentru RONSARD la care indignarea izbutește să ne dea portretul conducătorilor pro-

testanți ai epocii și să vestejească ipocrizia sau ambiția lor prin versuri care fac o foarte mare impresie.

RONSARD a adus mari servicii satirei franceze, mlădiind versul francez și făcându-l apt pentru satiră prin faptul că l'a făcut capabil să exprime indignarea sau să vibreze de ură, să se cutremure de milă sau de înduioșare.

RONSARD care a dus la o mare perfecțiune satira politică, a adus mari servicii și satirei morale în genul lui ORATIU, căci a perfecționat cadrul epistolei în versuri pe care îl întrebuintase și du BELLAY pentru a așeza într'ânsul observațiunile sale asupra moravurilor timpului.

Pentru ca satira morală să ajungă să-și îndeplinească scopul, mai trebuia ca în acest cadru al epistolei familiare și în ajutorul versului mlădiat de RONSARD, să se introducă tablouri de moravuri din Franța și portretele diferitelor tipuri caracteristice de la sfârșitul secolului al XVI-lea sau începutul secolului al XVII-lea, portretele expresive ale exemplarelor societății de atunci, poetul care cu versurile sale urmărește să-și facă o situație,

pedantul umanist, cavalerul încrezut în avantajile sale fizice, ipocritul, gentilomul de provincie care vine la Curte să-și cete norocul, etc. pentru ca să avem o galerie de tipuri de satiră bogată și variată și nu redusă la câte-va specimene cum e cea a lui RONSARD și du BELLAY. Meritul de a fi creat această galerie de tipuri în satiră îi revine lui MATHURIN REGNIER și de aceea MUSSET îl numește în poezia sa "Epître sur la Paresse: de l'immortel Molière, l'immortel devancier.

VIATA LUI REGNIER SI OPERA SA.

În satirele sale REGNIER a făcut foarte multe destăinuiri despre înclinațiunile sale, caracterul și gusturile sale, dar ne-a dat foarte puține detalii relative la viața sa. Istoricii literari însă, au putut pe baza documentelor și a relatărilor date de contemporanii marelui satiric să stabilească biografia sa, din care vom releva întâm-

plărilor care explică fie geneza unora din satirele sale, fie fizionomia lor specială. După ce vom face cunoștință cu evenimentele mai însemnate din biografia scriitorului și cu aspectul general al operei sale vom trece la studiul satirei a IX-a, îndreptată contra lui MALHERBE, care conține și expunerea ideilor sale literare.

Multă vreme a circulat asupra originii lui REGNIER o legendă pe care ultimii cercetători ai vieții poetului au spulberat-o, anume că la Chartres, orașel din împrejurimile Parisului, unde s'a născut în 1573, tatăl său ar fi ținut un tri-pou și că din cauza mediului pe care l'a frecventat încă de copil, i-ar fi venit poetului gustul pentru limbajul și descrierile realiste pe care le găsim în satirele sale. Biografii recente au arătat că din contră tatăl lui, DESPORTES, a fost una din notabilitățile orașelului Chartres, ajungând "echevin", adică membru în consiliul comunal și că se dotea lui Mathurin o educație îngrijită, de care-ce era destinat să intre în cler pentru a profita de trecerea și vaza pe care le avea unchiul său, DESPORTES, care bucurându-se

de favoarea Curții ajunsesse să posedeze foarte multe beneficii eclesiastice, datorite talentului său de poet dar mai ales iscusinței sale de a plăcea regelui Henric al III-lea al cărui amoruri le cântase în sonetele sale.

In vârstă numai de patrusprezece ani, MATHURIN REGNIER fu atașat de persoana cardinalului de Joyeuse, protectorul afacerilor franceze pe lângă Sf. Scaun. Cardinalul, căruia îi plăcea fastul și care era înconjurat de o suită numeroasă luă cu dânsul pe REGNIER în călătoriile ce le făcea în diferite state italiene, sau în diferite regiuni ale Franței, în special la Toulouse a cărui arhiepiscopat era una din sinecurile acestui bogat și influent prelat. Intre 1587 și 1601 cât timp făcu parte din personalul cardinalului de Joyeuse, REGNIER făcu numeroase călătorii și între altele trecu de șapte ori munții spre a se duce în Italia.

Situația lui REGNIER oferă oare-care analogie cu cea a lui du BELLAY, deși rolul jucat de satiric pe lângă cardinalul de Joyeuse fu cu siguranță mai șters decât acel - tot de subaltern - îndeplinit de marele poet al Fleiadei, pe lângă

unchiul său. Desigur că din cauza delicatetei na-
turei sale, a înălțării sale sufletești și a fi-
neții sensibilității sale, JOACHIM du BELLAY su-
feri mai mult decât REGNIER de condiția de subal-
tern în care trăia și de dorul de ținutul său natal,
dorul de "son petit Liré" și de "la grâce angevine"
și că nu fu jignit ca JOACHIM du BELLAY dar dis-
trat de spectacolul ipocriziei și a apucăturilor
de lingușire pe lângă cei mari de la Curtea ponti-
ficală. Cu înclinații îndreptate spre gustarea plă-
cerilor pozitive, materiale, REGNIER suferi mai
ales de nevoia de a-și înfrâna satisfacerea lor,
atât din cauza iubirii de ținută corectă și de-
centă a protectorului său, cardinalul de Joyeuse,
cât și din cauza reformei felului de viață de la
Curtea pontificală. După plecarea lui JOACHIM du
BELLAY și cu puțin înainte de sosirea lui MATHURIN
REGNIER la Roma, papa Pius al V-lea introdusese o
disciplină aspră în moravurile de la Curtea ponti-
ficală interzicând cu asprime petrecerile galante,
la care altă dată luau parte prelații, și pe care
le biciuise JOACHIM du BELLAY în sonetele satirice
din Les Regrets.

În schimb cardinalului îi plăcea fastul și desfășurarea unui lux destinat să facă impresie asupra poporului; dar magnificența sa se asocia cu o austeritate de moravuri foarte riguroasă; cardinalului îi mai plăceau discuțiile cu oameni învățați în teologie sau experimentați în practică asupra unor chestiuni grave și serioase. Constrângerea la care era nevoit îl irita pe REGNIER căruia i-ar fi plăcut să n'aibă nici un frâu în satisfacerea gusturilor sale pentru plăceri și amoruri ușoare.

Or, pour moy, tout le mal que leur discours m'objete,
C'est que mon humeur libre à l'amour est sujete;
Que j'ayme mes plaisirs, et que les passe-temps
Des amours m'ont rendu grison avant le temps;
Qu'il est bien mal-aisé que jamais je me change
Et qu'à d'autres facons ma jeunesse se range.

Din cauza acestei nepotriviri între firea poetului și firea protectorului său, REGNIER părăsi postul pe care-l ocupa pe lângă cardinalul Joyeuse și se stabili la Paris fără a se fi ales cu avantagii materiale după un serviciu de 18 ani în casa cardinalului Joyeuse. REGNIER însă câștigă protecția câtor-va mari seniori, grație

intervenției cărora el dobândi oare-care beneficii eclesiastice și între altele un loc de canonic la catedrala din Chartres, crăselul său natal.

Dacă REGNIER nu se alese cu avantagii materiale de pe urma îndelungatei sale șederi în Italia el trase din această ședere avantagii de ordin intelectual, căci putu să se perfecționeze în cunoașterea poeziei italiene, care ajunsese la un mare grad de strălucire, grație străduințelor și talentului scriitorilor italieni ai Renașterei. În special înclinațiunile sale de poet satiric purtă să se desvolte, căci se împrieteni cu CAPORALI, cel mai reputat din satiricii din școala lui BERNI. De la CAPORALI, de la MAURO, un alt discipol al lui BERNI și de la BERNI însuși, REGNIER a împrumutat diferite portrete burlești din satirele sale și folosindu-se de procedeele poeziei bernești, are să înfățișeze morăvurile timpului său.

În cei opt ani pe care REGNIER îi mai trăi după stabilirea sa în 1605 la Paris, unde moare în 1613, el ajunse la o mare reputație literară, fără ca să-și creeze, cum isbutise unchiul său DESPORTES,

o situație materială corespunzătoare cu renumele său literar. Avea prea multă indolență în caracter și avea prea mult cultul independenței sale pentru a reuși la Curte. Ii lipsea atât energia de a lucra incontinuu și cu perseverență pentru realizarea unui scop și această lipsă de energie o arată chiar în poezie, unde nu revine asupra versurilor eșite din prima aruncătură de condei, spre a le corecta sau a le perfecționa. Aceeași lipsă de energie o arată și în viață, lăsându-se momit de plăceri, nefiind în stare să reziste nici unei ispite.

Târât de prietenii săi de petreceri, el își duce viața în tavernele de atunci ale Parisului, o viață de excese cărora li se datorește moartea lui prematură, căci n'avea în 1613, când moare, decât 39 de ani. Lăudând talentul satiricului, emul al lui JUVENAL și al marilor satirici latini, BOILEAU în Arta poetică regretă îndrăsneala tablourilor sale realiste și licența limbajului lui, a cărui explicație o găsește în mediul pe care

poetul îl frecuenta.

De ces maîtres savants disciple ingénieux,
Regnier seul parmi nous formé sur leur modèle,
Dans son vieux style encore a des grâces nouvelles.
Heureux, si ces discours, craints du chaste lecteur,
Ne se sentaient des lieux où fréquentait l'auteur;
Et si, du son hardi de ses rimes cyniques,
Il n'alarmait souvent les oreilles pudiques!

Cu câți-va ani înainte de moartea sa REGNIER
publică în 1608 prima ediție a satirelor, care cu-
prinde 12 satire . El dete noi ediții în 1609 și
1612, adăogând încă o satiră la cele publicate an-
terior. În 1613, anul morții poetului, eși o edi-
ție postumă dar care fusese preparată de REGNIER
și în care numărul satirelor atinge cifra de 17,
la care se adaogă încă un număr de poezii, din care
unele cu o inspirație creștină iar altele foarte
licențioase sunt un indiciu interesant de ameste-
cul de credință și de înclinare spre descrieri ci-
nice care coexistau în sufletul oamenilor din se-
colul al XVII-lea.

Satirile lui REGNIER cuprind o înfățișare minu-
nată a moravurilor societății contemporane. Negre-
șit acest tablou al defectelor și al ridicolelor

societății timpului nu e complet. REGNIER nu ne-a prezentat toate personagiile care au jucat un rol în comedia timpului său, dar e totuși primul satiric francez care ne-a înfățișat o galerie de portrete interesante prin revelațiunile ce le dau, atât asupra sufletului omenesc în genere cât și asupra epocii lor - e primul satiric care ne-a permis să ne facem o idee de care erau gusturile, preocupările, plăcerile, defectele și ridicolele contemporanilor săi.

Du BELLAY satirizase Roma papală în Les Regrets (prin urma era departe de moravurile societății franceze) iar în le poète courtisan ne înfățișase numai unul din tipurile demne de a fi luate în râs din societatea franceză a secolului al XVII. Poezia satirică a lui RONSARD conține mai mult invective politice decât satiră propriu zisă, iar Satirele lui VAUQUELIN de la Fresnaye, publicate în 1605, de care s'a făcut pe nedrept multă vreme caz, sunt lipsite de sinceritate și de originalitate, căci cu trăsături împrumutate din satiricii italieni, ARIOSTO ALAMANNI, SANSOVINO și alții cum

și din HORATIU, vrea să prezinte tabloul societății de atunci.

Totuși începutul secolului al XVII-lea învederează înclinarea publicului francez de a gusta înfățișarea satirică a moravurilor societății. Intr'adevăr în această epocă satira e cultivată de mulți poeți de a doua sau a treia mână, și pe de altă parte satiricii italieni sunt traduși și imitați în versuri franceze de mulți poeți. În acelaș timp mulți poeți transpun în versuri epizoduri din romanul lui RABELAIS Gargantua et Pantagruel, care conține multe tablouri realiste și satirice și multe portrete de tipuri de care autorul și-a râs, de ex. judecătorii venali și care dau cu zarul pentru a hotărâ care din imprici nați are dreptate, pedanții, călugării leneși și corupți etc. Tot acum la începutul secolului al XVII-lea e momentul când un scriitor protestant AGRIPPA d'AUBIGNÉ compune un roman satiric : Mémoires du baron de Faeneste în care înfățișează pe gentilomii Gasconi, săraci dar îndrăsneți, fanfaroni și mincinoși și umblând să-și creeze la Curte o situație, prin îndrăsneala și dibăcia lor. Tot AGRIPPA d'AUBIGNÉ compune

în acest timp satirele sale politice Les Tragiques în care atacă pe catolici și felul cum se purtasera în războaiele religioase .

Acestui curent de satirizare a moravurilor îi aparține și REGNIER care devine reprezentantul de frunte al lui

REGNIER a păstrat concepția pe care Pleiada și-o făcuse despre satiră și cadrul pe care-l întrebuintase .

Concepția despre ce trebuie să fie satira se vede din manifestul Pleiadei : satiricul trebuie să imite pe HORATIU, adică să compună disertații morale asupra defectelor omenești, în care intervin ca un mijloc de ilustrare portrete, anecdote și chiar fabule . Astfel într-o satiră HORATIU introduce fabula șoarecelui de câmp și a șoarecelui de oraș .

Cadrul fusese și dânsul întocmit de HORATIU; o epistolă către un prieten sau un protector în care satiricul folosindu-se de familiaritatea raporturilor dintre dânsul și persoana căreia satira îi e adresată, se pot strecura confidențe, analize a propriei firi a poetului, detalii asu-

pra vieții sale intime, particularități care toate au de scop să îndepărteze din satiră tonul pedant și răceala pe care lucrarea poetului ar avea-o dacă ar predica virtutea, sau dacă în numele unor principii morale, ar ataca viciul .

În felul acesta ARIOSTO scrisese cele 7 satire ale sale și tot cadrul acesta îl întrebuințase și RONSARD în poeziile sale satirice propriu zise, cât și în cele politice sau polemice .

Satirele lui REGNIER care sunt epistole adresate unor mari seniori sau prelați care l'au protejat sau unora din prietenii săi, manifestă concepția despre satiră a lui HORATIVU și ARIOSTO, realizată în parte de du BELLAY și ROSARD .

Concepția despre satiră nu e așa dar originală la REGNIER, iar locurile comune morale pe care le dezvoltă în acest cadru nu sunt interesante căci sunt banale și susținute fără convingere și fără vigoare . REGNIER n'are un sistem de morală bine definit și cu contururi hotărâte . El n'are principii pe baza cărora să dorească prefacerea semenilor săi . Morala sa e cea a

filozofilor naturaliști : să nu se opunem pornirilor naturei, adică instinctelor noastre .

Uneori el nu face decât să dea o formă versificată ideilor morale exprimate de RABELAIS, sau de MONTAIGNE . Când într'o satiră declară:

"Nous ne pouvons faillir suivant notre nature ",

REGNIER pune în versuri povața găsită în Essais:

"Nous ne saurions faillir à suivre Nature".

REGNIER nu observă contradicția ce este între acest sfat și criticele din satirele sale, de ex. criticele adresate ambițioșilor care și dându-și caută să dea satisfacție prin actele și străduințele lor, unei aplecări a propriei lor firi, a unei porniri a naturei lor morale .

RÉGNIER nu e interesant ca moralist, nu numai fiind-că ideile sale morale oferă contradicții și sunt lipsite de originalitate, dar și fiind-că în urmărirea viciilor și defectelor contemporanilor săi, el nu e încălzit de acea ură generoasă care însuflețește pe unii satirici, de ex. pe JUVENAL, și umplându-i de indignare și de amărăciune, le dictează versurile lor usturătoare . Desgustul sau ura lui du BELLAY pentru intrigile, corupția și ambiția prelaților dela

Curtea papală i-ar fi fost străine lui RÉGNIER .
Spectacolul viciilor și ridicolelor societății
timpului său îl distrează , îl amuzează, dar nu-l
umple de indignare sau de dispreț . Trăsătura ca-
racteristică a naturei sale morale e lipsa de
voință și lăsarea sa în voia întâmplării cu sin-
gura grijă de a-și satisface plăcerile; de aceea
privește cu indulgență defectele și ridicolele
contemporanilor săi . RÉGNIER ne destăinuiește sin-
gur în satira a III-a că n'are tăria să fie rău
și că lumea îi impută că e prea bun .

Et le surnom de bon me va-t-on reprochant
D'autant que je n'ai pas l'esprit d'être
méchant .

A fi rău cu păcatele și cu defectele oamenilor
e însă o însușire pentru satiric, căci numai ast-
fel versurile sale vor putea vibra de indignare
în așa fel încât să impresioneze pe cititor, iar
tablourile sale de moravuri vor avea căldura și
verva necesară .

RÉGNIER a umplut satirele sale cu confidențe
asupra lui, a peripețiilor vieții sale, a educa-
ției pe care a primit-o etc . Aceste confidențe

care interesează la o primă lectură, se învederează la o cercetare de mai aproape că sunt ne-sincere și neexacte, căci sunt imitații ale unor pasagii din predecesorii săi, pe care RÉGNIER le aplică propriei sale biografii . Astfel în satira XII. pentru a explica de unde îi vine înclinarea de a lua în răs pe unul și pe altul, des-tăinuște cum această înclinare îi vine din felul cum l'a crescut tatăl său care spre a-l feri de anume defecte, îi pune sub ochi purtarea cunoșcuților și vecinilor lui, arătându-i că mizeria cutăruia vine din cauza obiceiului ce l'a avut să joace jocuri de noroc, că altul și-a pierdut averea pă-rintească cu femeile sau în petreceri . Astfel lec-țiile părintești au trezit, zice RÉGNIER, vocațiu-nea mea satirică :

Or, amy, ce n'est point une humeur de medire
Qui m'ait fait rechercher ceste façon d'écriture:
Mais mon père m'apprit que des enseignemens
Les humains apprentifs formoient leurs jugemens;
Que l'exemple d'autrui doit rendre l'homme sage :
Et, guettant à propos les fautes au passage, et
Me disoit : " Considère où cest homme est reduict
Par son ambition . Cest autre toute nuict
Boit avec des putains, engage son domaine .
L'autre sans travailler tout le jour se promène .
Pierre le bon enfant aux dez a tout perdu .

Ces jours le bien de Jean par decret fut vendu.
Claude ayme sa voisine, et tout son bien luy donne".
Ainsi me mettant l'oeil sur chacune personne
Qui valloit quelque chose ou qui ne valloit rien,
M'apprenoit doucement et le mal et le bien;
Afin que, fuyant l'un, l'autre je recherchasse,
Et qu'aux despens d'autruy sage je m'enseignasse.

Pasagiul acesta care e amuzant e de fapt o imitație a unui pasagiu din satira IV-a din cartea I-a, a lui HORATIU, în care poetul latin arată mijloacele analoage de care se servise tatăl său pentru a-l face să se ferească de vici și cum aceste exemple de cazuri concrete au trezit vocația lui satirică.

În satira IV-a, adresându-se unui prieten, REGNIER regretă că n'a urmat sfaturile tatălui său care prinzând pe copilul său făcând versuri, îl certa și-i da sfaturi să studieze dreptul și să-și vândă eloquența imprecinațiilor, sau să se facă medic și prefăcându-se că a ghicit cauza boalei pacientului să primească onorarii frumoase, sau în sfârșit să se facă soldat, căci meșteșugul armelor aduce venituri mai sigure decât al Muzelor.

Mais pour moy, mon amy, je suis fort mal payé
D'avoir suivy cet art. Si j'eusse estudié,
Jeune, laborieux sur une banc, à l'ecolle,
Galien, Hipocrate, ou Jason ou Bartolle,
Une cornette au col, debout dans un parquet,
A tort et à travers je vendrois mon caquet:
Ou bien, tastant le poulx, le ventre et la poictrine,
J'aurois un beau teston pour piger d'une urine,
Et, me prenant au nez, loûcher dans un bassin,
Des ragousts qu'un malade offre à son médecin,
En dire mon advis, former une ordonnance
D'un réchape s'il peut, puis d'une reverence
Contre-faire l'honneste, et quand viendroit au point,
Dire, en serrant la main, "Dame! il n'en falloit point".

Et bien que, jeune enfant, mon père me tansast,
Et de verges souvent mes chansons menassast,
Me disant de despit, et bouffy de colère:
"Badin quitte ces vers, et que penses-tu faire?
La muse est inutile; et si ton oncle a sceu
S'avancer par cet art, tu t'y verras deceu.
Un mesme astre toujours n'esclaire en ceste terre:
Mars tout ardent de feu nous menace de guerre;
Tout le monde fremit, et ces grands nouvevents
Couvent en leurs fureurs de piteux changements.
Pense-tu que le luth et la lyre des poetes,
S'accorde d'harmonie avecques les trompettes,
Les fiffres, le tambours, le canon et le fer,
Concert extravagant des musiques d'enfer?
Toute chose a son regne, et dans quelques années
D'un autre oeil nous verrons les fières destinées.

Dar tot acest pasaj care ne place un moment
căci am crede că e un ecou al propriilor întâmplări
ale poetului ne lasă reci când ne amintim că într-o
epistolă adresată de RONSARD unui prieten (épitre
à Pierre Lescot), găsim aceleași sfaturi date de

tatăl lui RONSARD viitorului mare poet al Pleiadei.

Tot astfel nu trebuie să ne închipuim că întâmplările povestite de REGNIER în satira a X-a și a XI, unde vorbește de discuția avută la un ospăț prost cu un pedant ridicol, sau ne înfățișează întrevederea și converbirea cu o femeie galantă într'o mansardă degustătoare prin murdăria ce domnea acolo, s'au petrecut în realitate.

Intâmplări identice le găsim povestite de CAPO-
RALI și BERNI în satirele lor; REGNIER le-a localizat și a reușit să întrecă modelele sale prin pitorescul cadrului sau decorului în care ne introduce și care e cel al mediului parisian de atunci, dar mai ales i-a întrecut prin tipurile omenești pe care le-a prezentat în acest cadru sau decor.

TIPURILE SATIRIZATE DE REGNIER

SATIRA a IX-a CATRE RAPIN.

Aruncând o repede privire asupra satirelor lui REGNIER am arătat că nu interesează prin ideile morale pe care le-a dezvoltat satiricul, nici prin vigcarea atacurilor sale și nici prin destăinuirile ce le face asupra vieții sale, căci astfel de destăinuiți care dau atâta farmec satirelor lui HORATIU sau ARIOSTO, sunt la satiricul francez niște broderii asupra unor teme împrumutate de aiurea . In schimb, și această trăsătură doresc să o pun în lumină acum, REGNIER e interesant prin sentimentul profund al realității pe care îl găsim în tablourile sale, prin portretele admirabile ca adevăr ce le conține opera sa, și în sfârșit prin viața pe care stilul său o învederează.

REGNIER e în primul rând un excelent observator al societății timpului său. Acest poet are darul să prindă aspectul lucrurilor și fizionomia persoanelor și să le redea cu o vioiciune care ne

face să le vedem înaintea noastră. REGNIER se distrează de comicul pe care-l radiază aceste personaje de pitorescul unor tablouri. Si cu un sentiment de voinșie comunicativă ne înfățișează tipurile originale din șocietatea în care a trăit.

Așa e tipul gentilomului de provincie venit la Curte cu scopul să-și creeze o situație, fanfaron, încrezut în meritele fizicului său, cu o eleganță afemeecată, și amintind prin multe trăsături pe baronul de Faeneste al lui D'AUBIGNE. E mai bun cunosător al eleganțelor decât eroul romanului lui d'AUBIGNE. REGNIER ni-l înfățișează cu atitudinile sale comice de om care-și admiră toaleta, care voind să placă doamnelor, zâmbește cu o grație studiată, fredonează cântecul la modă și debitează complimente nesăbuite:

Ce fanfaron chez elle eut de moi cognoissance,
Et ne fut de parler jamais en ma puissance
Luy voyant ce jour-là son chapeau de velours,
Rire d'un fascheux conte, et faire un sot discours,
Bien qu'il m'eust à l'abord doucement fait entendre
Qu'il estoit mon valet à vendre et à despendre;
Et destournant les yeux: " Belle, à ce que j'entens,
Comment! vous gouvernez les beaux esprits du temps!"
Et faisant le doucet de parole et de geste,
Il se met sur un lict, lui disant: "Je proteste

Que je me meurs d'amours quand je suis près de vous;
Je vous ayme si fort que j'en suis tout jaloux.
Puis rechangeant de note, il monstre sa rotonde:
"Cest ouvrage est-il beaux? Que vous semble du monde?
L'homme que vous scavez m'a dit qu'il n'ayme rien.
Madame, à vostre avis, ce jourd'hui suis-je bien?
Suis-je pas bien chaussé? ma jambe est-elle belle?
Voyez ce taffetas: la mode en est nouvelles;
C'est oeuvre de la Chine. A propos, on m'a dit
Que contre les clainquants le roy fait un edict."
Sur le coude il se met, trois boutons se delace:
"Madame, baisez moi: n'ay je pas bonne grace?
Que vous estes fascheuse! A la fin on verra,
Rosette, le premier qui s'en repentira".

Un alt tip din galeria lui REGNIER e cel al poetu-
lui ,sau mai bine zis al diferitelor feluri de poeți
din timpul său. REGNIER ne arată pe poetul sdrențuit,
infometat, așteptînd cu nerăbdare o invitație la masă
și plictisind societatea cu debitarea versurilor sa-
le. Un alt tip de poet e cel ambițios, gîndindu-se
mereu la situația ce va putea dobîndi cu versurile
sale și care:

Meditant un sonnet medite un évêché.^{episcopal}

Un alt tip înfățișat de REGNIER e pedantul care ci-
tează la fiecare vorbă pe Greci și pe Latini, care
încîntat de știința sa se supără îndată ce cine-va
pare că i-o contestă sau îl contrazice criticînd

în schimb pe toată lumea.

Ainsi ce personnage en magnifique arroy,
Marchant pedetentim s'en vint jusques à moy,
Qui sentis à son nez, à ses lèvres décloës,
Qu'il fleurait bien plus fort, mais non pas mieux que
Il me parle latin, il allègue, il discourt /roses,
Il reforme a son pied les humeurs de la Cour:
Qu'il a pour enseigner une belle manière,
Qu'en son globe il a veu la matière première;
Qu'Epicure est yvrongne, Hypocrate un bourreau,
Que Bartolle et Jason ignorent, le barreau;
Que Virgile est passable, encor' qu'en quelques pages
Il meritast au Louvre estre chifflé des pages;
Que Pline est inegal, Terence un peu joly;
Mais surtout il estime un langage poly.

Ainsi sur chasque autheur il trouve de quoy mordre
L'un n'a point de raison et l'autre n'a point d'ordre.
L'autre avorte avant temps des oeuvres qu'il concoit
Or il vous prend Macrobe et lui donne le foit.
Ciceron, il s'en taist, d'autant que l'on le crie
Le pain quotidien de la pedanterie.
Quant à son jugement, il est plus que parfait,
Et l'immortalité n'ayme que ce qu'il a fait.

Neîndemânatec și murdar, pedantul poartă o
haină soioasă ale cărei pete indică mâncărurile pe care
le-a gustat și pe care n'a știut să le dirijeze în
întregime în gură. REGNIER înfățișează în trăsături
bine alese aspectul acestui personaj amator de vi-
nuri și expert să discearnă calitățile produselor
fie-cărei podgorii. Pedantul amator de vinuri, soios,
și murdar, socotind că dacă apa nu e bună de băut

nu e bună nici de spălat, exaltă un miros mai tare dar mai puțin plăcut decât al rozelor.

Ainsi ce personnage en magnifique arroy,
Marchant pedetentim s'en vint jusques à moy,
Qui sentis a son nez, à ses lèvres décloises,
Qu'il fleurait bien plus fort, mais non pas mieux
que roses.

In înfățișarea portretului pedantului, REGNIER dă dovadă de o vervă spirituală atât prin această trăsătură asupra mirosului exalat de pedant- vers care a devenit proverb cât și înfățișarea feței pedantului iubitor de băutură; nasul său împodobit cu rubine strălucitoare ar putea servi de firmă unei taverne și să demonstreze că medicii care ne îndeamnă să ne abținem de vin, căci strică sănătății, nu știu ce spun căci nasul pedantului e o dovadă hotărâtoare că un bețiv trăește mai mult decât un doctor ce se ține de igienă:

Son nez haut relevé sembloit faire la nique
A l'Ovide Nason, au Scipion Nasique,
Où maints rubiz balez, tous rougisants de vin,
Monstroient un hac itur à la Pomme-de-pin
Et, preschant la vendange, asseuroient en leur trongne
Qu'un jeune medecin vit moins qu'un vieux yvrogne.

Din toate timpurile înfățișate de REGNIER, cel mai

reușit e al Macettei, pe care ne-a înfățișat-o în satira XIII-a. Macette e tipul femeii care după ce și-a petrecut tinerețea în aventuri de dragoste dându-și seama la bătrânețe că nu mai poate face ceea-ce făcuse în tinerețe, mijlocește întâlnirile celor tineri, mascându-și însă purtarea urâtă în dosul unei ținute evlavioase pentru ca astfel să poată mai ușor câștiga încrederea oamenilor. Si în celelalte satire REGNIER are arta de a ne prezenta timpurile sale nu în mod figurativ, dar în mod dramatic, prinse într'o acțiune care le permite ca prin gesturile, atitudinile și vorbele lor să-și desvelească sentimentele. Cea mai dramatică din satirele lui REGNIER e însă a XIII-a, în care ne înfățișează pe Macette, ipocrită bisericoadă și perversă. Satira aceasta ca și tipul Macettei au ca punct de plecare o elegie a lui Ovidiu, în care poetul latin relatează conversația pe care o surprinsese, ascuns după ușă între o bătrână vrăjitoare, Dipsas, și iubita sa pe care bătrâna caută s'o depărteze de poet și s'o ademenească spre iubiri interesate, făcându-i tot felul de făgădueli. REGNIER ne destăinuște discursul ademenitor ținut de Macette iubitei sale, până ce, neputând

să mai rabde ca bătrâna să-și întindă lațurile sale, poetul ese din cămăruța de unde auzise tot și a-lungă pe bătrâna netrebnică. Tipul lui REGNIER e cu mult superior lui Dipsas, intriganta lui OVIDIU.

Dipsas e un personaj aproape abstract și neștiind arta de a ispiti pe o fată tânără; din contra Macette a lui REGNIER știe toate secretele artei de a convinge și de a ispiti cu meșteșug o ființă neexperimentată. Așa de exemplu în OVIDIU, Dipsas exclamă:
Ah, vestmintele nu sunt în raport cu frumusețea

ta. Aș vrea să fii fericită, pe cât ești de frumoasă. In locul acestui limbajiu care nu poate face impresie asupra imaginației, Macette enumără gătelile și vestmintele pe care copila ar putea să și le procure și o face să simtă cât e de nenorocită prin comparația toaletei ei sărăcăcioase cu luxul pe care ar putea să-l aibă, dacă ar vrea să asculte de sfaturile bătrânei.

A propos, scavez-vous ? On dit qu'on vous marie
Je scay bien vostre cas; un homme grand, adroit
Riche, et Dieu scait s'il a tout ce qu'il vous faudroit
Il vous ayme si fort! aussi pourquoy, ma fille,
Ne vous aimeroit-il? vous estes si gentille,
Si mignonne et si belle, et d'un regard si doux.

Que la beauté plus grande est laide auprès de vous
Mais tout ne répond pas au traict de ce visage
Plus vermeil qu'une rose et plus beau qu'un rivage.
Vous devriez, estant belle, avoir de beaux habits,
Esclater de satin, de perles, de rubis,
Le grand regret qui j'ay non pas, à Dieu ne plaise,
Que j'en ay de vous avoir belle et bien à vostre aise
Mais, pour moy, je voudroy que vous eussiez au moins
Ce qui peut en amour satisfaire à vos soins;
Que cecy fust de soye et non pas d'estamine.
Ma foy les beaux habits servent bien à la mine.
On a beau s'ageancer et faire les doux yeux,
Quand on est bien paré on en est tousjours mieux:

Negreșit, i se poate imputa lui REGNIER că galerie sa de portrete e limitată la un cerc restrâns de personaje. În afară de gentilomi vanitoși, de poeții înfometateți, de pedanții îngâmfați, soioși și bețivi, de femei ipocrite și perverse existau desigur la Curte și în burghezie destule tipuri de satirizat. E de observat apoi că personagiile înfățișate de REGNIER au o psihologie prea sumară, un suflet simplu, redus numai la câteva trăsături.

Psihologia acestor personaje deși se reduce la câteva trăsături, e bine prinsă și redată cu precizie. Deși galeria tipurilor pe care ni le-a înfățișat e limitată la anume cercuri, totuși înainte de MOLIERE, e singura colecție de portrete care ne înfățișează

ridicolele și defectele unei epoci, așa încât REGNIER e primul poet francez care grație darurilor sale de poet realist și talentului său pitoresc, ne-a înfățișat tabloul moravurilor epocii sale cu o perfecțiune ce nu fusese încă realizată de nimeni în Franța.

Printre satirele lui REGNIER, satira a IX-a adresată lui Rapin, pe care urmează s'o comentăm, are o fizionomie particulară.

E mai întâiu singura satiră îndreptată în contra unei persoane particulare, în contra lui MALHERBE, pe când celelalte satire înfățișează defecte sau ridicole aparținând la categorii întregi de indivizi, înfățișați în așa mod, încât sub particularitățile proprii moravurilor secolului al XVII-lea se întrevăd totuși trăsăturile eterne ale firei omenești.

Trebue să relevăm apoi că satira a IX-a e singura satiră literară, pe când celelalte satire de și conțin pe ici pe colo părerile lui REGNIER cu privire la poezie, sau la literatură, deși conțin atacuri contra poetilor care au despre arta literară o altă concepție decât a satiricului, și deși conțin

portrete satirice ale diferitelor specii de poeți - poetul sdrențuros și înfometat, poetul plictisind lumea cu citirea elucubrațiunilor sale, poetul meditănd cum cu ajutorul unui sonet dedicat unui om la putere ar putea să capete anume avantajii materiale, totuși toate aceste satire sunt sociale sau morale, sunt tablouri de moravuri conținând o galerie de portrete.

În satira a IX-a însă REGNIER exprimă crezul său poetic și atacă doctrina literară a adversarilor, ridiculizând'o. REGNIER se socotește legat de Pleiadă nu numai în calitate de nepot a lui DESPORTES, dar fiind-că împărtășește concepțiile lui RONSARD și a discipolilor săi despre poezie. Opera lui RONSARD și a discipolilor acestuia fusese criticată de MALHERBE; acestei critici REGNIER îi opune ideile sale literare și luând în răs pretențiile reformatorului poeziei franceze, arată neajunsurile și slăbiciunea poeticei sale.

Am arătat expunând reforma lui MALHERBE cum între MALHERBE și șeful Pleiadei era o divergență în ce

privește origina și menirea poeziei. MALHERBE e de părere că isvorul poeziei nu e inspirația poetului provenită din învăpăerea imaginației și sensibilității sale. MALHERBE crede că poezia derivă din reflecțiune, din meditație asupra unui subiect, din voință. Această părere e diametralmente opusă celei a lui RONSARD, care în prefața poemului său epic La Franciade și în Abrégé de l'art poétique, ^{prefața} declarase că nu se poate face nimic în poezie fără "l'ardeur d'esprit".

Tu auras en premier lieu, spune RONSARD poetului, les conceptions grandes, hautes, belles et non traînantes à terre. Car le principal point est l'invention.

RONSARD se exprimă cu dispreț pentru meșteșugul versificatorului care e foarte deosebit de arte poetului care inventă și făurește subiecte noi. RONSARD declară chiar că-i e permis poetului ca în căldura avântului său sublim să nu respecte regulile gramatice și-l autorizează să nu revie asupra formei imperfecte în care s'a exprimat la început căci această formă păstrează încă ceva din căldura și mișcarea avântului poetic.

Negreșit, și MALHERBE crede că poetul trebuie să fie înzestrat cu darul poeziei, dar crede că facultățile poetice nu pot duce la un rezultat bun dacă nu s'însotite de o muncă necurmată prin care poetul revine asupra producțiunei sale, atât din punctul de vedere al fondului cât și cel al formei, cerându-i ca gândirile să fie exprimate cu precizie, corectitudine și armonie.

În timp ce pentru RONSARD și discipolii săi, între poezie și proză sunt deosebiri de esență, pentru MALHERBE deosebirile sunt mai ales formale; poezia e ca și proza, limbajul rațiunei și are de scop să redea adevărul, poezia însă recurge la imagini și se supune legilor versificației. MALHERBE dase exemplul unei astfel de poezii care e mai mult eloquentă versificată, care ca fond are aceeași materie ca un discurs în proză, prezintă aceeași logică și aceeași înlănțuire strânsă de idei, dar care spre deosebire de discursul în proză recurge la imagini mai numeroase și mai îndrăznețe și se supune legilor versificației.

Poezia lui MALHERBE e poezia unui raționalist care are cultul perfecțiunei formale. Ni s'a păstrat un

exemplar al poeziilor lui DESPORTES adnotat de dânsul. Exemplarul e plin de observații cu privire mai ales la formă, la greșelile de stil, de limbă și de versificație ale lui DESPORTES. Completând aceste observații cu anecdotele ce ni le relatează discipolul său RACAN și cu propriile exemple ale lui MALHERBE, constatăm că MALHERBE urmărește cu înverșunare prolixitatea - vorbele cu care DESPORTES umple versurile sale spre a obține măsura - și pe care cu o metaforă pitorescă le numește cheville, (propriu zis cuiu de lemn cu care se astupă o gaură în scânduri) sau bourre (propriu zis câlți) - apoi trivialitatea sau chiar familiaritatea prea mare a termenilor - metaforele care nu sunt juste și mai ales greșelile de sintaxă și de versificație, de ex. hiatusul sau rimele imperfecte.

În contra acestei concepții despre poezie, în contra acestei urmăririi minuțioase a neglijențelor formei, se ridică REGNIER care semnalează strimțea de orizont a poeticei lui MALHERBE, lipsa de avânt și chiar prozaismul producției sale poetice.

REGNIER socotea ca o datorie să apere poetica

lui RONSARD, șeful Pleiadei, dat fiind-că în toate satirele sale învederase că împărtășește concepția ce și-o făcuse RONSARD și școala lui despre poezie.

Astfel încă din prima satiră, REGNIER declară că inspirația e totul în poezie și că în avântul său poetul trebuie să se lase condus de verva sa fără să se gândească la regulile gramaticii și versificației.

In faut faire de mesme, un oeuvre entreprenant;
Juger comme au sujet l'esprit est convenant,
Et, quand on se sent ferme et d'une aïde assez forte,
Laisser aller la plume où la verve l'emporte,
Mais, Sire, c'est un vol bien eslevé pour ceux
Qui, foibles d'exercice et d'esprit paresseux,
Enorgueillis d'audace en leur barbe première,
Chantèrent ta valeur d'une façon grossière,
Trahissant tes honneurs avecqu' la vanité
D'attenter par ta gloire à l'immortalité.

Versurile din urmă conțin și un atac deghizat la adresa lui MALHERBE care fără să fie încălzit de o inspirație puternică a cântat faptele vitejești ale regelui. Astfel de atacuri conține și satira a IV-a, în care se plânge unui prieten că poeți de merit ca RONSARD, DESPORTES și JODELLE sunt nesocotiți de generația nouă care a impus poeziei tirania unor legi nesocotite și că această

constrângere e o piedică pentru poeții care vor să înfățișeze frumusețea și natura fără meșteșugire:

Car on n'a plus le goust comme on l'eut autrefois;
Apollon est gesné par de sauvages loix
Qui retiennent sous l'art sa nature offusquée,
Et de mainte figure est sa beauté masquée.
Si pour scavoir former quatre vers empoullez,
Faire tonner des mots mal jointts et mal collez.
Amy, l'on estoit poète, on verroit (cas estranges!)
Les poetes plus espais que mouches en vendanges.

Dar în aceste satire găsim numai în mod incidental formularea ideilor literare ale lui REGNIER, iar
criticele la adresa adversarilor săi sunt mascate.
În schimb satira a IX-a cuprinde expunerea dezvoltată a poeticeii lui și o învinuire fățișă a greșelilor adversarilor săi literari.

Satira aceasta publicată mai întâiu în ediția poeziilor lui REGNIER din 1608 a fost compusă cu puțin înainte de această dată. Vorbind de MALHERBE și de reforma sa am arătat cum puțin după stabilirea la Paris a reformatorului poeziei franceze, adică la sfârșitul verei anului 1605 o ceartă izbucni între dânsul și DESPORTES - și că REGNIER, care până atunci fusese în bune relații cu MALHERBE, care-l socotea ^{unul} emulul Latinilor în satiră, deveni vrăjmașul acestuia.

Impins de resentimentele sale REGNIER judecă reforma și opera lui MALHERBE, detractorul unchiului său, și o privește cu luciditatea specială pe care o dă ura. Dacă ținem seamă că într'un vers se face aluzia la faptul că Psalmii lui David sunt cântați de toată lumea, și că în 1607 un compozitor compuse melodii pentru acompanierea cu instrumentul muzical numit le luth a Psalmilor lui DESPORTES, putem data această satiră din 1607.

Satira aceasta e adresată unui poet astăzi uitat: NICOLAS RAPIN.

REGNIER făcuse de mult cunoștință cu RAPIN în Italia. Cardinalul de Joyeuse fusese silit în urma asasinării șefilor partidului catolic din Franța, ducele și cardinalul de Guise, care erau foarte bine văzuți de papa, să părăsească Roma și alese Veneția ca reședință temporară a sa; REGNIER îl urmase și întâlni în acest oraș pe NICOLAS RAPIN care ocupa funcțiunea de secretar al ambasadorului francez, de Thou, pe lângă guvernul Veneției, sau cum i se zicea în limbajul timpului: pe lângă Serenissima Republică.

RAPIN avea douăzeci de ani mai mult decât REGNIER și se manifestase ca literat, creându-și chiar oare-care reputație.

Cu zece ani mai înainte colaborase la un volum de versuri pe care-l publicase marele savant ETIENNE PASQUIER, La Puce de M-elle des Roches.

ETIENNE PASQUIER, avocat celebru al epocii, eminent jurisconsult și istoric erudit a lăsat asupra vechilor instituții ale Franței, o carte de mare valoare: Les recherches de France. Regele îl însărcină în 1579 să facă parte din tribunalul extraordinar care se ținu în acel an la Poitiers. Astfel de ședințe judiciare extraordinare care se țineau sub vechiul regim din timp în timp în provincie se numeau les grands jours. PASQUIER se făcu cunoscut nu numai prin cunoștințele sale de jurisconsult și de istoric dar și prin talentul său de literat. În cursul șederei sale la Poitiers ca membru al tribunalului Les grands jours, Etienne PASQUIER, frecventă salonul doamnelor des Roches, Madeleine și fiica sa Catherine, care erau reputeate pentru spiritul, frumusețea și interesul ce-l arătau pentru chestiunile

literare. In cursul unei vizite PASQUIER zări pe gâtul de o albeață de marmoră al d-rei Catherine un punct negru: intrigat, examinează punctul negru și constată că era reprezentat de un purice care se plimba în locuri pe care nu îndrăsnise să le atingă nici un adorator.

Puricele de pe gâtul d-rei des Roches fu pentru cercul de literați care se afla atunci la Poitiers pretextul a numeroase poezii în grecește și latinește ca și în limbile literare moderne de atunci, franceza și italiana. Galanteria scriitorului recurse la toate aceste limbi pentru a slăvi puricele fericit sau pentru a se indigna contra îndrăsnelii sale. PASQUIER care compuse o epigramă franceză asupra punctului negru adună în 1582 toate versurile pe care acest incident le inspiră unor oameni cu ocupațiuni grave și serioase printre care și a magistratului NICOLAS RAPIN. Câți-va ani mai târziu găsim pe RAPIN colaborând la o altă lucrare colectivă: La satire Ménippée.

In timpul războiului civil care avu loc în Franța pentru recunoașterea lui Henric al IV-lea ca rege,

RAPIN combătu în armata lui Henric al IV-lea, care susținea o luptă înverșunată contra ligei catolice și a partizanilor spanioli ai acesteia. Liga ținea Parisul sub stăpânirea sa și împiedica pe rege să pătrundă în Capitală. Efectele dezastruoase ale războiului civil erau adânc simțite în toată țara; jafurile și omorurile se țineau lanț și populația începuse să sufere de foamete. Atunci câți-va scriitori adunați în jurul canonicului Jean LEROY se gândiră să acopere de ridicol pe catolicii fanatici cari nevoind să recunoască de rege pe protestantul Henric al IV-lea aduceau atâtea rele în Franța și compuseră un pamflet politic, La satire Menippée, pe care o publicaseră la mijlocul anului 1594. Autorii deteră numele de Ménippée acestei scrieri de la filosoful grec Menip care compusese în secolul al III-lea înainte de Christos satire în proză amestecată cu versuri cum era și scrierea lor. La satira Ménippée e o parodiare a procesiunii făcută de membrii ligei pe străzile Parisului în Ianuarie 1593; autorii satirei îi pun să pronunțe niște discursuri în care

desvăluiesc motivele meschine ale purtării lor și josenicia sentimentelor lor. I se atribue lui RAPIN în afară de discursul de o pedanterie bufonă pe care-l pronunță rectorul Sorbonei Rose, câte-va din epigramele latine și franceze de la sfârșitul scrierei.

RAPIN fu unul din poeții care frequentau casa pe care o avea DESPORTES, în împrejurimile Parisului la Vanves. DESPORTES era foarte primitiv și la masa lui se adunau mulți scriitori mai puțin favorizați de soartă decât acest beneficiar de însemnate bunuri bisericești. REGNIER avu ocazia să-l revadă de multe ori pe RAPIN în casa unchiului său așa încât era firesc ca întocmind o satiră în care ia apărarea Pleiadei și a unchiului său DESPORTES, criticați de MALHERBE, să se adreseze unui poet prieten cu DESPORTES și împărtășind idealul poetic al Pleiadei.

SATIŢA IX. COMENTAR.

DEBUTUL SATIREI.

Satira IX. se desface în două părţi; numai prima e o satiră propriu zis literară; a doua, de o întindere aproape egală cu cea dintâiu şi care merge de la versul 133 până la sfârşit e o satiră morală în care intervin tot felul de consideraţii morale împrumutate lui MONTAIGNE asupra slăbiciunii judecăţii omeneşti şi a avantajilor de a nu schimba datinele ce le-am apucat de la părinţi şi prin urmare nici datinele literare care au fost recunoscute bune de generaţiile anterioare şi a adopta în locul lor nişte noutăţi chimerice şi primejdioase.

Partea I-a care are 132 versuri e cea în care REGNIER îşi exprimă părerile literare şi conţine alături de aceste păreri, atacurile sale contra adversarilor săi în materie de poezie. Satira debutează cu un elogiu al lui RAPIN căruia îi sunt dedicate aceste versuri. REGNIER aduce omagii înaintaşului său în arta versurilor, arată titlurile sale de glorie în poezia franceză şi mărturisind că nu va putea egala meritele

proclamă că li se cuvin o deosebită cinste și că în neputință de a-l slăvi altfel, închină această bucată lui RAPIN.

Negreșit, meritele lui RAPIN nu-s așa de însemnate pe cât le proclamă REGNIER. Dar RAPIN era poetul indicat pentru a primi ca omagiu o satiră în care era atacat MALHERBE, detractorul lui DESPORTES, cu care acest gentilom literat era în strânse relațiuni. RAPIN era pe de altă parte un partizan al idealului literar al lui RONSARD, împărtășit și de REGNIER și de unchiul acestui poet, de DESPORTES. Puțin timp după primirea ca omagiu a acestei satire, DESPORTES moare (1608) și RAPIN cu ocazie povestește un vis ce l-a avut; în visul acesta văzuse defilând ca într'un cortegiu funebru toate notabilitățile din lumea literară și poetică a epocii care fuseseră în strânsă legătură cu ilustrul defunct. În fruntea cortegiului, ca una din notabilitățile cele mai de seamă, RAPIN așează pe REGNIER moștenitorul virtuților defunctului, dovadă vie a calităților neamului din care se trage.

Curând după DESPORTES moare și RAPIN și cu

această ocazie REGNIER compuse un epitaf în formă de sonet care a fost înserat în ediția din 1610 a Operilor latine și franceze ale lui RAPIN.

Versul 1-16.

Versul 2.

tu t'ammuses - cu sensul de îți treci vremea. În momentul când REGNIER îi adresează această satiră RAPIN renunțând la speranțele ce și le pusese în magistratură, în diplomatie și în cariera armelor se retrăsese la moșia sa la Fontenay din provincia Poitou în Sud-Estul Franței și își petrecea timpul cultivând pe de o parte moșia părintească, și pe de alta cultivând meșteșugul poetic sau cum zice REGNIER meșteșugul Muzelor. Versurile sale vor fi publicate de prieteni după moartea sa în 1610. Prețuind ca și HORATIU aurea mediocritas, el exclamă într'o strofă:

Et moi je vis de mon petit domaine
A peu de train, sans pension du roi
Faisant des vers et ne me donnant peine
De ce qu'on dit de moi.

Versul 3 - REGNIER găsește că versul lui RAPIN are două merite: a/. este nombreux, b/. sunt non

encore chantés. Ce semnificare au aceste epitețe și cum sunt justificate de opera lui RAPIN ?

Prin vers nombreux, REGNIER nu înțelege versuri numeroase dar ritmate armonios și cu o cadență plăcută. Nombreux vine din nombre care are și accepțiunea de însușire a limbajului fie în proză fie în versuri de a avea, o cadență plăcută. Insușirea aceasta e produsă de succesiunea silabelor accentuate și a celor neaccentuate, cum și a accentelor ritmice ale frazei în period. Se știe că o frază poate produce un efect plăcut nu numai prin calitatea sunetelor ce intră în alcătuirea cuvintelor, (de exemplu în românește genetivul stradei e mai armonios decât genetivul străzii) dar și prin cadența frazei. Ambele aceste elemente de eufonie constituie muzicalitatea frazei, fie în proză fie în versuri. Când GRIGORE ALEXANDRESCU în Umbra lui Mircea la Cozia scrie:

Ale turnurilor umbre peste unde stau culcate
Către țărnuț dimpotrivă se întind, se prelungesc
Și ale valurilor mândre generații spumegate
Zidul vechi al mănăstirei în cadență îl isbesc.

Strofa aceasta are și armonie și cadență, și

harmonie și nombre. Primul vers, cu repetiția așa de expresivă a vocalei u care redă murmurul surd al valurilor râului are o armonie care trezește atenția și asupra armoniei restului strofei. Pe de altă parte distribuirea accentelor tonice - la fiecare vers sunt două silabe puternic accentuate urmate de șapte sau de cinci atone, dau versului o candeță foarte pronunțată, care în același timp produce un efect de armonie imitativă căci lasă asupra urechei acelaș efect ca și sgomotul valului mai mare ce se sparge de țârm urmat de sgomotul mai slab al valurilor mai mici care-l urmează .

Tot așa fraza următoare din CHATEAUBRIAND când descrie noaptea de veghe a Atalei moartă în savanele Americii:

La lune prêta son pâle flambeau à cette veillée funèbre. Bientôt elle répandit dans les bois ce grand secret de mélancolie qu'elle aime à reconter aux vieux chênes et aux rivages antiques des mers.

O astfel de frază are și nombre și harmonie.

Versurile lui RAPIN pe care REGNIER le găsește nombreux n'au supraviețuit autorului: nici unul din ele n'a rămas gravat în amintirea posterității.

REGNIER mai găsește că versul lui RAPIN e non encore

chanté .Această laudă pe care i-o dă lui RAPIN e inspirată din laudele pe care HORATIU și le decernează singur într'o odă (oda III-a din cartea I-a) declarând că va cânta cântece pe care nimeni nu le-a auzit încă :

Carmina non prius
Audita musarum sacerdos
Virginibus,puerumque canto .

Prin versuri ce nu fuseseră cântate,REGNIER face aluzie la versurile pe care RAPIN le făcuse cu un ritm provenit ca și în versurile greco-latine din cantitatea silabelor adică din lungimea sau scurtimea vocalelor, ca și în versurile greco-latine pe când în versurile moderne ritmul provine din succesiunea silabelor accentuate și atone și din numărul lor în vers, adică din măsura lor . In limba franceză o versificație întemeiată pe aceleași principii ca a celor vechi e imposibilă din cauza diferenței slabe între silabele lungi și cele scurte, de exemplu a care, zic proso-diștii, e lung în pâte (pastă)și scurt în patte (labă)sau o, care e lung în cote (coastă)și scurt în cote (fustă).Dar deoarece principiile

adevărate ale versificației franceze erau necunoscute încă de la sfârșitul secolului al XV-lea imitația antichității clasice dădu naștere la încercări de versificație după metrica atetică . Aceste încercări deveniră frecvente de îndată ce Pleiada își propuse să rivalizeze cu modelele greco-latine admirate . Exemplul Italiei stătea sub ochii poezilor din școala lui RONSARD . TRISSINO și ALAMANNI încercaseră să reînvie oda pindarică cu strofele, antistrofele și epodele ei ; același lucru se va trudi să-l facă în Franța și RONSARD . Tot astfel și CLAUDIO TOLOMEI atribuind în mod arbitrar vocalelor italiene cantitate, făcându-le pe unele lungi și pe altele scurte, compusese hexametri și pentametri în felul lui HORATIU . Culegerea lui TOLOMEI : Versi e Regole della nuova poesia toscana, din 1533 . Săptesprezece ani mai târziu, în 1549, du BELLAY care în manifestul Pleiadei, Defense et illustration de la langue française, se inspiră în chip vădit de reformele introduse de scriitori în poezia italiană, recomandă poezilor francezi să compună des vers mesurés, declarând că astfel de încercări care ar face onoare poeziei franceze n'ar fi imposibile . Un discipol al lui RONSARD, JACQUES de la TAILLE, publică în 1573 un tratat : De la

manière de faire des vers en francais comme en grec et en latin și unul din poeții cei mai cunoscuți ai Pleiadei, JEAN ANTOINE du BAÏF, dete în 1574 în culegerea sa : Etrennes de poesie française en vers mesurés, exemple de astfel de versuri, care mai prezintă și o altă particularitate curioasă ; aceia de a fi transcrise după o ortografie fonetică . În afară de poeziile din Etrennes, BAÏF a mai dat în vers mesurés o traducere a psalmilor și trei cărți de cântice .

În mod arbitrar BAÏF atribue vocalelor constituind silabele franceze la unele lungime și la altele scurtime și constituie astfel unități metrice în felul celor din poezia greco-latină ca în strofa următoare din cântecul La belle aronde - frumoasa rândunică . Metrul întrebuițat e cel numit în versificația greco-latină trochaicul dimetru catalectic (adică două trohee, urmate de un dactil și apoi de prima jumătate a troheului, adică

- u / - u / - u / -

Babi/llarde/qui toujours/viens
Le som/meil et/songe à troubler
Qui me/fais heu/reux et con/tent
Babi/llarde a/ronde tais-toi .

Versurile acestea au ceva forțat și greoi. Pentru

a ne da seama cât de forțată e construcția lor, o transpunem în construcția după sintaxa obișnuită: Babillarde qui toujours viens et songe à troubler le sommeil qui me fais heureux et content, Babillarde aronde tais-toi. Incercările lui BAÏF din cauza acestei forțări a construcției sintactice a limbei franceze și a caracterului arbitrar al atribuirii cantității silabelor, erau destinate să rămână sterile. Admirația pentru antichitate era așa de mare însă în secolul al XVI-lea, încât insuccesul lui BAÏF nu împiedică pe alți poeți să cultive și dânsii versurile metrice. Printre acești poeți trebuie să numărăm și pe RAPIN care face o inovație în alcătuirea versurilor metrice. RAPIN în versurile sale cu unități metrice care reproduc pe cele greco-latine, introduce și rima. Astfel în elegia sa asupra morții lui RONSARD. Schema e următoarea:

- u/ - u/ - uu/ - uu/ -
- u/ - u/ -

adică un vers compus din două trohee, două dactile și prima parte a unui troheu urmat de un vers compus din două trohee și prima parte a unui troheu.

Vous qui/ les rui/ seaux d'Héli/ con frequen/tez

Vous qui/ les jar/dins solitairesc hantez
Et le/fond des/bois mieux de choi/sir
L'ombre et/ le loi/sir.

Toate încercările de felul celor ale lui RAPIN și BAÏF sunt menite să fie în limba franceză numai niște jocuri artificiale. Nu tot așa stau lucrurile în limba română. Căci pe când în limba franceză din cauza slabei accentuări și a lipsei de valoare tonică a silabelor, rima și măsura sunt singurele elemente generatoare ale ritmului, în românește unde silabele sunt puternic accentuate, ritmul poate decurge numai din simpla alternare a silabelor accentuate, și neaccentuate. Deaceea putem avea versuri fără rimă dar cu ritm, așa numite versuri albe foarte reușite. Calificativul acesta îl merită nu tentativele lui ELIADE RADULESCU, Oda sa la Schiller, sau poemul Căderea Drăcilor, dar unele bucăți ale lui Eminescu, ca Oda în metru antic:

Nu credeam să'nvăț a muri vre'odată.
sau mica Odă a lui DUILIU ZAMFIRESCU lui LEOPARDI
din Imnuri păgâne:

Ca aerul munților limpede
Adânc ca a nopților stele
Tu ești a durerii imagine
O tânăr cu palidă frunte.

În limba română silabele accentuate formează

corespondentul celor lungi din versificația clasică, iar cele neaccentuate corespondentul celor atone și în chipul acesta multe unități metrice și multe din desemnurile strofice latine pot să aibă corespunzătoare - un pendant - în versificația română . Versificația franceză nu va cunoaște niciodată posibilitatea unor traducțiuni ca aceea a Iliadei făcută de Dl. MURNU în care metrica poeziei clasice e redată .

Iar Hector s'avântă din casă
Iarăși pe drumul bătut prin mândru ziditele uliți
Dacă prin largă cetate trecând el ajunse naintea
Porților Schee - pe aici era drumul menit spre câmpie
Grabnică n mers îl întâmpină mult înzestrata-i nevastă
Dalb'Andromache, născută din craiul viteaz Eation...

După RAPIN, nimeni n'a mai încercat să compună vers mesurés .

Versul 5. - ni l'haleine assez forte . Cuvântul haleine înseamnă propriu zis ^{rasuflare} inspirație, iar la figurat - ca aici - avânt poetic . Se zice despre o operă că e un ouvrage de longue haleine, când reclamă o încordare îndelungată a inteligenței și o neobosită atenție pentru ducerea ei la bun sfârșit . Se știe că unul din efectele unei atenții încordate e încetinirea respirației, de aci expresia

ouvrages de longue haleine pentru opera însemnată, pe care numai un poet bine înzestrat poate s'o realizeze. REGNIER a pus în loc de epitetul longue, calificativul forte care nu e prea fericit căci poate califica în mod pejorativ substantivul haleine luat în înțelesul propriu de respirație, așa încât avoir l'haleine forte poate însemna a exala un miros urât, sau tare prin respirație .

.....et te servir d'escorte. Escorte se zice și de însoțirea unei singure persoane.

Versul 7. - sans me précipiter. Verbul are aci înțelesul primitiv și nu cel derivat. Înțelesul primitiv e praecipitare = din prae și caput, a cădea cu capul înainte, a cădea într'o situație funestă, a greși. Înțelesul derivat e de a merge cu o repezițiune prea mare. Acest înțeles mai ales îl găsim în limba de azi afară numai când précipiter e însoțit de un complement circumstanțial de loc : il s'est précipité du haut d'un rocher = S'a aruncat cu capul în jos din vârful unei stânci.

Versul 8. - ton labeur. Are aci înțelesul de muncă intelectuală, de scriere. Cuvântul a pierdut în limba de astăzi această accepțiune pe care o găsim și

la contemporanii lui REGNIER. De exemplu un scriitor vorbind de psalmii lui David, traduși de DESFORTES ne spune: Je luy dis que c'etait un labueur de qui l'honneur serait immortel. Astăzi labeur înseamnă muncă încordată și prelungită.

Versul 9. - Et pour me satisfaire au désir qui me reste. Verbul satisfaire prezintă aci ambele construcții în care poate fi întrebuințat: și cu regimul direct (me satisfaire) și cu regimul indirect (satisfaire au désir). Când satisfaire e întrebuințat ca verb transitiv și are complement drept un nume de persoană înseamnă a procura un sentiment de mulțumire persoanei indicată de complementul drept: de ex. satisfaire ses créanciers. Când satisfaire e întrebuințat ca verb intransitiv cu un complement nedrept înseamnă a asculta de persoana sau lucrul personificat indicat de complement. Astfel MALHERBE în parafrază du psalme 145 zice: En vain pour satisfaire à nos lâcher envies. - În zadar pentru a asculta de josnicele noastre dorinți.

REGNIER a asociat așa dar la același verb două construcții diferite ceea-ce era permis în epoca

libertății mari de sintaxă de la începutul secolului al XVII-lea - libertate în contra căreia se ridică MALHERBE.

Versul 11.

J'en prends acte. Termenul juridic întrebuintat când un particular declară înaintea tribunalului că a constatat realitatea unui lucru. In limbajul obișnuit termenul acesta se întrebuintează într'o declarație pentru a arăta că ne vom conforma purtarea cu faptul pe care-l invocăm, sau cum e cazul aci că REGNIER va dovedi prin versurile sale că se închină înaintea meritelor lui RAPIN.

Vers 13.

Cette mémoire.- Cuvântul acesta nu înseamnă aci memorie dar rezultatul funcționării memoriei, adică amintire. Tot așa l'a întrebuintat și BOSSUET într'un discurs funebru:

Chrétiens que la mémoire d'une grande reine, appelle de tous côtés à cette triste cérémonie.

E vorba de amintirea reginei. In acest debut al satirei sale, REGNIER insistând asupra sentimentelor de respect și admirație pe care

poetii unei generații trebuie să-l manifeste față de înaintașii lor, face o introducere dibace pentru a trata apoi despre purtarea plină de aroganță și de dispreț a lui MALHERBE față nu numai de poezii Pleiadei, dar chiar de numele cele mai mari ale antichității; REGNIER urmează povățu pe care o dase RONSARD în Arta sa poetică tuturor celor care cultivă poezia :

“ Les Muses ne veulent loger en une âme si elle n'est une sainte et vertueuse ; il faut donc converser doucement et honnêtement avec les poètes de son temps, honorer les plus vieux comme ses peres, les pareils comme ses frères, les moindres comme ses enfants ”.

MALHERBE era departe să poseadă însușirile binevoitoare pe care șeful Pleiadei le recomandă poetilor . Increderea în talentul său, orgoliul de a se prețui pe sine însuși ca cel mai bun poet francez erau însoțite la MALHERBE de un imens dispreț pentru tot ce se făcuse până la dânsul . În anecdotele pe care ni le-a lăsat asupra vieții lui MALHERBE, maestrul său, RACAN ne spune că nu prețuia deloc pe Greci și că

odele lui PINDAR i se păreau o îngăimare de vorbe fără înțeles, du galimatias - iar că din literatura latină socotea că singurii autori vrednici să fie citiți sunt : STATIU - autorul Tebaidei - autor din epoca decadentii literaturii latine, ceea-ce dovedește cu gustul lui MALHERBE nu prea era bun și că mai prețuia pe SENECA tragicul, pe HORATIO, pe JUVENAL, pe OVIDIU și pe MARTIAL. E interesant de constatat că VIRGILIU nu figurează printre autorii prețuiți de MALHERBE și că după indicațiile lui RACAN, admirația maestrului său se îndrepta fie către retori ca STATIU, SENECA și chiar JUVENAL sau la scriitorii manierați ca OVIDIU; RACAN ne mai spune că MALHERBE n'avea nici o considerație pentru Italieni, nici chiar pentru PETRARCA și că din toți scriitorii francezi nu prețuia nici un poet, afară de BERTANT (poet liric și unul din ultimii discipoli ai lui RONSARD) și totuși spunea despre stanțele lui că sunt niște nichil au dos, adică nimic în spate. nume care se vedea în acea vreme la niște mantile care erau foarte bogate în stofă în

partea care acoperea pietul dar care lăsau spatele descoperit, vrând să zică despre stanțele lui BERTANT că și la acest poet pentru a ajunge la un vers bun trebuie să citești trei versuri proaste înainte. Pe REGNIER îl considera drept egalul Latinilor în satiră, dar lui DESPORTES unchiul satiricului, avusese îndrăzneala să-i spună odată că ciorba la el e superioară versurilor; tot MALHERBE se lăuda că va scoate un volum al greșelilor de sintaxă și verșificație a lui DESPORTES care va fi mai gros decât operile acestuia și nemulțumit cu critica lui DESPORTES, adnotă un exemplar chiar din poeziile lui RONSARD cu scopul de a arăta tinerilor poeți care sunt greșelile de fond și de formă de care trebuie să se ferească. Caracterul lui MALHERBE era nu numai al unui om încrezut în sine și orgolios, dar și al unui om iubitor de hără și recurgând la injurii în disprețul ce-l avea pentru adversarii săi literari. În exemplarul lui DESPORTES care ni s'a păstrat cu adnotațiunile sale, găsim numeroase expresiuni

injurioase pentru a critica pe DESPORTES, nu numai bourre (câlți) și cheville, pentru a critica prolixitatea dar și pentru a critica fondul: excellente sottise, néant, absurde, froid jusqu'à la glace, imagination bestiale etc. In contra felului de a critica a lui MALHERBE se îndreaptă REGNIER în pasagiul din satiră care urmează elogiului lui RAPIN. După ce arată lipsa de respect a lui MALHERBE față de numele mari ale poeziei din antichitate, REGNIER înșiră nedreptatea sa arogantă față de marii poeți ai epocii, RONSARD, DESPORTES, du BELLAY.

SATIRA A IX-a. COMENTAR.

(urmare)

Laudele pe care REGNIER le dă lui RAPIN la începutul satirei sale sunt o ocazie pentru a ataca imediat apoi pe MALHERBE, lipsit de deferența pe care trebuie să o aibe orice poet față de înaintașii săi, care i-au netezit drumul poeziei. MALHERBE critică și pe cei vechi,

fiind lipsit de respectul ce oricine datorește celor morți, dar și pe creatorii moderni ai poeziei franceze, pe RONSARD și pe discipolii acestuia.

Versul 16-28. (Foaia anexă)

Versul 17.

Contraire à ces rêveurs. Adjectivul contraire e întrebuințat aci ca adverb = adică pentru contrairement à ces rêveurs. Această construcție care e o imitare a sintaxei greco-latine fusese întrebuințată de câțiva scriitori ai secolului XVI-lea, dar uzul ei deveni frequent după ce du BELLAY o recomandă în Defense et illustration de la langue française: Use doncques hardiment des noms pour les ad-
verbes comme ils combattent obstinés pour obstinément, il vole léger, pour légèrement. Această construcție a fost foarte iubită de scriitorii Pleiadei și chiar de alți scriitori. MALHERBE, de câte ori o întâlnește în DESPORTES o condamnă după cum ne arată exemplarul din DESPORTES adnotat de dânsul: așa elle flotte incertaine en cette extrémité în loc de elle flotte incertainement en cette extrémité.

Ces rêveurs ; termenul acesta designeză în mod evident pe MALHERBE . Aci rêveurs nu înseamnă visător, dar om care își închipue lucruri chimerice, lipsite de bun simț . Ces rêveurs înseamnă aci ^{nebun} extravaganții .

Versul 18 .

Censurant les plus vieux . Aci vieux nu înseamnă opusul lui jeunes , dar opusul lui modernes . E sinonim cu anciens .

Versul 20 .

Mais veulent . Avem aci o schimbare bruscă a construcției . După ces rêveurs a urmat o frază relativă care a început cu relativul dont și de care e legată fraza care începe cu conjuncția adversativă mais , ar urma ca această frază subordonată legată cu o relativă să fie tot o subordonată rela. vă și ca autorul să fi spus după contrariu la ces rêveurs dont la Muse insolente etc. mais dont le desir est de deterrer les grecs etc. În loc de o subordonată relativă dăm de o prepoziție principală adică observăm că autorul a schimbat brusc construcția frazei, făcând ceea ce se numește une anacolithe . Astfel de anacolithe sunt foarte

dese la REGNIER.

Versul 20.

Monument. Monument reproduce pe latinul monumentum cu sensul pe care-l avea primitiv în limba latină și care s'a păstrat în rom. mormânt. Cu acest înțeles de mormânt îl găsim pe monument întrebuintat de clasici, de CORNEILLE, de BOILEAU și de MOLIERE.

Versul 21.

Toute l'antiquaille - pentru toute antiquité. Antiquaille corespunde ital. anticaglia și înseamnă toți scriitorii antichității fără ca sille să aibă aci nuanța pejorativă pe care o are în alte cuvinte ca prêtraille, valetaille (slujnicăria) etc.

Versul 22.

En leur nez în loc de à leur nez, cum găsim în unele ediții.

Versul 23.

Ronsard n'était qu'un apprentif, nu era decât un ucenic, forma modernă e apprenti. Forma veche apprentif care se găsește până la sfârșitul secolului al XVII-lea la La BRUYERE, e mai aproape de sufixul latin

ivus la femenin - iva, care a dat în limba franceză -if, -ive, compară naif, naive (din *nativus*).

Versul 24.

rétif. Acest adjectiv se întrebuintează pentru a designa un cal care nu vrea să asculte, să se supună. REGNIER spunând că după MALHERBE RONSARD avea le cerveau rétief, înțelege că după MALHERBE, RONSARD avea o minte refractară poeziei, nevoind să se supună legilor versificației etc.

Versul 25.

În acest vers găsim o elipsă îndrăsneată. Versul se compune din două propoziții conținând fie-care o critică la adresa unui poet al Pleiadei. Însă în timp ce verbul din prima propoziție e negativ, în a doua propoziție care are o formă pozitivă, se subînțelege verbul din propoziția negativă est dar fără negația, adică du BELLAY est trop facile. O astfel de elipsă nu e tolerată de sintaxa franceză, însă REGNIER care are un limbaj plin de constricții îndrăsnețe, nu vrea să țină seamă de ce e per-

mis sau nu după regulele sintaxei dacă fraza așa cum o construiește redă bine viziunea gândirei sale.

Versul 26.

Belleau ne parle pas comme on parle à la ville, - adică are un limbaj neînțeles REMY BELEEAU unul din discipolii lui RONSARD e cunoscut prin culegerile lui de poezii Les Bergeries și Les Pierres précieuses. În această din urmă culegere descrie proprietățile pietrelor prețioase, topazul, rubinul, cornalina etc. introducând în descripții diferite narațiuni de metamorfoze sau diferite legende mitologice cu privire la pietrele prețioase. Dar deoarece introduce în descrierile sale relative la pietrele prețioase mulți termeni tehnici care nu sunt pricepuți de toată lumea, MALHERBE putea să critice versurile sale spunând că vorbirea din ele nu e comme on parle à la ville căci e plină de mots hargneux (rebarbativi) ^{ursuz} bouffis et relevés ^{umflați} (emfatici și umflați) pe care poporul nu-i poate înțelege. REGNIER se ridică imediat în contra acestei pretenții a lui MALHERBE că poporul incult trebuie să înțeleagă limba poeziei. RONSARD

și discipolii săi în dorința lor de a crea o
limba poetică plină de noblețe și distincțiune
care să rivalizeze cu a celor vechi, se depăr-
taseră de limba poporului.

Publicând epopeea Franciada, RONSARD îi dase
ca motto un quatren în care declară că numai
cetitorii care știu grecește și latinește să
se încumete, să citească epopeea sa pentru ce-
titorii inculți cartea va fi o poveră. De multe
ori RONSARD, prin limbajul său poetic arată
că și-a apropiat pe deplin părerea lui HORATIU -
Odi profanum vulgus et arceo - urăsc vulgul
profan și mă depărtez de dânsul. Prin aluziile
sale la miturile grecești RONSARD e greu de în-
țeles pentru un cetitor fără cultură, pe de
altă parte chiar limba sa încărcată cu termeni
care sunt luați din grecește sau latinește sau
sunt creațiuni de ale lui, e grea de înțeles.
Din contră MALHERBE vroia ca poetul să fie în-
țeles nu numai de cărturari dar de popor și
de curteni. Principiul lui MALHERBE era că poe-
tul trebuie să întrebuițeze numai vorbe înțelese
de popor și construcții uzitate de dânsul. Si

când îl întreba cineva unde e mahalul său în ce privește limba, MALHERBE cu bruschetea care-l caracteriza spunea că dascălii săi în ce privește limba sunt hamalii din portul Senei la Paris: les crocheteurs du Port au foin. Intra contra acestei pretenții a lui MALHERBE se ridică REGNIER. Relevând critica adusă de MALHERBE lui BELLEAU că limba lui nu e înțeleasă de popor REGNIER zice:

Versul 29 - 32 (vezi anexa).

Versul 29. -

il nous faut doncq . Conjunția donc e ortografiată doncq cu o apostrofă finală care arată elidarea silabei que (doncques, o formă completă, dar autorul a avut nevoie de formă prescurtată pentru măsura versului).

Versul 32.

Comme à Saint Jean parlent les crocheteurs. Saint Jean e biserica vecină de Port au foin, portul de pe malul Senei, unde veneau corăbiile să descarce marfa lor. Marfa strânsă în grămezi era transportată de hamali care o transportau spânzurând baloturile de cârligul care

era la capătul bățului ce-l țineau pe umeri. De la numele cârligului - crochete - s'au dat hamalilor numele de crocheteurs.

E de observat însă că MALHERBE vroia numai ca poetul să întrebuițeze cuvinte care să poată fi pricepute de hamali, dar nu vroia ca toate vorbele întrebuițate de hamali să fie întrebuițate și de poet. MALHERBE vroia ca poetul să plece de la limba poporului dar în această limbă să facă un triaj; să se ferească de cuvintele vulgare, de les mots bas, de expresiunile denumite de el plébéés. Deasemenea MALHERBE nu vroia ca poetul să întrebuițeze termeni tehnici, proscriind întrebuițarea unui cuvânt ca idéal, care aparținea pe atunci numai jargonului filosofic.

MALHERBE tinde în felul acesta la crearea unei limbi poetice, distinctă de limba prozei. Această limbă poetică bazată pe limba poporului ar fi evitat cu grijă les mots bas, les expressions plébéés. Mai e de observat că REGNIER care susține că RONSARD a avut

dreptate să întrebuințeze o limbă deosebită de a poporului, o limbă savantă și distinsă, REGNIER e tocmai poetul care recurge la limba poporului de la care împrumută o mulțime de expresiuni pline de saveare, de procedee pitorești, de metafore plastice care concretizează ideea sa, dar de la care ia și expresiuni triviale, termeni qui sentent la rue sau "la place Maubert" cum spunea savantul HENRI ESTIENNE de unele expresiuni ale scriitorilor din secolul al XVI-lea. Astfel e expresiunea de la versul 44 și alături de această trivialitate găsim la versul 47 proverbul popular trouver la pie au nid. In alte satire ale lui REGNIER găsim un mare număr de proverbe sau expresiuni populare care ar fi putut să fie întrebuințate de les crocheteurs du Port au foin, de ex: Vous parlez baragouin (îngăimezi vorbe fără înțeles) vous mentez par votre gorge.. (minți cu nerușinare).. vous faites la figue aux autres.... (dai cu tifla celorlalți) sau
Cependant il vaut mieux sucrer notre moutarde

(e mai bine să ne îndulcim vorba).

Versurile 39 - 42 cuprind o altă învinuire adresată reformatorilor și lui MALHERBE. Aceea de a socoti că versurile frumoase trebuie să fie condamnate pentru greșeli de formă sau de limbă, pentru un arhaism sau un solecism ^{eroare de sintaxă} care a scăpat autorului, greșeli pe care poetul nu le-a îndreptat sau solecismul pe care nu l'a înlocuit, fiind preocupat de subtilitatea concepției sale și nu de execuțiunea fără însemnătate.

In prefața Franciadei RONSARD spusese :

Les petites lecteurs poetastres qui on des yeux si aigus à noter les frivoles fautes d'autrui, le blâment pour avoir mal écrit, pour une rime non riche..... et autres semblables atomes par lesquels il a composé le petit monde de ses inventions, ne sont que grimands qui montrent leur peu de savoir.

De aceeași părere e și REGNIER:

Versul 33 - 42.

Câte-va observațiuni asupra acestor versuri:

Versul 33. -

Encore je le veux adică Néanmoins j'y consens.

Versul 35.

Et quand les crocheteurs seront poètes fameux. In versul acesta poète e considerat ca fiind de două silabe, silabele poè pronunțându-se ca una singură - poate ... E o licență pe care și-au permis'o mulți poeți din secolul al XVII. de ex. și LA FONTAINE:

Même précaution nuisit au poète Aeschyle.

Versul 37.

des plus vieux - ca și în versul 18 nu înseamnă des plus âgés dar des plus anciens.

Versul 41.

Une oeuvre brille et d'art et de science. Ideea că frumusețea ideei poetice trebuie să ne facă să trecem cu vederea imperfecției formei, căci inspirația în avântul ei poate să comită neglijențe; la verve quelquefois s'égale en la licence. Această idee o găsisse REGNIER exprimată în Arta poetică a lui HORATIU care declară că în versurile unde multe trăsături de frumusețe strălucesc, nu poți fi jignit de câte-va pete pe care le-a produs neglijența.

Dar în timp de HORATIU vorbise de ertarea

acestor neglijențe ca de o compensație pentru frumusețile pe care aceleași versuri le cuprind, la REGNIER e vorba de un drept al poetilor de a fi neglijenți. Ba chiar alunecând pe acest povârniș greșit REGNIER va ajunge să afirme că neglijența dă farmec poeziei și că poetul trebuie să umble după acest farmec: așa în versul 94 spune că neglijența e farmecul cel mai mare al poeziei căci desvăluște naturalul și nu artificul:

Les nonchalances sont ses plus grands artifices.

Desvoltând aceste idei asupra libertății poetului și a independenței sale față de regulele gramaticale și ale versificației, REGNIER se arată cu totul discipolul lui RONSARD care în prefata Franciadei spusese:

Le poète est porté de fureur et d'art sans toutefois se soucier beaucoup des règles de grammaire.

Pretenția lui MALHERBE care cere supunerea poetului la regulele gramaticii și ale versificației e după REGNIER o curată extravaganță.

Cum se poate se întreabă REGNIER ca MALHERBE și discipolii săi să-și închipue că au monopolizat secretele poeziei și că dânșii singuri au apucat drumul care duce la perfecție? În indignarea de care e cuprins REGNIER scapă termeni chiar triviali dar a căror trivialitate să arate disprețul ce-l are pentru adversarii săi.

Versul 42 - 53.

În acest atac contra reformatorilor poeziei franceze, plin de vehemență și de avânt, e interesant de constatat că REGNIER a reprodus felul de a argumenta și de a dispune ideile - adică ceea-ce Francezii numesc le mouvement - din poemul satiric al lui RONSARD: Remontrance au peuple de France. În realitate în acest poem RONSARD nu dojenește tot poporul francez dar numai pe protestanți, pe care-i acuză de toate nenorocirile războaielor civile. Protestanții își închipue că singuri ei sunt luminați de Sfântul Duh asupra adevăratului înțeles al Scripturii. Această pretenție a protestanților o ia în râs RONSARD.

Toutefois les docteurs de ces sectes nouvelles,
Comme si l'Esprit Sainct avoit usé ses ailes
A s'appuyer sur eux, comme s'ils en avoient eu
Du ciel dru et menu mille langues de feu,
Et comme s'ils avoient (ainsi que dit la fable
De Minos) banqueté des hauts dieux à la table,
Sans que honte et vergongne en leur coeur trouve
lieu,

Parlent profondement des mysteres de Dieu ;
Ils sont ses conseillers, ils sont ses secretaires,
Ils scavent ses advis, ils scavent ses affaires,
Ils ont la clef du ciel et y entrent tous seuls,
Ou qui veut y entrer il faut parler à eux .

Invinuirile aduse de RONSARD protestanților au
fost modificate de REGNIER ca să le aplice refor-
matorilor poeziei franceze; după cum teologii pro-
testanți (les docteurs de ces sectes nouvelles)
își închipuie că singur ei au pătruns adevăratul
înțeles al Scripturii fiind-că numai pe ei i-a
luminat Sfântul Duh, tot așa reformatorii poeziei
franceze își închipuie că numai ei sunt inspirați
de Apolon, că numai ei au pătruns secretele poeziei.
Si după cum protestanții au îndrăsneala să afirme
că Părinții Bisericii pe care îi venerază catoli-
cii, nu sunt ^{decât} niște spirite slabe care n'au făcut
bine nimic, tot așa reformatorii pretind că marii
poeti ai Pleiadei n'ont rien fait qui vaille, că
RONSARD n'était qu'un apprenti, que du BELLAY est
trop facile și că BELLEAU e plin de mots hargneux.
MALHERBE FASC. XV.

bouffis et relevés, aceste aprecieri corespund aprecierilor pe care protestanții le au despre teologii catolici și părinții Bisericii pe care îi taxează de rêveurs, de fols și de menteurs.

Les autres ne sont rien sinon que grosses bestes
Gros chapperons fourrez, grasses et lourdes testes.
Saint Ambrois, saint Hierosme, et les autres docteurs
N'estoient que des reveurs, des fols et des menteurs.

Observațiuni de detaliu asupra versurilor 43-55.
Versul 43 .

Leurs vers hautains et généreux ;généreux înseamnă aci trufaș, pe când azi înseamnă numai nobil sau manifestări ale calităților nobleței ; de ex. darnic, iertător față de cei care ne-au făcut un rău . Généreux care derivă din lat. genus, neam, rasă, a putut ajunge la înțelesul de trufaș, adică mândru de neamul, de rasa din care se trage.

Versul 44 .

Le cheval volant e Pégase, calul pe care încalecă Apolon în mitologia greacă . Pégase izbind cu copita o stâncă la picioarele Heliconului a tâșnit izvorul Hippocreu ale cărui unde aveau darul să trezească inspirația poetică .

Versul 45 .

sa vielle, instrument cu coarde care ar corespunde rom. lăută . Atributul lui Apolon era lira, dar în loc de liră REGNIER pune un instrument vulgar, după cum în versul precedent întrebuițase termenul trivial pentru a indica tășnirea izvorului de sub lovitura de copită a lui Pegas . Aceste vulgarități și trivialități de expresie sunt făcute în scop de a arăta mai bine desconsiderarea adversarului .

Versul 46 .

que la moucher du Gue . E o aluzie la legenda greacă după care albinele veneau să se așeze pe buzele marelui poet PINDAR pe când era încă în leagăn . Aceiași minune se spunea și despre PLATON spre a indica astfel că încă de mici erau prevestiri că va curge miere din buzele lui PINDAR și ale lui PLATON .

Versul 47 .

qu'ils ont seuls... trouvé la pie au nid . Locuțiunea aceasta înseamnă a descoperi ceva rar și pornește dela credința că fiind plimbăreșă coțofana nu eniciodată la cuibul ei .

Versul. 50.

Et dissent librement. Avem aici o anacolută ca și la versul 19. Intr'adevăr, după verbul il semble care începe acest paragraf, urmează un șir de propoziții secundare începând cu que. Il semble, que seuls ils ont și deodată după toate aceste secundare construcția se schimbă căci urmează o principală coordonată cu ele: et dissent librement.

Versul 51.

fantastiques d'humeur. Epitetul acesta se raportează nu la versul după care e așezat dar la ils subiectul subînțeles al lui dissent din fraza principală; fantastique e în loc de fantasque. REGNIER face o confuzie între două adjective cu înțeles deosebit: fantastique și fantasque. Aceiași confuzie o făcuse și la versul 24 spunând că după MALHERBE, RONSARD avait le cerveau fantastique et rétif. Trebuie însă făcută o deosebire între fantastique, care se spune despre creațiunile unei fantezii fără frâu, prin urmare creațiuni bizare, visuri imposibile de realizat: un conte fantastique, un être fantastique,

și fantasque care e epitetul ce se cuvine unui spirit sau unui suflet care se lasă dus de capriciile sale: un esprit fantasque.

Versul 51 - 52.

leur expériences a raffiné les vers... ainsi que le Gascons ont fait le point d'honneur Gasconii aveau reputația de a fi mari duelgii și foarte susceptibil în afacerile de onoare care au de consecință duelul. In comedia Cyrano de Bergerac, a lui ROSTAND, a cărei acțiune se petrece la vre-o treizeci ani după moartea lui REGNIER, unul din soldații căpitanului Carbon de Casteljaloux, prezintă astfel pe camarazii săi:

Nous sommes les cadets de Gascogne
De Carbon, de Casteljaloux
Bretteurs, menteurs sans vergogne
Nous sommes les cadets de Gascogne.

Gasconii iubitori de dueluri ajunseseră foarte susceptibili în ce privește motivele care puteau aduce o eșire pe teren sau o provocare de duel, ajunseră des raffinés d'honneur. In romanul lui AGRIPPA d'AUBIGNE, Mémoires du Baron de Faeneste, vedem cum gentilomii gasconi veniți la curtea lui

Henric al IV-lea, în grija lor ca onoarea să nu le fie atinsă, provocau la duel pentru ori-ce, pentru faptul că un alt gentilom trecând pe lângă dâșii atinsese mantaua lor, pentru că li se pă-ruse că-i-privise clipind din ochi sau că scuipa-seră prea aproape de dâșii. AGRIPPA d'AUBIGNE re-latează cum un gentilom raffiné d'honneur provo-case pe altul, confundându-l cu un altul, care realmente îl insultase. Ajunși pe teren, provoca-torul recunoaște că adversarul său nu era persoa-na pe care o socotea. Eroarea era evidentă, totuș amândoi fură de părere că deoarece-ce eșiseră pe teren "il se fallait tirer, comme ils firent; et cela s'appelle raffiné d'honneur.

În acelaș chip ridicol MALHERBE et discipolii săi își închipue că au rafinat versul și că numai ce fac dâșii e perfect.

SATIRA IX. CONTINUARE VERS. 55-95.

Râzând de pretenția reformatorilor poeziei franceze de a găsi că numai versurile făcute în conformitate cu principiile lor sunt bune, REGNIER expune cu ironie aceste principii de la versul 55-60. Mai întâiu e respectarea corectitudinii gramaticale, vers 55-56. REGNIER râde de obiceiul lui MALHERBE de a-și corecta mereu versurile pentru a obține un purism desăvârșit. Versul 57 face aluzie la evitarea hiatusului. MALHERBE care în poemul său din tinerețe Les larmes de Saint Pierre făcuse multe hiatusuri, le evitase apoi cu grijă și în sfârșit când ajunge conștient de reforma ce trebuie introdusă în poezie, le proscrisie cu desăvârșire. De fapt MALHERBE se supune numai unui curent general care chiar în proza franceză caută să evite întâlnirile de vocale și le înlătură prin contracțiuni și eliziuni. În Abrégé de l'Art poétique, RONSARD declarase că întâlnirile de vocale în interiorul versului "font les vers merveilleusement rudes en notre langue. Ceea-ce supăra pe RONSARD supără și mai tare

pe poeții generației următoare care evită în genere și în mod instinctiv hiatusul; așa BERTANT la care aproape nu se întâlnește hiatus. Dar chiar REGNIER îl evită și în satira IX-a în care râde de MALHERBE și de grija lui de a evita hiatul, în această satiră de 250 versuri nu are decât un singur hiat la versul 217: *O debile raison, où est ores ta bride* (O rațiune slabă, unde e acum frâul tău).

E drept că MALHERBE a transformat tendința ce se întâlnește în poezia predecesorilor săi, într'o proscriere severă care a subsistat în toată poezia clasică, ba chiar și în cea romantică. Hiatusul e însă o proscriere arbitrară, căci dacă e interzis să se întrebuițeze persoana a II-a singulară a prezentului verbului être: tu es, nu e interzis să se întrebuițeze participiul trecut de la verbul tuer, tué, care sună tot astfel. Simboliștii au depărtat legea evitării hiatusului din poezia franceză liberând poezia franceză de tirania unei reguli arbitrare.

Versul 58 expune o altă regulă din pretinsa poetică a lui MALHERBE - care cere identitatea perfectă a cantității silabelor de la rimă: de ex., grăce unde a

e lung nu poate rima cu preface unde a e scurt.

Versul 59-60 e mai obscur. Evident nu poate fi vorba de hiatus de care a vorbit cu două versuri mai înainte. E vorba de interzicerea ca versul să prezinte un cuvânt care să se termine printr'un e mut precedat pe o altă vocală, de ex: vie, épée, finie și care e mut să fie urmat de o vorbă începătoare cu o consoană în care caz e mut neelidându-se contează ca o silabă. De ex. verbul următor de MAROT:

Née du sang et semence royale.

Acest vers n'ar fi fost pe placul lui MALHERBE. Căci e mut din née a luat valoarea unui e plin, fără s'o posede pe deplin. Din această cauză versul i se pare lănced. Toate aceste reguli constitue les sauvages lois, la care Apollon e constrâns, adică la care poezia e constrânsă cum zice REGNIER în altă satiră. Dar observarea acestor reguli tiranice stânjenește inspirația și numai scriitorii fără imaginație și fără avânt pot să se păzească de toate aceste mici greșeli. Dar supunându-se acestor reguli ei părăsesc tot ce e mai nobil în poezie: ils laissent sur le verd

le noble de l'ouvrage (versul 61) - adică observă ce e secundar și lasă de o parte ce e important. Imaginea pe care o întrebuințează REGNIER nu e prea clară. Ea se explică astfel: după cum femeile care spală rufe la gărlă întind pe iarba de pe marginea gărlei rufe și apoi își trec timpul cu vorba așteptând ca să se usuce, tot astfel poeții din școala lui MALHERBE laissent sur le vert ce e important, inspirația, avântul poetic și se ocupă de evitarea hiatusului, de cantitatea cuvintelor la rimă etc. Inimilor nu simte nici un imbold divin (versul 62). In versul acesta courage e pus pentru coeur cum se întâmplă dese ori în secolul al XVII-lea. Ei se târăsc pe pământ în loc să sboare în regiunile înalte ale poeziei.

Principala învinuire pe care REGNIER o aduce lui MALHERBE și discipolilor săi e că socotesc că în poezie corectitudinea formei e tot și că privesc ca lucruri de puțină importanță avântul și bogăția imaginației, căldura simțirei, mișcările sensibilității. Ceea-ce scapă reformatorilor e tocmai esența poeziei, transportul entusiasmului, acea înflăcărare a minții

și acea înfiorare a sensibilității pe care o simte poetul în momentul inspirației, și care-l îmboldește să scrie ca și cum un zeu i-ar vorbi în conștiința sa, ca și cum ar locui în sânul său; iată lucruri ce sunt necunoscute reformatoilor poeziei franceze. Invinuirea în parte e dreaptă. MALHERBE nu posedă nici imaginația înaripată, nici sensibilitatea așa de ușor pusă în mișcare și așa de înflăcărată a lui RONSARD. Poezia lui, ale cărei caractere le-am analizat în lecțiile precedente, e o poezie oratorică în care a exprimat mai ales emoțiile de ordin general ale contemporanilor săi și locuri comune morale, împrumutate de la stoici și cărora vigoarea talentului său le-a comunicat o virilă frumusețe. Nimeni ca dânsul n'a cântat fericirea Franței în urma închețării luptelor civile, prin triumful lui Henric al IV-lea, binefacerile păcii, belșugul ogoarelor cultivate și a hambarelor pline, veselia de care tresar inimile din cauza prosperității prezente și a speranțelor strălucite care curând trebuie să se realizeze... Lirism personal, individual în felul celui a lui RONSARD și DU BELAY, nu găsim la MALHERBE. E prea lipsit

de imaginație și de sensibilitate, și prea supus rațiunii, prea iubitor mai ales de raționament în poezie, pentru ca să găsim la el acel aiguillon divin qui élève le courage, cum zice în limba sa arhaică REGNIER, care produce poezia înaltă. Uscățimea imaginației lui îl făcea să proscie la alții tot ce se depărta de de realitatea vizibilă; deoare-ce MALHERBE face parte din categoria poeților:

Qui n'osent peu hardis tenter les ^{inchipiri} fictions,
el critică pe cei ce întrebuintează astfel de fictions. Astfel într'o epistolă, REGNIER înfățișase Franța înălțându-se în văzduh și de acolo imputând țării lipsa sa de recunoștință față de rege. MALHERBE, după spusa lui RACAN, critică acest pasaj spunând discipolilor săi că de cinci zeci de ani de când trăește n'a băgat încă de seamă că Franța să se fi mișcat din loc.

Lipsa lui de imaginație îl face să nu priceapă avântul fanteziei altora. Lipsa lui de sensibilitate îl face să ceară pretutindeni poetului aceeași logică căreia se supune scriitorul care în proză demonstrează un adevăr. La fie-care pas în comentariul asupra lui DESPORTES găsim adnotarea mal raisonné. Une ori acest raționalism îl duce la învinuiri cu totul neîntemeiate

Astfel într'unul din sonetele sale DESPORTES vorbindu-ne de desnădejdea de care era cuprins despărțindu-se de iubita lui, ne spune că mâhnirea lui era cu atât mai chinuitoare cu cât nu putea să plângă în voe, din cauza mulțimei luntrașilor care-l transportau în barca lor. Această împiedicare a manifestărilor durerii e foarte omenească. Să plângi în fața unor oameni de rând, din cauza mâhnirii dragostei, e să te expui ca lacrimile tale să fie luate în răs. MALHERBE nu simte lucrul acesta și pasagiul

.....la tourbe importune

Des bateliers crians, m'empeschoit le loisir
D'honorer de mes pleurs ce mortel déplaisir,

e adnotat de dânsul cu observarea că, de oare-ce plânsul poetului n'ar fi împiedicat pe luntrași să vâslească, DESPORTES nu avea decât să verse câte lacrimi ar fi vrut. E evident că această cântare a raporturilor între efect și cauză e aci ridicolă.

MALHERBE spre deosebire de RONSARD a cărui poetică o apără REGNIER nu-și dă seamă că principiile ca și maniera poeziei sunt altele decât ale prozei. Intr'una din anecdotele sale asupra lui MALHERBE, RACAN ne spune că maestrul compara pe poet și pe prozator cu doi călători care fac acelaș drum. Singura deosebire

între dânsii e: mersul prozatorului e liber, în timp ce poetul e constrâns să se supună legilor cadenței și ale armoniei. Așa dar, după MALHERBE poezia în fondul său intim nu se deosebește de proză; se deosebește însă prin forma ei. De aci importanța mare pe care o acordă formei, grija corectitudinii. Nu însă în formă stă poezia, spune REGNIER, dar în fond. Acordând prea multă atenție formei, reformatorii laissent sur le verd le noble de l'ouvrage. Această învinuire o va adresa lui MALHERBE și o altă detractoare a lui, care supraviețuind lui REGNIER va continua lupta dusă contra reformatorei poeziei franceze. - M-elle de GOURNAY e de altfel singurul adversar al lui MALHERBE care a discutat în mod detaliat toate prescripțiile și hotărârile sale. Ea se constituie apărătoarea scriitorilor din secolul al XVI-lea, a stilului și a limbei lor, contra celor care pretindeau, spre a ne servi de expresia lui REGNIER, les déterrer du monument. M-elle de GOURNAY care s'a făcut celebră prin afecțiunea pe care i-o arăta MONTAIGNE în ultimii ani ai vieții sale, și care îngriji ediția postumă a Essais-urilor a dat într'un volum pe care l'a intitulat, nu se știe de ce, în mod bizar, l'Ombre,

(1626) câte-va dizertații în proză: Deffense de la poëzie et du langage des poetes, Du langage francois etc. în care combate toate inovațiile lui MALHERBE în ce privește limba, și toate regulile poetice sale, opuse celei a lui RONSARD și discipolilor săi. Vorbind cu acelaș despreț cu care vorbise REGNIER despre les sauvages lois la care Apollon e acum constrâns, se ridicase cu energie contra regulilor noui, contra detaliilor care nu merită nici o atenție și de care se face atâta caz. Ea deplăra că ori-ce muncă e zadarnică în poezie când lipsește la splendeur de la liberté și compară poeziile lui MALHERBE cu o masă la care sunt poftiți și unde ne aflăm "devant une belle nape blanche, lissée, polie, semée de fleurettes, couverte de beaux vases clairs et luisants, mais pleins d'eau pure". Cu imagini tot așa de vii și de fericite caracteriza exagerările aduse de dorința de puritate a reformatorilor, sau desgustul și desprețul lor pentru bogăția imaginației și căldura sensibilității altora. Sobrietatea lor era un efect al sterilității invențiunei și a frigidității simțirei lor, întocmai ca un epure care fiindcă a auzit că o vulpe a fost prinsă din cauza cozei ei

stufoase, ar fugi mâncând pământul de frică să nu fie apucat de ^{coada} coadă, pe care din cauza asta o poartă scurtă:

Comme un lievre qui s'enfuiroyt bel erre de crainte qu'on ne le prist par la queue qu'il porte néanmoins si courte, pour avoir entendu dire qu'un renard eust été happé par la sienne si plantureuse.

Nemulțumindu-se numai cu argumentări critice, REGNIER care e poet personifică imediat poezia lui RONSARD și poezia lui MALHERBE sub trăsăturile a două femei: poezia formală a lui MALHERBE, trăgându-și toate mijloacele de seducțiune din îngrijirea detaliilor de versificație și de stil e o bătrână cochetă, înzorzonată, vopsită și sulemenită, făcând cu ochiul pentru a ademeni pe trecători, pe când poezia lui RONSARD care scoate din meritele sale intrinsece tot farmecul ei, e o fată tânără, care neștiind ce sunt dresurile și gâtelile, place prin grațiile sale lipsite de artificiu, prin nai-vitatea și candoarea ei.

Versul 69 - 94

(Vezi foaia anexă).

attiffent. Attiffer înseamnă în vechea franceză a împodobi capul unei femei. In satira a XIII-a

găsim attiffet, găteala de cap; azi a împodobi în mod ridicol, a împopoțona. Traducere: își împopoțonează cuvintele, își înzorzonează fraza și gătesc vorbirea cu atâta meșteșug, își acoper greșelile cu dresuri și suliman.

tout si relevé d'art: tout n'are aci înțelesul de tot dar e întrebuintat după cum se întâmplă foarte des în secolul al XVII-lea pentru a da mai multă forță expresiunii. Astfel tout se construia cu superlativul:

Joignez-y quelque boeuf: choisissiez pour ce don
Tout le plus gras du pâturage.

(La Fontaine).

Tout se construia însă și cu adv. simplu. De ex. cu tel: Tout tel que tu es, unde l'am putea traduce cu chiar: chiar așa cum ești.

În fraza lui REGNIER nu găsim în românește expresie care să întărească ideea exprimată de adjectiv, așa cum am putut traduce prin chiar pe tout din tout telsau în versul următor din MALHERBE:

Le discours parfait à tout chacun fait croire
affiquets: vnici podoabe care se atașează toaletei
femeilor, de ex. ace de fixat în coc, panglici

și agrafe, într'un cuvânt: zorzoane.

rendent embellies . Încă din vechea limbă franceză rendre urmat de un participiu trecut sau prezent constituia o conjugare perifrastică, în care rendre nu avea altă valoare decât cea de auxiliar. Rendre embellir = embellir. DESPORTES abuzase de această construcție, rendre adouci, vengé, séché ... și MALHERBE șterge fără cruțare în exemplarul din DESPORTES adnotat de dânsul, toate versurile unde această construcție apare. Totuși și dânsul cade în această greșală scriind:

Et rendre les desseins qu'ils feront pour lui nuire, aussitôt confondus comme délibérés.

Rendra confondus = confondra. Astăzi rendre nu se mai întrebuintează decât ca un adjectiv: rendre souple exprimă altceva decât assouplir, căci în timp ce rendre souple exprimă starea în mod durabil produsă de acțiunea verbului, assouplir indică numai un rezultat trecător. DESPORTES abuzează de conjugarea perifrastică cu rendre în scop de a obține un număr de silabe mai mare spre a umple versul. Conjugarea perifrastică cu rendre contribuie la prolixitate, și de aceea

MALHERBE, dușmanul prolixității și partizanul preciziei o condamnă.

gentes, gent, gente - din latinul gentum - contractat din genitum, participiul trecut de la gignere, născut și prin extensiune născut dintr'un neam bun, dintr'o casă mare. Acest sens în vechea franceză a dat naștere la sensul pe care îl are diminutivul gentil: frumos.

sade - din lat. sapidum, plin de savoare, așa dar plăcut, dulce. Sade nu se întrebuințează azi; îl găsim însă în compusul maussade (mal și sade) = ursuz. Sade avea diminutivul sadinet pe care-l găsim întrebuințat de REGNIER.

parmi - se întrebuințează azi numai cu un plural: parmi les branches. În secolul al XVI-lea și cu un singular, în conformitate cu etimologia, per medium.

point coupé: e o dantelă ajurată. Numele acesta s'a dat în special unui guleraș de dantelă. Traducere: De aceea le compar cu acele femei care devin frumoase numai cu ajutorul zorzoanelor. și care fiind drăguțe numai grație hainelor lor

și plăcute numai grație alintărilor lor, întind momelile printre dantelele ce le acoper, al căror ochiu râde cu afectatie, a căror vorbire e răsfățată.

Versul 79.

De rubans piolez. Adjectivul piolé e derivatul substantivului pie, coțofană, care a dat adjectivul pie, pătat cu alb și negru ca o coțofană; un cheval pie și adjectivul derivat piolé: tărcat. BAIF a spus: L'arc en ciel piolé: Curcubeul cu tot felul de culori, ca și REGNIER: panglici de felurite culori.

s'agencent. agencer = a dispune sau a aranja un lucru spre a-l face plăcut sau comed: agencer un magazin, un musée etc. Se zice și de toaletă: a găti.

proprement = cu eleganță.

ne gist = nu stă. De la gésir = a zace, întrebuințat azi numai în fraza ce se găsește ca inscripție la morminte: ci-gît.

ceruse et peautre: peautre în loc de platre, formă modificată. Cerusa și le peautre sunt săruri, prima de plumb, a doua de cositor cu care se

fac dresurile.

Et toute leur beauté. După propozițiunile relative care determină pe ces femmes jolies: que..... se rendent embellies: qui ... tendent; dont l'oeil... et de qui, de odată construcția, se schimbă. Anacolutele sunt dese la REGNIER, și la versul 49, Et disent, și chiar aci la versul 82, căci după ce subiectul a fost la beauté, și le visage, și a avut de complement pe leur adică de ces femmes, acum în versul: Propres en leur coiffure....vorbele ces femmes devine subiect în loc de complement, și stă la nominativ, în loc să stea la genetiv, și construcția iar se schimbă. (Ces femmes propres en leur coiffure).

Versul 82.

un poil: azi acest cuvânt de întrebuițează vorbind fie numai de animale, fie de părul de pe fața omului (barbă, mustăți) sau de pe corpul lui. În secolul al XVII-lea această distincție nu era făcută; se zicea poils unde azi se zice cheveux . Se zicea despre un om că are le poil blond, noir, grison, vorbindu-se de cu-

loarea părului din cap.

Versul 82.

ne passe = ne dépasse.

Versul 83.

Où = tandis que, au lieu que, nu unde, cum greșesc unii comentatori, care pun un punct de întrebare după versul 85, ceea-ce nu are nici un sens. Où are aci așa dar valoarea unei conjuncții adversative - ceea-ce se întâmplă, dar rar, la începutul secolului al XVII-lea.

Il distingue la prudence d'avec la subtilité d'esprit, en ce que celle-ci se porte indifféremment, au bien et au mal, où la prudence est constante et invariable. (Guez de BALZAC)

hautains et relevés. Acest adjectiv are acelaș înțeles și constituie un pleonasm ca și cel de la versul 43: hautains et généreux. MALHERBE care ștergea fără milă cuvintele de umplură din versurile lui DESPORTES, și care după spusa lui RACAN, nu suferea să se zică noble gentilhomme căci dacă erai gentilom, bine înțeles erai și nobil, ar fi tăiat cu creionul unul din aceste adjective.

Hélicon, muntele care în Grecia era consacrat 'muzelor
fureur = delirul poetului când e transportat de en-
tusiasu.

Versul 87.

et sont comme l'on voit: nouă anacolută, analogă ce-
lei de la versul 80; de leurs vers în versul
precedent e complement și aci leurs vers, care
e subînțeleles e subiect.

contente de soi - Azi soi se întrebuințează când sub-
stantivul e un nume nedeterminat sau un infi-
nitiv. On ne doit jamais parler de soi. Etre
toujours content de soi, est une sottise.
In secolul al XVII-lea s'a întrebuințat soi
în loc de lui, elle, foarte târziu. De ex. în
LA BRUYERE: Gnathon ne vit que pour soi.

Versul 89.

au Palais. E vorba de Palatul de Justiție din Paris.
In galeriile acestuia era o mulțime de prăvăli
oare în care se vindeau lucrurile cele mai ie-
lurite. CORNEILLE într'o comedie de tinerețe
La Galerie du Palais, a desfășurat acțiunea
în sala pașilor pierduți, de o parte și de
alta căreia se aflau tarabe de negustorași și

ne-a făcut să asistăm la convorbirea dintre o lingere și un librar. Intr'un mic poem în versuri burlești de la mijlocul secolului al XVII.: la ville de Paris a lui Berthad (1652) asistăm la invitația pe care un prăvăliaș o adresează unei trecătoare pentru a-i ispiti cochetăria arătându-i tot felul de găтели feminine.

blanc d'Espagne = un dres pentru a albi tenul.

et laissant là Mercure. Mercur era zeul comerțului, fiindcă era zeul vicleniei și al înșelăciunii.

Mercure e aci sinonim cu minciună.

Et laissant là . De remarcat sărăcia verbală a lui REGNIER. Mereu repetă aceleași construcții și aceleași expresii. După cum versul 83 conține calificativele hautains et relevés pe care le aplică la niște divins esprits pe când în versul 43 hautains et généreux era aplicat la discours și după cum epitetul divins e în versul 43 și 83 tot așa expresiunea laissant là o întrebuințase și în versul 61: et laissent sur le vert.

În schimb pasagiul conține versuri minunate pentru a caracteriza frumusețea simplă și naivă.

Son front, lavé d'eau claire, éclate d'un
beau teint.

Les nonchalances sont ses plus grands artifices.

Portretul caricatural al muzei înzorzonate și plină de meșteșugire pentru a ademeni pe cetitori ca și portretul poetului divin care ascultă numai de inspirația sa și a cărui grație naturală; exprimată cu sinceritate, farmecă într'adevăr, sunt foarte reușite ca personificări a două concepții diferite despre poezie.

Dar aplicarea pe care REGNIER o face e greșită; ea nu corespunde deloc adevărului. A socoti pe MALHERBE care e un poet fără multă imaginație nici sensibilitate, dar care a exprimat cu vigoare și cu energie locurile comune morale sau sentimentele generale ale contemporanilor săi, care n'are curs la ficțiuni, mulțumindu-se cu frumusețea pe care ideea poetică prin ea însăși putea s'o aibă, care a evitat cu grije tot ce putea să încarce stilul, toate ornamentele de prisos, toate zorzoanele și care nu de multe ori, dar totuși câte odată a reușit să realizeze în versuri o poezie maestuoasă, gravă,

strălucind tocmai prin simplitatea austeră a formei și prin precizia elegantă a compunerilor sale, a făcut din MALHERBE întruparea poeziei plină de găteli ridicole și de zorzoane fără de folos, e o nedreptate. După cum dacă nu o nedreptate, dar o inexactitate e să faci din RONSARD întruparea poeziei fără artificii RONSARD care a căutat să aclimatizeze poezia savantă a lui PINDAR, cu diviziunile ei tripartite în strofe, antistrofe și epode, cu nenumăratele ei aluzii mitologice la fapte greu de înțeles chiar de erudiți; RONSARD care a imitat în Amoururile Casandrei, artificiile de gândire, de simțire și de stil ale lui PETRARCA, e mult mai de grabă decât MALHERBE, reprezentantul poeziei artificiale contra căreia se ridică REGNIER.

S A T I R A IX. (sfârșit).

Satira IX-a se compune din două părți; o parte propriu zis literară și o parte de satiră morală. Am parcurs aproape în întregime partea literară care merge până la versul 106 și analizând-o am constatat că după un debut în care REGNIER explică prin laude decernate lui RAPIN motivele pentru care i-a dedicat această satiră, urmează un atac împotriva reformatorilor poeziei franceze în care REGNIER reluând atacurile aduse de RONSARD contra protestanților în Remontrance au peuple de France, le modifică îndreptându-le contra adversarilor pleiadei, și după cum RONSARD în această bucată luase în răs îngâmfarea protestanților că ei singuri dețin secretele înțelegerii textelor sfinte, tot astfel, cu o ironie al cărui obiect însă s'a schimbat, REGNIER ia în răs pe reformatori care-și închipue că a pătruns toate tainele poeziei. Arătarea de către RONSARD în ce consistă știința reformatorilor religiei are

are drept corespondent în satira lui REGNIER arătarea de către REGNIER a nimicurilor la care reformatorii poeziei franceze reduc poezia și arta. Negreșit REGNIER a introdus în planul luat de la RONSARD idei personale pe care le-a dezvoltat cu foarte multă vervă, de ex. personificarea muzei lui MALHERBE înfățișată ca o cochetă doritoare să seducă, în timp ce muza lui RONSARD e înfățișată ca o fată tânără al cărui farmec provine din naivitate și lipsă de artificiu.

Partea finală a satirei literare, adică versul 95 - 106 conține dezvoltarea unei idei luate tot din RONSARD, dar din alt poem decât Remontrance au peuple de France, anume din Continuation du discours des misères de ce temps. Adresându-se protestanților în care vede autorii relelor de care suferă Franța, RONSARD le spusese să dovedească că sunt aleșii lui Dumnezeu făcând o minune cum au făcut sfinții și părinții pe care-i venerază catolicii.

De votre election faites vous voir la bulle
Faites à tout le moins quelques petits miracles
Comme les pères saints, qui jadis guérissaient
Ceux qui de maladie aux chemins languissaient
Et desquels seulement l'ombre était salutaire.

Ca să cred că reformatorii poeziei franceze au dreptate spune REGNIER, ar trebui să văd că versurile lor sunt tot așa de apreciate ca ale lui DESPORTES pe care-l critică cu înverșunare, și ca ele să-i aducă tot atâta considerație și avere cât i-au adus lui DESPORTES versurile sale.

Versul 96. Je vais le grand chemin que mon oncle m'apprit; drumul pe care-l urmează REGNIER, cel pe care unchiul său DESPORTES l'a învățat să-l urmeze e cel croit de RONSARD și poezii Pleiadei

Versul 97. Laissant là ces docteurs - docteurs de la doctus = învățat - învățați în meșteșugul poeziei.

Formula laissant là e repetată pentru a treia oară în această satiră căci o găsim câte-va versuri mai sus la versul 93: et laissant là Mercure și la versul 61 : et laissent sur le vert. Această repetiție a aceleiași formule ne arată sărăcia invențiunii verbale la REGNIER și lipsa lui de grije ca revenind asupra bucăței compuse să varieze vocabularul său.

Versul 101. à mordre si cuisante - adică dont les

mesures sont si cuisantes; cuisante are înțelesul de usturătoare.

Versul 102. Leur donna în loc de leur donnera cu sincoparea lui e median neaccentuat ca și în forma légerté uzitată în secolul al XVI-lea pentru légereté. Tot astfel viitorul verbului laisser prezintă în secolul al XVI-lea forma laissrai în loc de laisserai. Acest laiss'rai la rândul lui prin asimilare lui ss la r a dat forma lairrai foarte frecventă în secolul al XVI-lea.

Versul 104. Acest vers datează foarte bine satira căci în 1607 compozitorul Denis Coignet compuse muzica pentru Psalmii pe care DESPORTES îi publicase în traducere cu câți-va ani înainte, în 1603 și 1604.

Versul 106. REGNIER face o aplicație amuzantă a preceptului dat de HORATIU în Arta poetică: omne tulit punctum qui miscuit utile dulci. A meritat aprobarea tuturor cel care a asociat utilul cu plăcutul.

Versul 106. avecqu'. REGNIER ortografiază astfel adverbul avec de carece știind că există o formă

avecques analoagă lui doncques își imaginează că forma avecq e forma prescurtată prin apocoparea silabei finale și înseamnă lipsa de transcriere a silabei finale printr'un apostrof. De fapt avec e forma primitivă la care adăogându-se s final considerat ca o caracteristică a adverbelor s'a ajuns la avec's în care s'a intercalat între K și s vocala e pentru eufonie - avecques.

L'utile avec le délectable - azi s'ar întrebuința prepoziția a : l'utile au délectable, se zice joindre l'utile à l'agreable. Urmează o digresiune în care REGNIER povestește o anecdotă care a fost pusă în circulație după conciliul de Trento în care s'a discutat dacă n'ar fi bine să se dea preoților catolici dreptul să se căsătorească; un țăran, spune REGNIER, s'a dus la papa și s'a rugat să dea voce preoților să se căsătorească pentru ca și țărani să le poată pune coarne cum pun și ei coarne țăranelor. Această digresiune îi servește de tranziție pentru a reveni la ideea care porcede din critica adresată de RONSARD protestanților. Numai atunci va

recunoaște superioritatea reformatorilor poeziei franceze când vor face o operă tot așa de frumoasă ca a celor vechi pe care-i critică în zadar, o operă la fel cu a lui Homer și Virgil.

Vers 115 - 132 (vezi foaia anexă).

Cu această revenire la critica pe care o formulează și mai înainte se termină partea propriu zis literară a acestei satire. Partea a doua a satirei care începe cu versul 134 "Mais Rabin, mon ami c'est la vieille querelle" e o satiră morală care se leagă foarte slab cu satira literară și în care câte-va locuri comune sau câte-va paradoxe contestabile împrumutate lui Montaigne se amestecă într'o desordine supărătoare.

Condamnarea de către MALHERBE a poeticei pleiadei e după REGNIER o urmare a încrederei sale greșite în excelența judecății sale proprii. Pornind de aci REGNIER, care-și aduce aminte demonstrațiile lui cu privire la slăbiciunea raționamentelor noastre le reeditează, arătând că nu ne putem face o idee exactă despre lucruri. În dezvoltarea foarte lungă

a ideei că pasiunile întunecă dreapta judecată, REGNIER vorbește de felul cum dragostea face pe amant să nu bage de seamă toate imperfecțiile femeii iubite, să nu observe cum o femeie cu ajutorul artificielor corectează micimea staturii sale, drege paloarea tenului său, împlinește cu ajutorul perucei golurile din coafura sa și își rotunjește bustul prea firav.

L'Amant juge sa Dame un chef d'oeuvre icy bas,
Encore qu'elle n'ait sur soy rien qui soit d'elle:
Que le rouge et le blanc par art la fasse belle,
Qu'elle ante en son palais ses dents tous les matins,
Qu'elle doive sa taille au bois de ses patins,
Que son poil, dès le soir frisé dans la boutique,
Comme une casque au matin sur sa teste s'applique,
Qu'elle ait comme un piquier le corselet au dos,
Qu'à grand peine sa peau puisse couvrir ses os,
Et tout ce qui de jour la fait voir si doucette,
La nuit comme en depost soit dessous la toilette;
Son esprit ulcéré, juge en sa passion
Que son taint fait là nique à la perfection.

Pasagiul e inspirat din versul 1149-1166 din poemul lui LUCRETIU De rerum natura în care marele poet latin vorbește de iluziile produse de amor: "pasiunea orbește pe amanți și atribue perfecțiunii celor care sunt mai lipsite de ele." Intr'un cuplet al Eliantei MALHERBE FASC. XVII.

din *Le Misanthrope*, MOLIERE a dat o imitare foarte apropiată de textul latin. REGNIER însă a găsit în versurile lui LUCRETIU numai un punct de plecare și a făcut un portret satiric foarte reușit al unei femei urâte și cu o mulțime de neajunsuri fizice pe care ochii pasionați ai amantului nu le văd.

Ideea morală pe care REGNIER o dezvoltă după LUCRETIU se împletește cu ideile morale pe care le dezvoltă după Montaigne, două zeci de versuri după pasagiul asupra iluziilor produse de amor găsim o dezvoltare a ideii împrumutată de la Montaigne că operațiile minții servesc numai pentru a justifica pasiunile, pentru a le găsi o motivare. Și de aceea fiecare socotește că natura n'a distribuit nimic cu atâta generozitate ca rațiunea

De là vient qu'un chacun, mesmes en son defaut
Pense avoir de l'esprit autant qu'il lui en faut;
Aussi rien n'est party si bien par la nature
Que le sens: car chacun en a sa fourniture.

Acest pasaj dezvoltă următoarele idei ale lui Montaigne din *Apologie de Raimond de Sebonde*.

Qui a jamais cuidé avoir faulte de sens?... Il ne feut jamais crocheteur ny femmelette qui ne pen-

sast avoir assez de sens pour sa provision.... On dict communément que le plus juste partage que la nature nous ayt faict de ses graces, c'est celui du sens; car il n'est aulcun qui ne se contente de ce qu'elle luy en a distribué; n'est ce pas raison? qui verroit au dela, il verroit au dela de sa vue.

Consecința desvoltării acestor locuri comune morale e pentru REGNIER că MALHERBE greșește fiindcă pasiunea i-a falsificat judecata. MALHERBE pune în circulație păreri noi asupra poeziei pe care nu trebuie să le adoptăm după cum nu trebuie să ne luăm după părerile noi în religie. REGNIER declară că în ceea ce-l privește se va feri să pășească pe această cale: En toute opinion je fuis la nouveauté.

Poziția pe care o ia REGNIER față de orice constituie o inovație e identică cu aceea adoptată de Montaigne; în capitolul 12 din cartea II-a mărturisește:

Quelque apparence qu'il y ait en la nouvellété, je ne change pas ayseement, de peur que j'ay de perdre au change... et me tiens en l'assiette où Dieu m'a mis... aussi me suis-je, par la grace de Dieu, conservé entier, sans agitation et trouble de conscience, aux auciennes créances de nostre religion, au travers de tant de sectes et de divisions que nostre siècle a produictes ..

Satira aceasta așa de deslânată dovedește incapacitatea lui REGNIER de a-și orându-i ideile după un plan bine chibzuit, neputința lui de a întocmi o

compunere cu idei bine legate. Atâta timp cât a avut,
ca în partea literară a acestei satire ca directive
ideile lui RONSARD din poemele acestuia contra Hüge-
noșilor, REGNIER reușește să-și înșire în mod logic
ideile sale, dar de îndată ce părăsește satira lite-
rară și trece, în cadrul aceiași bucăți la o satiră
morală ideile sale care fiind îndrumate numai de ca-
priciul poetului, rătăcesc în dreapta și în stânga,
se resfiră la voia întâmplării se leagă prin tranzi-
ții artificiale și se pierd în digresiuni curioase.
In timp ce ideile esențiale sunt de abea formulate
ideile accesorii capătă o dezvoltare disproporționată
față de neînsemnătatea lor.

Satira aceasta îndreptată contra lui MALHERBE dovedește tocmai necesitatea reformei lui MALHERBE care în scop ca ideile poetice să capete mai multă tărie și mai mult relief a reclamat ca ele să aibă coerență, să fie expuse cu ordine, cu claritate și logică.

Tot odată această satiră în care versuri așa de bine turnate și pasagii pline de vervă stau alături de versuri greoaie și de pasagii cu un înțeles obscur, de perioade încurcate, de fraze ce se împiedică în anacolute

greu de admis, și pline de neglijențe, dovedește cât de necesară era reforma lui MALHERBE cu privire la stil, limbă și versificație. REGNIER laudă chiar în această poezie neglijența spunând că dă un farmec special poeziei.

Ses nonchalances sont ses plus grands artifices.

Dar constatăm că chiar în această satiră cum neglijența aduce după sine multe scăderi de forma și e cauza neîndepărtării din versuri a greșalelor supărătoare și a repetițiilor de expresiuni pe care le prezintă mai totdeauna prima redactare a inspirației poetului. REGNIER a avut negreșit mai mult sentiment poetic decât MALHERBE dar i-a lipsit gustul perfecțiunii formale, sentimentul artei îngrijite pe care-l are rivalul său. Arta aceasta e produsul trudei și a migălelei, ce e drept, dar REGNIER iubitor al capriciilor fanteziei și a nepăsării față de formă, ar fi câștigat mult dacă s'ar fi supus disciplinei ei.

Totuși cu toată diferența ce exista între concepția pe care REGNIER și-o face despre poezie și cea a lui MALHERBE, cu tot elogiul libertății și cu toată apologia neglijenței pe care le găsim în această

satiră, REGNIER merită să fie socotit alături de MALHERBE ca unul din fundatorii poeziei clasice. REGNIER se apropie de MALHERBE și anunță poezia clasică prin mai multe trăsături ale talentului și operei sale.

Mai întâiu REGNIER e un observator atent al realității,ii pe care o redă cu un relief, cu un adevăr, cu o tărie care fac o impresie puternică. Aceiași dragoste de adevăr de care ascultă MALHERBE îl mână și pe REGNIER. E de observat că REGNIER care laudă atâta imaginație în satira IX-a, observă foarte mult și imaginează foarte puțin. Rare ori REGNIER recurge la ficțiune și numai în poeziile socotite ca aparținând genului nobil se crede obligat să imite procedeele considerate nobile; așa în bucata "Discours au roi" unde a crezut că trebuie să se servească de alegorie; aci REGNIER pune Franța înfățișată ca o nimfă înaripată să se înalțe în văzduh și să apostrofeze pe fiii săi rebeli, pentru nenorocirile ce i le-au pricinuit prin neînțelegerile și luptele lor. Dar în satire REGNIER expune numai rezultatele observațiilor sale

asupra caracterului oamenilor, asupra potrivirii între fizicul și aspectul lor și viciile sau pasiunile lor și așa mai departe.

Ceea ce-l mai apropie de MALHERBE e că deși în genere poezia sa învederează neglijența totuși prezintă multe versuri de o factură strânsă, pline de vigoare și de energie. În Epître sur la paresse marele poet romantic ALFRED de MUSSET citând câte-va versuri ale lui REGNIER laudă versul său cu contururi precise, felul cum acest satiric își exprimă gândirea într'o formă netedă și cu un accent hotărât și sigur.

"Qui, j'écris rarement et me plais de le faire:
Non pas que la paresse en moi soit ordinaire;
Mais, sitôt que je prend la plume à ce dessein,
Je crois prendre en galère une rame à la main"

Qui croyez-vous, mon cher, qui parle de la sorte ?
C'est Alfred, direz-vous, ou le diable m'emporte !
Non, ami, plutôt a Dieu que j'eusse dit si bien
Et si net et si court pourquoi je ne dis rien !
L'esprit mâle et hautain dont la sobre pensée
Fut dans ces rudes vers librement cadencée
(Otez votre chapeau), c'est Mathurin Regnier
De l'immortel Moliere immortel devancier.

Satirele morale ale lui REGNIER n'au multă valoare din punct de vedere al ideelor ce le desvoltă. Aceste idei sunt locuri comune, de multe ori banale. Dar

acest fond de idei banal a trecut prin gândirea personală a poetului care imprimă o pecetie proprie și în afară de aceasta e exprimat în versuri așa de bine turnate, cu o întocmire așa de strânsă încât poezia morală clasică îi datorește foarte mult lui REGNIER care a exprimat mai întâiu idei generale și abstracte într'un stil plastic, cu un relief și cu o vigoare care vor servi de model marelui satiric al perioadei clasice propriu zise, lui BOILEAU. Așa în pasagiul următor în care opune virtutea plină de bărbăție a generațiilor de altă dată simple și austere, virtuților prefăcute ale contemporanilor săi, gata la toate compromisurile și la toate concesiile.

Pères des siècles vieux, exemple de la vie,
Dignes d'estre admirez d'une honorable envie,
)Si quelque beau desir vivoit encor en nous)
Nous voyant de là-haut, Pères, qu'en dites vous ?
Jadis, de vostre temps la vertu simple et pure
Sans fard, sans fiction, imitoit sa nature,
Austère en ses facons, sévère em ses propos,
Qui dans un labeur juste esgayoit son repos,
D'hommes vous faisant Dieux, vous paissoit d'Ambrosie
Et donnoit place au ciel à vostre fantasie.
La lampe de son front partout vous esclairoit,
Et de toutes frayeurs vos esprits asseuroit;
Et, sans penser aux biens où le vulgaire pense,
Elle estoit vostre prix et vostre recompense;
Où la nostre aujourd'huy, qu'on revère icy bas,

Va la nuict dans le bal et dance les cinq pas,
Se parfume, se frise, et de facon nouvelles
Veut avoir par le fard du nom entre les belles;

In sfârșit chiar din punct de vedere al limbii se poate stabili o apropiere între REGNIER și MALHERBE. Căci deși protestează în satira IX-a contra lui MALHERBE care-și ia ca discali în materie de limbă, pe hamalii din portul Parisului, REGNIER a întrebuițat o limbă foarte deosebită de limba savantă și artificială a poezilor Pleiadei, o limbă care nu a răsărit din studierea cărților ci din observarea uzagiului. Uzagiul va fi norma după care se vor lua și clasicii francezi. E drept că uzajul pe care-l observă REGNIER nu este ca al clasicii francezi uzajul Curții, dar al poporului, dar acest uzaj servește de îndreptar și lui MALHERBE care însă face un triaj mai sever al cuvintelor din limba poporului.

Ceea ce-l distinge pe REGNIER de MALHERBE nu e așa dar atât concepția poetică, căci în fond deși se socotea un discipol al Pleiadei, acest excelent satiric care laudă capriciul și fantezia e un moralist

observator al naturii omenești și un realist care notează atât manifestările caracterului cât și trăsăturile fizicului lor. Ceea ce-l distinge de MALHERBE e faptul că lăsându-se în voia capriciului său, îi era urât să lucreze, să se trudească, să prefacă și să corecteze versurile sale, că socotea că "les nonchalances sont les plus grands artifices" în poezie. În această privință, MALHERBE care avea cultul perfecțiunii formale, ce nu poate fi atinsă decât după multă străduință, a triumfat căci avea dreptate. Ideea poetică se păstrează pe vecie numai turnată într'o formă desăvârșită și perfecțiunea e rezultatul artei, adică a lucrului și a efortului. Acest adevăr l'a proclamat THEOPHILE GAUTIER, în strofe nemuritoare:

Oui, l'oeuvre sort plus belle
D'une forme au travail
Rebelle
Vers, marbre onyx émail
.....
Les dieux eux-mêmes meurent
Mais les vers souverains
Demeurent
Plus forts que les airains.
.....

Sculpte lime cisèle
Que ton rêve flottant
Le scelle
Dans le bloc résistant.

ŒUVRES POÉTIQUES DE MALHERBE.

VII

Pour le Roi.

Allant chatier la rebellion des Rochelois et chasser les Anglois qui en leur faveur étoient descendus en l'île de Ré.

(1628)

1 I ^{munies} Donc un nouveau labour à tes armes s'apprête;
 Prends ta foudre, Louis, et va comme un lion
 Donner le dernier coup à la dernière tête
 De la rebellion.

^{à caetera} Fais choir en sacrifice au Démon de la France
 Les fronts trop élevés de ces âmes d'enfer;
 Et n'épargne contre eux pour notre delivrence
 Ni le feu ni le fer.

Assez de leur complot l'infidèle malice
 A nourri le desordre et la ^{raison} sedition.
 Quitte le nom de Juste, ou fais voir ta justice
 En leur punition.

II Le centième décembre a les plaines ternies,
 Et le centième avril les a peintes de fleurs.
 Depuis que parmi nous leurs brutales ^{stems} manies
 Ne causent que des pleurs.

5 Dans toutes les fureurs des siècles de tes pères,
 Les monstres les plus noirs firent-ils jamais rien,
 Que l'inhumanité de ces coeurs de vipères
 Es renouvelle au tien?

Par qui sont aujourd'hui tant de villes désertes ?
Tant de grands bâtiments en masures changés ?
Et de tant de chardons les campagnes couvertes,
Que par ces enragés ?

Les sceptres devant eux n'ont point de privilèges ;
Les Immortels eux-même en sont persécutés ;
Et c'est aux plus saints lieux que leurs mains sacrilèges
Font plus d'impités.

Marche, va les détruire ; étains-en la semence ;
Et suis jusqu'à leur fin ton courroux généreux,
Sans jamais écouter ni pitié ni clémence
Qui te parle pour eux.

Ils ont beau vers le ciel leurs murailles accroître,
Beau d'un soin assidu travailler à leurs forts,
Et creuser leurs fossés jusqu'à faire paroître
Le jour entre les morts.

Laisse-les espérer, laisse-les entreprendre ;
Il suffit que ta cause est la cause de Dieu ;
Et qu'avecque ton bras elle a pour la défendre
Le soin de Richelieu.

Richelieu, ce prélat de qui toute l'envie
Est de voir ta grandeur aux Indes se borner,
Et qui visiblement ne fait cas de sa vie
Que pour te la donner.

Rien que ton intérêt n'occupe sa pensée ;
Nuls divertissements ne l'appelle ailleurs,
Et de quelques bons yeux qu'on ait vanté Lyncés,
Il en a de meilleurs.

Son âme toute grande est une âme hardie,
qui pratique si bien l'art de nous secourir,
Que ^{des fois même, sa fée créant} pourvu qu'il soit cru, nous n'avons maladie
qu'il ne sache guérir.

Le ciel, ^{répond la fée} qui doit le bien selon qu'on le mérite,
Si de ce grand oracle il ne t'eût assisté,
Par un autre présent n'eût jamais été quitte
Envers ta piété.

IV Va, ne diffère plus tes bonnes destinées;
Mon Apollon t'assure, et t'engage sa foi,
Qu'employant ce Tiphys, Syrtes et Cyanées
Seront havres pour toi.

Certes, ou je me trompe, ou déjà la victoire,
qui son plus grand honneur de tes ^{victoires} palmes attend,
Est aux bords de Charente en son habit de gloire,
Pour te rendre content.

Je la vois qui t'appelle, et qui semble te dire:
"Roi, le plus grand des rois, et qui m'est le plus cher,
Si tu veux que je t'aide à sauver ton empire,
Il est temps de marcher!"

Que sa façon est brave, et sa mine assurée!
? Qu'elle a fait richement son armure étoffer!
? Et qu'il se connoît bien, à la voir si parée,
Que tu vas triompher!

V Telle en ce grand ^{assaut} assaut, où des fils de la terre
La rage ambitieuse à leur honte parut,
Elle sauva le ciel et rua le tonnerre,
Dont Briare mourut.

Ceux à qui la chaleur ne bout plus dans les veines ^{fièvre}
 En vain dans les combats ont des soins diligents; ^{sûlitor}
 Mars est comme l'Amour: ses travaux et ses peines
 Veulent de jeunes gens.

35
 VIII
 Je suis vaincu du temps; je cede a ses outrages; ^{insulte}
 Mon esprit seulement exempt de sa rigueur
 A de quoi témoigner en ses derniers ouvrages
 Sa première vigueur.

Les puissantes faveurs dont Parnasse m'honore,
 Non loin de mon berceau commencèrent leur cours;
 Je les possédai jeune, et les possède encore
 A la fin de mes jours.

Ce que j'en ai reçu je veux te le produire;
 Tu verras mon adresse; ^{halembel} et ton front cette fois
 Sera ceint de rayons qu'on ne vit jamais luire
 Sur la tête des rois.

Sois que de tes lauriers ma lyre s'entretienne, ^{intéressé}
 Soit que de tes bontés je la fasse parler,
 Quel rival assez vain prétendra que la sienne
 Ait de quoi m'égaler?

Le faneux Amphion, dont la voix nonpareillée
 Bâtissant une ville étonna l'univers,
 Quelque bruit qu'il ait eu, n'a point fait de merveille
 Que ne fassent mes vers.

Par eux de tes beaux faits la terre sera pleine;
 Et les peuples du Nil qui les auront ouïs,
 Donneront de l'encens, ^{laide} comme ceux de la Seine,
 Aux autels de Louis.

Neptune importuné de ses voiles infâmes,
Comme tu paroîtras au passage des flots,
Voudra que ses Tritons mettent la main aux rames,
Et soient tes matelots.

Là rendront tes guerriers tant de sortes de preuves,
Et d'une telle ardeur pousseront leur effort,
Que le sang étranger fera monter nos fleuves
Au-dessus de leurs bords.

Par cet exploit fatal en tous lieux va renaître
La bonne opinion des courages françois;
Et le monde croira s'il doit avoir un maître,
Qu'il faut que tu le sois.

30 O que pour avoir part en si bella aventure
Je me souhaiterois la fortune d'Eson,
VII Qui vieil comme je suis, revint contre nature
En sa jeune saison!

De quel péril extrême est la guerre suivie,
Où je ne fîsse voir que tout l'or du Levant
N'a rien que je compare aux honneurs d'une vie
Perdue en te servant?

Toutes les autres morts n'ont mérite ni marque;
Celle-ci porte seule un éclat radieux,
Qui fait revivre l'homme et le met de la barque
A la table des Dieux.

Mais quoi? tous les pensers dont les âmes bien nées
Excitent leur valeur, et flattent leur devoir,
Que sont-ce que regrets quand le nombre d'années
Leur ôte le pouvoir?

20 Déjà de tous côtés s'avancoient les ^{trouées} approches;
 Ici couroit Minas; la Typhon se battoit;
 Et la suoit Euryte à détacher les roches
 Qu'Encelade jetoit.

A peine cette Vierge eut l'affaire embrassée,
 Qu'aussitôt Jupiter en son trône remis,
 Vit selon son désir la tempête cessée,
 Et n'eut plus d'ennemis.

Ces colosses d'orgueil furent tous mis en poudre,
 Et tous couverts de monts qu'ils avoient arrachés;
 Phlégre qui les reçut, ^{arrivait} put encore la foudre
 Dont ils furent touchés.

L'exemple de leur race à jamais ^{destinée} abolie
 Devoit sous ta ^{place} merci tes rebelles ployer;
 Mais seroit-ce raison qu'une même folie
 N'eût pas même loyer?

VI Déjà l'étonnement leur fait la couleur blême;
 Et ce lâche voisin qu'ils sont allés ^{à court} querir,
 Misérable qu'il est, se condamne lui même
 A fuir ou mourir.

35 Sa faute le ^{remuée} remord; Mégère le regarde,
 Et lui porte l'esprit à ce vrai sentiment,
 Que d'une injuste offense il aura, quoi qu'il tarde,
 Le juste châtement.

Bien semble être la mer une barre assez forte,
 Pour nous ôter l'espoir qu'il puisse être battu;
 Mais est-il rien de clos dont ne t'ouvre la porte
 Ton ^{meur} heur et ta vertu?

OEUVRES COMPLÈTES DE REGNIER.

A MONSIEUR RAPIN.

SATYRE IX.

Rapin, le favorit d'Apollon et des muses,
 Pendant qu'en leur mestier jour et nuict tu t'amuses,
 Et que d'un vers nombreux non encore chanté
 Tu te fais un chemin à l'immortalité,
 Moy, qui n'ay ny l'esprit ny l'haleine assez forte
 Pour te suivre de près et te servir d'escorts,
 Je me contenteray, sans me precipiter,
 D'admirer ton labour ne pouvant l'imiter,
 Et pour me satisfaire au desir qui me reste,
 De rendre cest hommage à chascun manifeste.
 Par ces vers j'en prens acte, afin que l'advenir
 De moy par ta vertu se puisse souvenir,
 Et que ceste memoire à jamais s'entretienne,
 Que ma Muse imparfaite eut en honneur la tienne,
 Et que si j'eus l'esprit d'ignorance abbattu,
 Je l'eus au moins si bon, que j'aymay ta vertu,
 Contraire à ces reveys dont la Muse insolente,
 Censurant les plus vieux, arrogamment se vanta
 De reformer les vers, non les tiens seulement,
 Mais veulent deterrer les Grecs du monument,
 Les Latins, les Hebreux et toute l'antiquaille,
 Et leur dire en leur nez qu'ils n'ont rien fait qui vaille ?
 Ronsard en son mestier n'estoit qu'un apprentif;
 Il avoit le cerveau fantastique et retif;
 Des-Portes n'est pas net, du Bellay trop facile;

Belleau ne parle pas comme on parle à la ville;
Il a des mots hargneux, bouffis et relevez,
Qui du peuple aujourd'huy ne sont pas approuvez.

Comment il nous faut donc, pour faire une oeuvre grande,
Qui de la calomnie et du temps se deffende,
Qui trouve quelque place entre les bons auteurs,
Parler comme à Saint-Jean parlent les crocheteurs!

Encore je le veux, pourveu qu'ils puissent faire
Que ce beau sçavoir entre en l'esprit du vulgaire:
Et quand les crocheteurs seront poètes fameux,
Alors sans me fascher je parleray comme eux.

Pensent-ils, des plus vieux offensant la memoire,
Par le mepris d'autrui s'acquerir de la gloire,
Et pour quelque vieux mot estrange ou de travers
Prouver qu'ils ont raison de censurer leurs vers?
(Alors qu'une oeuvre brille et d'art et de science,
La verve quelquefois s'esgaye en la licence.)

Il semble en leurs discours hautains et genereux,
Que le cheval volant n'ait pissé que pour eux;
Que Phoebus à leur ton accorde sa vielle;
Que la mouche du Grec leurs lèvres emmielle;
Qu'ils ont seuls icy bas trouvé la pie au nit,
Et que des hauts esprits le leur est le sénit;
Que seuls des grands secrets ils ont la cognoissance;
Et disent librement que leur experience
A rafiné les vers fantastiques d'humeur,
Ainsi que les Gascons ont fait le point d'honneur;
Qu'eux tous seuls du bien dire ont trouvé la metode,
Et que rien n'est parfait s'il n'est fait à leur mode.
+ 55 Cependant leur sçavoir ne s'estend seulement

Qu'à regratter un mot douteux au jugement,
Prendre garde qu'un qui ne heurte un diphtongue,
Espier si des vers la rime est brève ou longue,
Ou bien si la voyelle, à l'autre s'unissant,
60 Ne rend point à l'oreille un vers trop languissant,
Et laissent sur le verd le noble de l'ouvrage.

Nul esguillon divin n'esleve leur courage;
Ils rampent bassement, foibles d'invention,
Et n'osent, peu hardis, tenter les fictions,
65 Froids à l'imaginer: car s'ils font quelque chose,
C'est proser de la rime et rimer de la prose,
Que l'art lime et relime, et polit de façon
Qu'elle rend à l'oreille un agreable son;
Et voyant qu'un beau feu leur cervelle n'embrase,

70 Ils attifent leurs mots, enjolivent leur phrase,
Affectent leur discours tout si relevé d'art,
Et peignent leurs defaux de couleur et de fard.
Aussi je les compare à ces femmes jolies

Qui par les affiquets se rendent embellies,
85 Qui, gentes en habits et sades en façons,
Parmy leur point coupé tendent leurs hameçons;
Dont l'oeil rit mollement avecque afféterie,
Et de qui le parier n'est rien que flaterie;

De rubans piolez s'agencent proprement,

90 Et toute leur beuté ne gist qu'en l'ornement;

Leur visage reluit de ceruse et de peautre;

Propres en leur coiffure, un poil ne passe l'autre;

100 Où ces divins esprits, hautains et relevez,

qui des eaux d'^{arséna}Helicon ont les sens abreuvez,
De verve et de furéur leur ouvrage estincelle;
De leurs vers tout divins la grace est naturelle,
Et sont, comme l'on voit, la parfaicte beauté,
Qui, contente de soy, laisse la nouveauté
Que l'art trouve au Palais ou dans le blanc d'Espagne.

Rien que le naturel sa grace n'accompagne;
Son front, lavé d'eau claire, éclate d'un beau teint;
De roses et de lys la nature l'a peint,
Et, laissant là Mercure et toutes ses malices,
Les nonchalances sont ses plus grands artifices.

Or, Rapin, quant à moy, je n'ay point tant d'esprit.

Je vay le grand chemin que mon oncle m'aprit,
Laissant là ces docteurs que les muses instruisent
En des arts tout nouveaux; et s'ils font, comme ils disent,
De ses fautes un livre aussi gros que le sien,
Telles je les croiray quand ils auront du bien,
Et que leur belle Muse, à mordre si cuisante,
Leur don'ra, comme à luy, dix mil escus de rente,
De l'honneur, de l'estime, et quand par l'univers
Sur le lut de David on chantera leurs vers;

Qu'ils auront joint l'utile avecq'le ^{desfavorable}delectable,
Et qu'ils sçauront rimer une aussi bonne table.

On faict en Italie un conte assez plaisant,
qui vient à mon propos, qu'une fois un paisant,
Homme fort entendu et suffisant de teste,

10 Comme on peut aisément juger par sa ^{galla magaciana}requeste,
S'en vint trouver le pape, et le voulut prier

Que les prestres du temps se peussent se marier,
Afin, ce disoit-il, que nous puissions vous autres,
Leurs femmes caresser ainsi qu'il font les nostres.

Ainsi suis-je d'avis comme ce bon lourdaut: ^{incorban appoinos}

8' ils ont l'esprit si hon et l'intellect si haut,
Le jugement si clair, qu'ils facent un ouvrage

Riche d'inventions, de sens et de langage,
Que nous puissions ^{uzi bate jae de cinema} draper comme ils font nos esoris,

Et voir comme l'on dit s'ils sont si bien appris:

qu'ils monstrent de leur eau, qu'ils entrent en carrière.

Leur age deffaudra plustost que la matière.

Nous sommes en un siècle où le prince est si grand,
que tout le monde entier à peine le comprend.

Qu'ils facent par leurs vers rougir chaacun de honte,

Et, comme de la valeur nostre prince surmonte

Hercule, AEnée, Achil, qu'ils ostent les lauriers

Aux vieux, comme le roy l'a fait aux vieux guerriers;

qu'ils composent une oeuvre: on verra si leur livre

Après mille et mille ans sera digne de vivre,

Surmontant par vertu l'envie et le destin,

Comme celui d'Homère et du chantre latin.

II Mais, Rapin, mon amy, c'est la vieille querelle!

L'homme le plus parfaict a manque de cervalle;

Et de ce grand deffaut vient l'imbécilité

Qui rend l'homme hautain, insolent, effronté;

Et selon le sujet qu'à l'oeil il se propose,

Suivant son appetit il juge toute chose.

Aussi, selon nos yeux le soleil est luisant.

Moy-mesme en ce discours qui fais le suffisant,

Je me cognois frappé, sans le pouvoir comprendre
Et de mon vers coquin je ne me puis deffendre.

Sans juger nous jugeons, estant nostre raison
Là haut dedans la teste, où, selon la saison
Qui règne en nostre humeur, les brouillas nous
embrouillent,

Et de lièvres cornus le cerveau nous barbouillent.
Philosophes resveurs, discourez hautement :

Sans bouger de la terre allez au firmament;
Faites que tout le ciel branle à vostre cadence,

130 Et pesez vos discours mesme dans sa balance :

Cognoissez les humeurs qu'il verse dessus nous,
Ce qui se fait dessus, ce qui se fait dessous;

Portez une lanterne aux cachots de nature;

Scachez qui donne aux fleurs ceste aimable peinture,

140 Quelle main sur la terre en broye la couleur,

Leurs secrettes vertus, leurs degrez de chaleur;

Voyez germer à l'oeil les semences du monde;

Allez mettre couvrir les poissons dedans l'onde;

Deschiffrez les secrets de nature et des cieux:

150 Vostre raison vous trompe, aussi bien que vos yeux.

Or ignorant de tout, de tout je me veux rire,

Faire de mon humeur moy-mesme une satire,

N'estimer rien de vray qu'au goust il ne soit tel,

Vivre, et comme chrestien adorer l'Immortel,

160 Où gist le seul repos, qui chasse l'ignorance:

Ce qu'on void hors de luy n'est que sotte apparence,

Piperie, artifice: encore, ô cruauté

Des hommes et du temps: nostre meschanceté

S'en sert aux passions, et dessous une aumusse

170 L'ambition, l'amour, l'avarice se musse.

L'on se couvre d'un froc pour tromper les jaloux;
Les temples aujourd'huy servent aux rendez-vous:

Derrière les pilliers on oyt mainte sornette,

Et comme dans un bal tout le monde y caquette.

175 On doit rendre, suivant et le temps et le lieux,

Ce qu'on doit à César, et ce qu'on doit à Dieu.

Et quant aux appetits de la sotise humaine,

Comme un homme sans goust je les ayme sans peine;

Aussi bien rien n'est bon que par affection:

180 Nous jugeons, nous voyons selon la passion.

Le soldat aujourd'huy ne resve que la guerre;

En paix le laboureur veut cultiver sa terre;

L'avare n'a plaisir qu'en ses doubles ducas;

L'amant juge sa dame un chef d'oeuvre icy bas,

185 Encore qu'elle n'ait sur soy rien qui soit d'elle;

Que le rouge et le blanc par art la fasse si belle,

Qu'elle ante en son palais ses dents tous les matins,

Qu'elle doive sa taille au bois de ses patins;

Que son poil, dès le soir frisé dans la boutique,

190 Comme un casque au matin sur sa teste s'applique;

Qu'elle ait comme un piquier le corselet au dos,

Qu'à grand peine sa peau puisse couvrir ses os,

Et tout ce qui de jour la fait voir si doucette,

La nuit comme en depost soit dessous la toilette;

195 Son esprit ulceré juge en sa passion

Que son teint fait la nique à la perfection.

Le soldat tout ainsi pour la guerre soupire;
Jour et nuit il y pense et toujours la desire;
Il ne rêve la nuit que carnage et que sang:
La pique dans le poing et l'estoc sur le flanc,
Il pense mettre à chef quelque belle entreprise;
Que, forçant un chasteau, tout est de bonne prise;
Il se plaist aux trésors qu'il cuide ravager,
Et que l'honneur luy rie au milieu du danger.

L'avare, d'autre part, n'aime que la richesse;
C'est son Roy, sa faveur, sa cour et sa maistresse;
Nul object ne lui plaist sinon l'or et l'argent,
Et tant plus il en a, plus il est indigent.

Le paysant d'autre soin se sent l'ame embrasée.

Ainsi l'humanité, sottement abusée,
Court à ses appetits, qui l'aveuglent si bien,
Qu'encor qu'elle ait des yeux si ne voit elle rien.
Nul chois hors de son goust ne règle son envie,
Mais s'ahurte où sans plus quelque apas la envie.

Selon son appetit le monde se repaist,
qui fait qu'on trouve bon seulement ce qui plaist.

O debile raison! où est ores ta bride?

Où ce flambeau qui sert aux personnes de guide?
Contre les passions trop foible est ton secours,

Et souvent, courtisane, après elle tu cours,
Et savourant l'appas qui ton ame ensorcelle,
Tu ne vis qu'à son goust et ne vois que par elle.

De la vient qu'un chacun, mesme en son deffaut

Pense avoir de l'esprit autant qu'il luy en faut;
Aussi rien n'est party si bien par la nature
Que le sens: car chacun en a sa fourniture.
Mais pour nous, moins hardis à croire à nos raisons,
Qui reglons nos esprits par les comparaisons
D'une chose avecq' l'autre, espluchons de la vie
L'action qui doit être blasmée ou suivie;
Qui criblons le discours, au choix se variant,
D'avecq' la fauceté la verité triant,
Tant que l'homme le peut; qui formons nos ouvrages
Aux moules si parfaits de ces grands personnages
Qui depuis deux mille ans ont acquis le credit
Qu'en vers rien n'est parfait que ce qu'ils en ont dit,
Devons nous aujourd'huy, pour une erreur nouvelle
Que ces clerics dévoyez forment en leur cervelle,
laisser legerement la vieille opinion,
Et, suivant leur advis, croire à leur passion?
Pour moy, les Huguenots pourroient faire miracles,
Ressusciter les morts, rendre de vrais oracles,
Que je ne pourrois pas croire à leur verité.
En toute opinion je fuis la nouveauté.
Aussi doit-on plustost imiter nos vieux pères,
Que suivre des nouveaux les nouvelles chimères.
De mesme en l'art divin de la muse doit-on
Moins croire à leur esprit qu'à l'esprit de Platon.

Mais, Rapin, à leur goust, si les vieux sont profanes,
Si Virgile, le Tasse et Ronsard sont des asnes,
Sans perdre en ces discours le temps que nous perdons,
Allons comme eux aux champs, et mangeons des chardons.

MAIHERRE

PARAPHRASE DU PSAUME XLV.

N'espérons plus, mon âme, aux promesses du monde;
Sa lumière est un verre, et sa faveur une onde
Que toujours quelque vent empêche de calmer.
Quittons ces vanités, laissons-nous de les suivre;
C'est Dieu qui nous fait vivre,
C'est Dieu qu'il faut aimer.

En vain, pour satisfaire à nos lâches envies,
Nous passons près des rois tout le temps de nos vies
A souffrir des mépris et ployer les genoux:
Ce qu'ils peuvent n'est rien; ils sont ce que nous sommes,
Véritablement hommes,
Et meurent comme nous.

Ont-ils rendu l'esprit, c'est n'est plus que poussière
Que cette majesté si pompeuse et si fière
Dont l'éclat orgueilleux étonnait l'univers;
Et dans ces grands tombeaux où leurs âmes hautaines
Font encore les vaines,
Ils sont rongés des vers.

Là se perdent ces noms de maîtres de la terre,
D'arbitres de la paix, de foudres de la guerre;
Comme ils n'ont plus de sceptre, ils n'ont plus de flat-
teurs;

Et tombent avec eux d'une chute commune
Tous ceux que la fortune
Faisait leurs serviteurs.

E R A T A

I). C U R S .

<u>Pag.</u>	<u>Rândul</u>	<u>În loc de.</u>	<u>Se va citi</u>
5.	11.	nevels.	novele.
15.	20.	lier.	tirer.
17.	21.	și de sovani	și de bolovani
54.	24.		Eschine.
79.	5.	a scuza.	a se scuza
84.	7.	Armand	Arnauld
127.	18.	Huymans.	Huysmans.
250.	7.		că va căuta.
250.	7.		opuse.
258.	14.	răsboil.	răsboiului.
260.	6.	cunoaște.	unește.
263.	9.	După cuvântul "valoare" se va adăo- ge: "Două nume domină în acest mo- ment scena comică franceză:	
279.	6.	iinți.	dinți.
280.	16.	le Viegile,	le Virgile.

<u>Pag.</u>	<u>Rândul.</u>	<u>În loc de.</u>	<u>Se va citi.</u>
281.	23.	le Virgine.	le Virgile.
351.	17.	Boilleau.	Boileau.

II. C O M E N T A R I I .

18.	11.	îi pofti.	il pofti.
20.	9.	stingea.	străngea.
20.	23.	ba deice.	bardeice.
20.	25.	dotorat.	doctoret.
27.	22.	nu-și seama.	nu-și dă seama.
27.	22.	cirtică.	critică.
28.	8.	fece.	face.
28.	11.	vrea să impună.	vrea să le impună.
28.	17.	i le punes la.	i le pune la.
30.	6.	sylables.	syllabes.
41.	22.	deșertățiunra.	deșertăciunea.
42.	11.	tutura.	tuturora.
43.	7.	bun sodit.	bun sosit.
43.	16-17.	a-pra.	asupra.
53.	7.	după planurilor.	după planurile.

<u>Pag.</u>	<u>Rândul.</u>	<u>In loc de.</u>	<u>Se va citi.</u>
61.	11.	compartie.	comparație.
106.	11.	les plainesc.	les plaines.
113.	8.	fiu al Cerului.	fiu al Cerului.
141.	8.	amsador.	ambasador.
149.	13.	idel.	ideal.
161.	10.	doctrina.	doctrina.
219.	16-17.	semblales.	semblables.
220.	r. ult.	in timp de Horațiu.	in timp ce Horațiu.
228.	15.	Malherbe et discipolii	Malherbe și discipolii
231.	6.	precedat pe o.	precedat de o
231.	9.	verbul.	versul.

--oooOooo--

TABLA DE MATERII.

I. C U R S.

	Pagina.
1. - Importanța moraliștilor francezi.....	1.
2. - Montaigne	23.
3. - Saint François de Sales-Port-Royal.....	67.
4. - Activitatea de savant a lui Pascal.....	86.
5. - Discours pour les passios de l'amour	106.
6. - Les provinciales. Les pensées ca apologie a religiei creștine	124.
7. - Les pensées ca operă de moralist.....	148.
8. - Le Rochefoucauld	172.
9. - La Bruyère, critical societății și al instituțiilor sociale	196.
10. - La Bruyère, moralist și artist literar.....	221.
11. - Vauvenargues	236.
12. - Molière - comedia lui Corneille și Scarron....	262.
13. - Debuturile lui Molière, Les-précieusés ridicules.....	265.
14. - L'Ecole des maris, L'Ecole des femmes.....	312.

15. - La critique de l'Ecole des femmes, Tartuffe.....	336.
16. - Tartuffe, Don Juan.....	356.
17. - Le Misanthrope. Caracterizarea operei lui Molière.....	375.

II. C O M E N T A R I I .

1. - Malherbe.....	1.
2. - Reforma lui Malherbe.....	19.
3. - Caracterele poeziei lui Malherbe	38.
4. - Ode pour le roi. Imprejurările care au determinat compunerea odei.....	52.
5. - Fondul de idei și sentimente și episodurile mitologice din ode a Louis XIII.....	66.
6. - Comentar filologic (sfârșit).....	110.
7. - Regnier. Satira în Franța până la Regnier.....	130.
8. - Viața lui Regnier și Opera sa	154.

9. - Satira IX Comentar. Debutul satirei.....	192.
10. - Satira IX Comentar (urmare).....	209.
11. - Satira IX Comentar (vers.55-95).....	229.
12. - Satira IX (Sfârșit).....	249.

--oo0oo--

EDITOR: Constantin Melica

L I T O. Const. Dumitrescu
Str. Popa Nan 6